

Гелип чыкыш

Гириш

Гелип чыкыш Төврадың илкинжи китабыдыр. Онуң гадымы голязмасы еврейче языланыдыр. Китабың еврейче ады «гелип чыкыш» я-да «башда» диймеги анладып, ол китабың илкинжи сөздүрдүр. Бу китапда дүйнөнин ярадылыши, тутуш адамзадың, шол санда ысрайыл халкының гелип чыкышы беян эдилйәр.

Гелип чыкышың биринжи бөлүмнинде (1 – 11-нжи баплар) Ыбраіым пыгамберин девруне ченли болуп гечен вакалар ве шол дөвүрде яшан адамлар хакында гүррүн берилйәр.

Худайың ярадан затларының әхлиси ажайыпды. Эмма илкинжи ынсанлар: Адам ата ве Хов эне Ребби динлемән, гүнәниң дүйнә аралашмагына себәп болдулар. Адамларың эдйән гүнәси гитдигисайы артып, Худайың сабыр кәсеси пүрепүр болансон, Ол тутуш адамзады сил аркалы ёк этмеги йүргине дүвди. Реб тутуш адамзатдан дине Нух пыгамбери ве онуң машгаласыны аман галдырмак исследи, себәби олар Реббе ыбадат эдип, догручылдар. Худай олара өзлерини, хайванларың ве гушларың хер гөрнүшинден бир жүбүтини халас этмек үчин, улы гәми ясамагы буюрды. Гәми тайяр боландан соң, хениз өрлүп-эшидилмедин сил

гелип, ер йүзүндәки әхли адамлары, жанлы-жандарлары ёк этди.

Силден соң Нух пыгамбериң несли ене-де ер йүзүне яйрады. Йөне оларың көпүси Реббе ыбадат этмеклерини бес этдилер.

Китабың галан бөлегинде (12 – 50-нжи баплар) Ыбраіым пыгамбер ве онуң машгаласты барадакы тарыхы вакалар беян эдилйәр. Ыбраіым пыгамбер Реббе иман эдип, өрән догручыл адамды. Ол Худайың гөркезен юрдуна – Кенган юрдуна өз машгаласты билен гөчди. Худай ондан бир бейик халк яратжакдығыны, бу халка шол юрды мирас бережекдигини, онуң несли аркалары тутуш адамзады ялқажакдығыны вада эдип, онуң билен әхт баглашды. Ыбраіым хем өзүниң хич перзендиниң ёқдугына гарамаздан, Худайың берен бу вадасына ынанды.

Йыллар гечйәрди, эмма Ыбраіым пыгамбер билен Сараның хениз-де чагалары ёқды. Шонда Сара өз гырнагы Хажары Ыбраіымга аяллыга берйәр. Шейдип, хезрети Ысмайыл дүйнә инйәр. Ыбраіым бу вада берлен огулдыр ейдүп, өрән бегенйәр. Эмма Худай вада берлен оглун Ыбраіымың өз аялындан, ягны Сарадан докулжакдығыны ене-де бир гезек айдяр. Вагт гечип,

вада эдилен огул, ягны хезрети Ыс-хак дүйнэй инийэр. Эмма Худай сей-гүли оглуңы гурбанлык бер дийип, Ыбрайымың иманыны сынап гөрмекчи боляр. Ыбрайым Худайың сөзүндөн чыкман, Ысхагы Оңа гурбанлык бермек үчин ханжары ёкары галдыран турсадында, Ол онуң иманының нәдережеде гүйч-лүдигини гөрүп, гурбанлык үчин бир гоч берийэр. Ыбрайымың шейле иманы Худайың назарында дөгрүлүк сыйылар. Худай Ыбрайима берен вадасыны бержай эдип, онуң оглы Ысмайыл пыгамберден арап халкыны, оглы Ысхак пыгамберден болса еврей халкыны ярадя.

Булардан башга-да, китапда Ыбрайым пыгамбериң оглы Ысхак ве агтыгы Якуп пыгамберлерин дурмушлары жикме-жик беян эдилйэр.

Ёкарда агзалып гечилен «әхт» дүшүнжеси илкинжи гезек Гелип чыкыш китабында душ гелйэр. Атабабалар берлен әхте миннетдар болансончлар, Худая хөвес билен ыбадат эдйәрдилер, Оңа якма гурбанлыкларыны берйәрдилер. Ол Өзүни олара аян эден Худайдыр. «Якма гурбанлыгы» ве шулар ялы бирнәче гурбанлык адалгалары,

хайванлар бабатдакы «харам» ве «халал» диен дүшүнжелер хем илки *Гелип чыкышда* душ гелйэр.

Худай хезрети Ысмайыла-да, хезрети Ысхага-да бирнәче тирелерин несилбашылары болжакдыкларыны вада эдйэр. Ол Ыбрайым пыгамберин агтыгы Якуба «Ысрайл» (Ысрайл пыгамбер) дийип ат берийэр. Ысрайллың көрпе оглы Юсуп пыгамбер доганлары тарапындан Мұсүре гул эдилип сатылар. Эмма Худайың берен ақылдарлыгы ве башаржанлыгы аркалы Юсуп Мұсүриң хәкими боляр. Кенган юрдуна дүшен ачлык зерарлы Якубың доганлары Мұсүре гелип, ол ерде орнашылар. Юсуп өзата-бабаларының юрдунда узакда яшамалы боляндыгына гарамаздан, Худайың Өз халкына берен вадасыны бир гүн бержай этжекдигини билйәрди.

*«Мениң санаглым долуп баряр,
йөне Худай хөкман сизиң да-
дыңыза етишер. Худай сизи
Мұсүрден чыкарып, Ыбрайы-
ма, Ысхага ве Якуба вада эден
топрагына элтер».*

50:24

Мазмұны

Дүйнйәнин ве адамзадың ярадылышы	1:1–2:25
Гүнәнин ве зорлугың башы	3:1-24
Адам атадан Нух пыгамбере ченли болан дөвүр	4:1–5:32
Нух пыгамбер ве сил	6:1–10:32
Бабыл минарасы	11:1-9
Самың несиллери	11:10-32
Ата-бабалар: Ыбрайым, Ысхак, Якуп	12:1–35:29
Ысавың несиллери	36:1-43
Юсуп ве онуң доганлары	37:1–45:28
Ысрайллар Мұсүрде	46:1–50:26

1-нжи бап

Худай дүниәни ве адамзады ярадыр

¹Башда Худай гөги ве ери яратды. ²Дүниә шекилсиз бошлукды, сувларың йүзи түм-гаранқылық билен өртүлени. Сувунң йүзүнде Худайың Рухы перваз уярды.

³Худай: «Ягтылык болсун!» дийди. Ягтылык пейда болды. ⁴Худай ягтылығың.govудығыны ғөруп, оны түмлүкден бөлүп айырды. ⁵Худай ягтылығы гүндиз, түмлүгі болса гиже дийип атландырды. Шейдип, гиже гечип, даң атды. Бу илкинжи гүнди.

⁶Худай: «Сувларың аралығында гүммез болсун ве ол сувы сувдан бөлүп айырсын!» дийди. ⁷Шейдип, Худай гүммез яратды. Ол гүммезин астындакы сувы ёкарындакы сувдан бөлүп айырды. ⁸Худай гүммези асман дийип атландырды. Шейдип, гиже гечип, даң атды. Бу икинжи гүнди.

⁹Худай: «Асманың астындакы сувлар бир ере жемленсін ве гуры ер эмелे гелсин!» дийди. Бу шейле-де болды. ¹⁰Худай гуры ери ер, бир ере жемленен сувлары болса деңиз дийип атландырды. Худай мунун.govудығыны ғөрди. ¹¹Соңра Худай: «Ерде хер дүрли өсүмликлер эмелे гелсин. Тохум берійән хер дүрли өсүмликлер ве тохумы мивесиниң ичинде болан хер дүрли мивели ағачлар өссүн. Соңра оларың тохумларындан дүрли өсүмликлер ве ағачлар гөгерсін» дийди. Бу шейле-де болды. ¹²Шейдип, ер тохум берійән хер дүрли өсүмликлери ве тохумы мивесиниң ичинде болан хер дүрли мивели ағачлары өндүрди. Худай мунун.govудығыны ғөрди.

¹³Шейдип, гиже гечип, даң атды. Бу үчүнжи гүнди.

¹⁴Худай: «Гүндизи гижеден айырмак үчин асманда шамчыраглар болсун. Гой, олар байрамчылықлары, гүнлери ве йыллары ғөркезсін.

¹⁵Шамчыраглар асманың гүммезінде болуп, ер йүзүнеге ягты сақсынлар!» дийди. Бу шейле-де болды. ¹⁶Шейдип, Худай ики саны бейик шамчырагы – гүндизи доландырмак үчин улы шамчырагы, гиҗәни доландырмак үчин кичи шамчырагы хем-де йылдызлары дөретди. ¹⁷⁻¹⁸Ерин йүзүнеге ягтылык бермек, гүндиз билен гиҗәни доландырмак ве ягтылығы гаранқылықдан тапавутландырмак үчин, Худай олары асманда ерлешти. Ол мунун.govудығыны ғөрди. ¹⁹Шейдип, гиже гечип, даң атды. Бу дөрдүнжи гүнди.

²⁰Худай: «Гой, сув жаңлы-жандарлардан долуп-дашсын ве гушлар хем асманың гүммезінде учсунлар» дийди. ²¹Шейдип, Худай әпет деңиз аждарларыны, сувда йүзін дүрли сув жандарларыны ве дүрли гуш-гумрулары яратды. Ол мунун.govудығыны ғөрди. ²²Худай: «Деніз жандарлары өрнәң, көпелиң, деңизлери долдурың, ер йүзүндәки гушлар көпелиң» дийип, олара пата берди.

²³Шейдип, гиже гечип, даң атды. Бу бәшинжи гүнди.

²⁴Худай: «Ер өз ғөрнүшлерине ғөрә жандарлары: маллары, сүйренижилиери хем-де хайванлары өндүрсін» дийди. Бу шейле-де болды. ²⁵Худай ер йүзүнде дүрли хайванлары, маллары хем-де сүйренижилиери дөретди. Ол мунун.govудығыны ғөрди.

²⁶Онсоң Худай: «Инди Өз кешбимизде, Өзүмизе мензеш ынсаны ярадалың. Гой, олар балыкларың,

гушларың, малларың, бүтин ер йүзүндәки хайванларың^a ве әхли сүйренижилериң үстүнден хөкүм сүрсүнлөр!» дийди.

²⁷ Шейдип, Худай Өз кешбинде ынсаны яратды, хава, Худай оны Өз кешбинде яратды, олары әркеге ве аял эдип яратды.

²⁸ Худай әркеге ве аяла: «Өрнәп, көпелип, ер йүзүни долдурың ве она зечилик эдин; балыкларың, гушларың ве ер йүзүнде херекет эдін бүтин жандарларың үстүнден хөкүм сүрүн» дийип пата берди. ²⁹Худай олара: «Инди Мен сизе ер йүзүнде тохум берійән өсүмликлери ве тохумы мивесиниң ичинде болан мивели ағачлары берійәрин, олар сизе иймит болар. ³⁰Ердәки хайванларың, گөкдәки гушларың ҳеммесине ве бурнуnda дирилик непеси болан ер йүзүнде херекет эдін бүтин жандарлара әхли گөк отлары иймит үчин берійәрин» дийди. Бу шейле-де болды. ³¹Худай Өз ярадан затларының жұда говудыгыны ғөрди. Шейдип, гиже гечип, даңатды. Бу алтынжы гүнді.

2-нжи бап

¹Шейдип, тутуш әлем-җаханың ве ондакы әхли затларың ярадылыши тамамланды. ²Худай единжи гүнде әхли ишини тамамлап, шол гүн дынч алды. ³Худай единжи гүни айратын гүн хөкмүнде ялқады, себеби Ол шол гүн әхли ярадыш ишлерини тамамлап, дынч алды.

Адам ата билен Хөв эне Эрем багында

⁴Худаймызы Реб гөғи ве ери яраданда болуп гечен вакалар шулардыр:

Худаймызы Реб ери ве гөғи яраданда, ⁵⁻⁶ер йүзүнде хениз гырымсы ағач ёқды, گөк от ҳем битмәнди, чүнки Худаймызы Реб ере яғыш ягдырманды ве ери бежермек үчин энтек хич кими яратманды, әмма ериң астындан чыкан сув туруш топрагы суварарды. ⁷Худаймызы Реб топракдан адам ^б ярадып, онун бурнуна дирилик непесини үфледи. Шейдип, адам җанлы барлық болды.

⁸Худаймызы Реб гүндогарда ерлешен Эремде ⁸баг отурдып, адамы шол ерде ерлештирди. ⁹Худаймызы Реб ол ерде сүйжи, дүрли-дүрли овадан мивели ағачлары гөгерти. Багың ортарасында ики саны дарагт: яшайыш дарагты ҳем-де ягшыны-яманы сайгарыш дарагты барды.

¹⁰Эрем багыны суварян деря Эремин үзүндөн ақып гечип, багың гутаран еринде дөрт деря бөлүнйәр. ¹¹⁻¹²Биринжи деряның ады Пишондыр; ол деря алтына бай болан бүтин Хавыла юрдуның ичинден ақып гечійәр. Ол ерде сап алтын, бдолаҳ ҳем-де хакық диен гымматбаха дашлар бар. ¹³Икинжи деряның ады Гихондыр. Ол тутуш Күш юрдуның ичинден ақып гечійәр. ¹⁴Үчүнжи деряның ады Тигрdir. Ол Ашурың гүндогарындан ақып

^a 1:26 *Бүтин ер йүзүндәки хайванларың* – бу жүмле кәбир голяzmаларда *бүтин ер* йүзи дийип душ гелійәр.

^b 2:7 *Адам* – еврейче *топрак* ве *адам* сөздөрерің айдағылыши мензешдір.

^c 2:8 *Эрем* – бу сөз хезицілік диймеги аңладаýр.

гечйэр. Дөрдүнжи болса Евфрат де-
рясыдыр.

¹⁵Эрем багыны ишләп бежерери ве
она гөзегчилик эдери ялы, Худайы-
мыз Реб адамы ол багда ерлещидирди.

¹⁶Худайымыз Реб адама шейле эмр
этди: «Сен багдакы ислән агачларың
мивесинден аркайын ийип билерсиң.

¹⁷Йөне ягшыны-яманы сайгарыш да-
рагтының мивесинден иймегин, чұн-
ки шондан иен ғұнұн сен хөкман
өлерсиң».

¹⁸Худайымыз Реб: «Адама екелик
ягшы дәл, она өзүне лайык көмекчи
ярадайын» дийди.

¹⁹Худайымыз Реб әхли хайванлары,
гушлары топракдан дөретди ве адамың
олары атландырышыны ғөрмек
үчин, олары онуң янына гетирди.
Адам әхли жәнлі-жәндарлара нәме ат
берен болса, шол-да оларың ады бол-
ды. ²⁰Шунлукда, адам әхли маллара,
гушлара, әхли хайванлара ат берди.
Йөне адамың өзүне лайык көмекчи
тапылмады.

²¹Худайымыз Реб адамы ағыр ука
гидерди; адам укудака, Реб онуң бир
гапыргасыны алып, бошап галан
ерини эт билен өртди. ²²Худайымыз
Реб адамың беденинден алан шол га-
пыргасындан аял яратды ве оны адамың
янына гетирди. ²³Адам оны ғо-
руп: «Ине, сүгі өз сүегимден, тени өз
тенимдендір; ол аял болар, чұнки ол
эркекден ^a алнандыр» дийди. ²⁴Шол
себәпден хем әркек ата-әнесини таш-
лап, аялы билен биригйәр ве оларың
икиси бир тен боляр.

²⁵Адам-да, онуң аялы-да ялаңач-
дылар, олар хениз утанманы билме-
йәрдилер.

3-нжи бап

Адам ата билен Хов эне Реббің табиширығыны бозяялар

¹Худайымыз Реб тараапындан
ярадылан хайванларының арасында
иң мекири йыланды. Йылан аялдан:
«Догруданам, Худай сизе багдакы
агачларың хич биринден иймән дий-
дими?» дийип сорады. ²Аял йыланы
шейле жоғап берди: «Багдакы агач-
ларың мивелеринден иймәге би-
зин ығтырымыз бар. ³Йөне Худай:
„Сиз багың ортасындағы ағажың
мивесинден иймелем дәлсініз, оңа
дегмелем дәлсіциз, ёғсам өлерсіциз“
дийди». ⁴Йылан аяла шейле дийди:
«Ёк, ёк! Өлмерсіциз. ⁵Шол ағажың
мивесинден дадан ғұнұнз, Худай
сизин ғөзуцизин ачылжакдығыны
ве эдил Худай кимин болжакдығы-
нызы хем-де ягшыны-яманы сайгар-
жакдығынызы билйәр». ⁶Аял бу ага-
жың мивесиниң иймит үчин ғовуды-
ғыны, ғөзе яқымлыдығыны ве онуң
акыл-пайхас берійәндигини ғоруп,
ондан алып ийди. Янындағы адамы-
на-да берди, ол хем ийди. ⁷Ола-
рың ғөзлери ачылды ве өзлериниң
ялаңачдықларыны билдилер. Олар
инжир ағажының япракларыны би-
ри-бирине бирлешдирип, өзлерине
өртги әдиндилер.

⁸Салқын аралашанда, адам аялы
билен багда гезмеләп йөрөн Худайы-
мыз Реббің сесини эшидип, багдакы
агачларың арасында Онуң хузурын-
дан гизлендилер. ⁹Худайымыз Реб
адамы zagырып: «Сен ниреде?» дий-
ди. ¹⁰Адам: «Мен багда, Сенин сесини

^a 2:23 Еврейче аял ве әркек сөзлериниң айдылышы мензешdir.

эшидип, горкуп гизлендим, чүнки мен ялаңаңдым» дийди.¹¹ Бейик Худай ондан: «Ялаңаңдыгың сана ким айтды? Ийме дийип гадаган эден ага жымың мивесинден ийдинми?» дийип сорады.¹² Адам: «Мивәни Сениң маңа берен аялың алым берди. Мен хем ийдим» дийди.¹³ Худайымыз Реб аялдан: «Бу нәме этдигиң болды?!» дийип сорады. Аял: «Йылан маңа алдап ийдирди» дийди.

¹⁴ Худайымыз Реб Ыылана:
«Шейле эдениң үчин,
әхли малларың ве
хайванларың
иң нәлет сиңени сен боларсың.
Гарныңың үстүндө сүйренип
гезерсің сен,
өмүрбойы топракдан
иймитленерсің сен.

¹⁵ Сениң билен аялың,
сениң тохумың билен аялың
тохумының арасына,
душманчылық саларын Мен.
Ол сениң келләңи оврадар,
сен болса онун дабанындан
чакарсың» дийди.

¹⁶ Бейик Худай аяла шейле дийди:
«Гөврелилик дөврүндәки
хасратыны хас
артдырынын,
агыр бурғы билен дogrарсың
чагаларыны сен,
сен әрине мейилли боларсың^a,
эмма ол хөкүм сүрер сениң
үстүндөн».

¹⁷ Адама болса Бейик Худай шейле дийди:
«Сен аялыңың гепине гитдин,

„Ийме“ дийип, гадаган эден ага жымың мивесинден ийдин.

Сениң эден ишиң
себәпли, Мен топрагы
нәлетләндириң.

Сен топракдан өмүрбойы
мушакгатлық билен
иимитленерсін.

¹⁸ Топрак сана акбаш-яндак
ондүрип берер.

Сен мейдан отларыны
иерсін.

¹⁹ Сен ерден алнансың ве ере
доланяңчаң,
наны маңлай дериңи дөкүп
иерсін.

Чүнки топраксың сен
ве ене-де топрага
өврүлдерсін».

²⁰ Адам аялына Хов^b дийип ат дақды, себәби Хов әхли яшаянларың энеси болды.²¹ Худайымыз Реб адам билен онуң аялына дериден әшиклер әдип, олары гейиндириди.

²² Худайымыз Реб: «Ине, адам ягшыны-яманы сайгарып, Бизиң Биримиз кимин болды. Олар инди яшайыш дарагтына эл узадып, онуң мивесинденем ийип, эбеди яшаймасынлар» дийди.²³ Шоңа ғөрә өз алнан топрагыны ишләп бежерери ялы, Худайымыз Реб адамы Эрем багындан чыкарды.²⁴ Ол адамы багдан ковды; соңра Ол яшайыш дарагтына барын ёлы горамак үчин, бағың гүндогарында керуплар^c хемде айланып дуран ялынлы гылыжы гойды.

^a 3:16 Сен әрине мейилли боларсың – я-да Әриңиң үстүнден хөкүм сүреспің гелер.

^b 3:20 Хов – бу сөз яшайыш даймеги анладяр.

^c 3:24 Керуп – перишделерің бир ғөрнүши. Сөзлүге серет.

4-нжи бап**Кабыл билен Хабыл.
Илкинжүй ганхорлык**

¹ Адам аялыша Хова янашды. Хов хамыла болуп, Кабылы докурды. Хов: «Реббиң көмеги билен мен бир огул дүниә индердим^a» дийди. ²Сонра ол Кабылың доганы Хабылы докурды. Хабыл гоюн чопаны, Кабыл болса дайхан болуп етишди. ³Бирнәче вагтдан соң Кабыл топрагың мивесинден Реббе садака гетирди. ⁴Хабыл хем өз сүрүсинаң илкинжи докланларының семизлеринден Реббе садака гетирди. Реб Хабылы ве онун садакасыны кабул этди. ⁵Эмма Реб Кабылы ве онун садакасыны кабул этмеди. Кабылың муңа гаты гахары гелип, йүзүни саллады. ⁶Реб Кабыла шейле дийди: «Нәме үчин гахарланяң? Нәме йүзүңи саллаярысың? ⁷Эгер сен докры иш этсөң, кабул эдилmezмиң нәме? Эгер сен нәдогры иш этсөң, гүнә босагада пейләп ятандыр; гүнәниң сениң үстүндөн хөкүм сүреси гелер. Йөне сен гүнәниң үстүндөн агалық этмелисис!»

⁸ Кабыл өз доганы Хабыла: «Йөр, четрәге чыкалышы»^b дийди. Мейданда Кабыл Хабыла топулып, оны өлдүрди. ⁹Реб Кабылдан: «Доганың Хабыл ниреде?» дийип сорады. Ол: «Хабарым ёк, мен нәме доганымың сакчысымы?» дийди. ¹⁰Реб Кабыла шейле дийди: «Сен нәмелер этдин?! Доганыңың ганы топракдан Маңа перят эдйәр.

¹¹Инди сен нәләтлендин ве доганың сениң элиң билен дөкүлен ганыны өзүне синдирип топракдан маҳрум болдуң. ¹²Сен нәче жан чексен-де, ер саңа хасыл бермез, сен ер йүзүнде гачгак хем сергездан боларсын». ¹³Кабыл Реббе: «Жәзам чекерден ағыр. ¹⁴Ине, бу гүн Сен мени мес топраклы ерден ковдун. Мен Сениң хузурындан гизленип, ер йүзүнде гачгак ве сергездан боларын. Маңа душан, мени өлдүрер» дийди. ¹⁵Эмма Реб она: «Ёк! Кабылы өлдүрен адамдан еди гезек өч алнар» дийди. Реб Кабыла душаның оны өлдүрмези ялы, она беллик гойды. ¹⁶Сонра Кабыл Реббиң хузурындан гидип, Эремиң гүндогарындақы Нот^c юрдунда месген тутды.

¹⁷Кабыл аялыша янашды. Онун аялышамыла болуп, Ханогы докурды. Кабыл гала бина эдип, она оглы Ханогың адыны дақды. ¹⁸Ханокдан Ират, Иратдан Мехуяйыл, Мехуяйылдан Метушаел, Метушаелден Лемек докулды. ¹⁹Лемек ики аял алды: оларың биригиниң ады Ада, бейлекисиниңиң болса Силлады. ²⁰Ада Ябалы докурды. Ябал чадырда яшаян малдарларың атасыды. ²¹Онун доганының ады Юбалды. Юбал лира ве түйдүк чалияларың атасыды. ²²Силла Тубал-Кабылы докурды. Тубал-Кабыл бүрүнчден ве демирден дүрли гураллары ясаярды. Онун Нагама атлы аял доганы барды.

²³Лемек аялларына шейле дийди:
«Эй, Ада ве Силла,
маңа гулак асың!

^a 4:1 *Кабыл... дүниә индердим* – еврейче *Кабыл ве дүниә индердим* диең сөзлериң айдылыши мензешdir.

^b 4:8 *Йөр, четрәге чыкалышы* – бу сөзлөр кәбир голязмаларда ёк.

^c 4:16 *Нот* – бұ сөз сергездан диймеги аңладяр.

Аялларым, сөзүми динлән!

Мени яралан адамы

өлдүрерин,

мени уран жуван йигиди

өлдүрерин.

²⁴ Кабыл үчин еди гезек өч
алынса,

Лемек үчин етмиш еди гезек
оч алнар».

²⁵ Адам ене аялына янашды. Хов бир огул докурды. Ол: «Кабылың элинден өлең Хабылың дерегине Реб маңа башга бир огул берди» дийип, онуң адына Шис^a дақды. ²⁶ Шисден хем бир огул докулды; ол онуң адына Энош дақды. Шол вагтдан башлап адамлар Реббе ыбадат әдип башладылар.

5-нжи бап

Адам атанаң несиllerи

¹ Адамың несиllerи барадакы тарыхы язылар шейледир. Худай ынсаны яраданда, оны Өз кешбинде яратты. ²Худай олары эреккөвө аял әдип яратты; онсоң олара пата берип, олары «ынсан» дийип атландырыды. ³Адам йүз отуз яшындака, ондан өз кешбинде, өзүнен мензеш бир огул дүйнә инди. Ол оглunuң адына Шис дақды. ⁴Шис докландан соң, Адам секиз йүз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ⁵Шейдип, Адам жәми докуз йүз отуз йыл яшап дүйнәден өтди.

⁶ Шис йүз бәш яшындака, ондан Энош докулды. ⁷Энош докландан соң, Шис секиз йүз еди йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ⁸Шейдип, Шис жәми докуз

йүз он ики йыл яшап дүйнәден өтди. ⁹Энош тогсан яшындака, ондан Кейнан докулды. ¹⁰Кейнан докландан соң, Энош секиз йүз он бәш йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ¹¹Шейдип, Энош жәми докуз йүз бәш йыл яшап дүйнәден өтди. ¹²Кейнан етмиш яшындака, ондан Махалалел докулды. ¹³Махалалел докландан соң, Кейнан секиз йүз кырк йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ¹⁴Шейдип, Кейнан жәми докуз йүз он йыл яшап дүйнәден өтди. ¹⁵Махалалел алтмыш бәш яшындака, ондан Ерет докулды. ¹⁶Ерет докландан соң, Махалалел секиз йүз отуз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ¹⁷Шейдип, Махалалел жәми секиз йүз тогсан бәш йыл яшап дүйнәден өтди. ¹⁸Ерет йүз алтмыш ики яшындака, ондан Ханок докулды. ¹⁹Ханок докландан соң, Ерет секиз йүз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ²⁰Шейдип, Ерет жәми докуз йүз алтмыш ики йыл яшап дүйнәден өтди. ²¹Ханок алтмыш бәш яшындака, ондан Метушела докулды. ²²Метушела докландан соң, Ханок ене үч йүз йыл яшады ве Худайың хузурында гезді. Ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ²³Шейдип, Ханогың яшан гүнлери үч йүз алтмыш бәш йыл болды. ²⁴Ханок Худайың хузурында гезді; соңра ол бирденкә гайып болды, себәби Худай оны Өз янына алыпды. ²⁵Метушела йүз сегсен еди яшындака, ондан Лемек докулды.

²⁶Лемек докландан соң, Метушела еди йүз сегсен ики йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүйнә инди. ²⁷Шейдип, Метушела жәми докуз

^a 4:25 Еврейче Шис ве берди сөзлериниң айдылыши мензешdir.

Йүз алтынш докуз йыл яшап дүнйәден өтди.²⁸ Лемек йүз сегсен ики яшындака, ондан бир огул дүнйә инди.²⁹ Лемек: «Реббиң топрагы нәләтләндиги себәпли, биз ағыр зәхмет чекмели болярыс. Бу чага биzinç элизимизе ағыр зәхмет чекмекден теселли берер» дийип, онуң адына Нух^a дакды.³⁰ Нух дөгләндан соң, Лемек бәш йүз тогсан бәш йыл яшады ве ондан энчеме огул-гыз дүнйә инди.³¹ Шейдип, Лемек жәми еди йүз етмиш еди йыл яшап дүнйәден өтди.³² Нух бәш йүз яшындака, ондан Сам, Хам ве Яфес дүнйә инди.

6-нжы бап

Адамзадың бетпәллиги

1 Бүтин дүнйәде адамлар көпелип башлап, олардан энчеме гызлар дүнйә инди.² Ылахы барлықлар^b бу ынсан гызларының оваданлығыны гөрүп, олардан өз халанларыны аяллыга алдылар.³ Шол себәпли Реб: «Мен адамзады әбедилик яшатмарын, чүнки олар тендир; онуң өмри йүз ийгрими йыл болар» дийди.⁴ Шол заманда хатда ондан гијрәккі дөвүрлердеде, дүнйәде нефиллөр^c барды. Олар ылахы барлықлар билен ынсан гызларының несиллериidi. Нефиллөр гадым эйямдан бәри белли, ат-абрайлы гахрыманларды.

5 Реб бүтин дүнйәдәкі адамзадың бетпәллигинин жуда чөкдердигини, оларың калбындакы ой-пикирлеринин ве ниетлеринин хемише писликтен

долудығыны гөрди.⁶ Ол адамзады ярадандығына өкүнди ве йүрекден гынанды.⁷ Реб «Өз ярадан ынсанларымы хайванлар, сүйренижилер ве гушлар билен бирликде ер йүзүнден сүпүрип ташларын. Чүнки Мен олары ярадандыгыма өкүнйәрин» дийди.⁸ Йөне Нух Реббиң назарында мерхемет тапды.

Нух

9 Нухун машгаласының кыссасы шейледир. Нух өз дөвүрдешлериниң арасында дөгручыл хем таква адамды. Ол Худайың хузурында гезди.¹⁰ Нухун Сам, Хам, Яфес атлы үч оглы барды.

11 Худайың назарында ер йүзи аз-ғынчылықдан ве зулумдан долуды.¹² Худай ер йүзүндәкі әхли жәнлі-жандарларың азғынчылыға йүз урандығыны гөрди.¹³ Худай Нуха шейле дийди: «Мен бүтин жәнлі-жандарларың соңуна чыкжак, чүнки олар зерарлы ер йүзи зулумдан долды. Мен олары ер билен биле ёк этжек.¹⁴ Өзүңе серви ағажындан бир гәми яса; онда отаглар ясап, гәмә ичинден хем дашындан шепбик чал.¹⁵ Гәмини шейле ясамалы: онуң узынлығы үч йүз, гиңлиги элли ве бейиклиги отуз тирсек болсун.¹⁶ Оңа үчек-де² яса, үчегиң бойы бир тирсек болсун; гәминин ғапысыны ғапдалдан ач. Гәмини ашакы, ортакы ве үсткі гатлардан ыбарат әдип яса.¹⁷ Ине, Мен болса ер йүзүне сил гөндерип, гөклериң астындакы бурнунда дирилик непеси

^a 5:29 Еврейче Нух ве теселли сөзлеринин айдылыши мензешdir.

^b 6:2 Ылахы барлықлар – сөзме-сөз тержимеси: Худай огуллары.

^c 6:4 Нефиллөр – хайбатлы ве гүйчли адамлар. Сөзлүге серет.

² 6:16 Үчек – я-да пенжире.

болан жанлы-жандарларың әхлисини ёк этжекдириң; ер йүзүндәки затларын барысы өлөр. ¹⁸Эмма Мен сениң билен әхт баглашарын. Сен огулларың, аялың хем гелинлериң билен гәмә мүнерсиң. ¹⁹Дири галмаклары үчин, бир эрек, бир уркачы эдип, жандарларың-да хер гөрнүшиндөн бир жұбутини гәмә алып мүн. ²⁰Дири галмак үчин гушларың, малларын ве сүйренижилерин өз тайы билен жұбут-жұбут болуп, сениң билен гәмә мүнерлер. ²¹Шейле хем сен өзүңе хем әхли хайванлара иймит болар ялы өз яның билен дүрли-дүмен азық-овкат алышп мүн». ²²Нух Худайың буйран затларының ھеммесини ерине етирди.

7-нжи бап

Нух гәмә мүниәр

¹Реб Нуха шейле дийди: «Әхли машгалаң билен гәмә мүн, чүнки Мен сениң дөвүрдешлеринң ичинден дине сениң дөгрүчүл адамдығыны ғөрдүм. ²⁻³Хайванларың тохумларыны ер йүзүнде дири сакламак үчин, оларың халал гөрнүшлеринин әркегинден ве уркачысындан еди жұбут, харам гөрнүшлеринң әркегинден ве уркачысындан бир жұбут, шейле хем гушларын әркегинден ве уркачысындан еди жұбут ал. ⁴Чүнки Мен еди гүндөн кырк гиже-гүндизләп ере яғыш яғдырып, Өз ярадан жанлы-жандарларымың әхлисими ер йүзүндөн сүпүрип ташлаҗақдырын». ⁵Нух Реббин өлдөрдөн буйран затларының ھеммесини бержай этди. ⁶Ере сил геленде, Нух алты йүз яшындады. ⁷Нух, онун огуллары, аялы ве гелинлери силден гутулмак

үчин гәмә мүндүлөр. ⁸⁻⁹Худайың Нуҳа буйрушы ялы, халал ве харам хайванлар, гушлардыр сүйренижилер әреке ве уркачы жынысында жұбут-жұбут болуп, Нуҳ билен гәмә мүндүлөр. ¹⁰Еди гүндөн соң ер йүзүни сил алды.

¹¹Нухун өмрүниң алты йүзүнжи йылының икинжи айының он единжи гүни – хут шол гүн дүйпсүз чунлуғың әхли чешмелери бөвсүлди, асман сув бентлери кимин ачылды. ¹²Кырк гиже-гүндизләп, ер йүзүне дынман яғыш яғды. ¹³Шол гүн Нуҳ, онун огуллары Сам, Хам, Яфес, Нуҳун аялы хемде гелинлери гәмә мүндүлөр. ¹⁴⁻¹⁵Әхли хайванлар, маллар, сүйренижилер ве гушлар – әхли ганат-перлилер херси өз тайнаға ғорә, бурнунда дирилик непеси болан жанлы-жандарлар Худайың Нуҳа буйрушы ялы гәмә мүндүлөр. Онсоң Реб гәминин ғапысыны япды. ¹⁷Ер йүзүнде сил кырк гүн довам этди. Сув гитдигисайы жошды ве гәми ерден ёқары ғөтерилди. ¹⁸Ерде сув жошуп, жуда көпелди; гәми сувда йүзүп йөрди. ¹⁹Сув ерде шейле бир жошды велин, хатда ер йүзүндәки бар белент даглар-да сувуң ашагында галды. ²⁰Сув дагларың депесинден он бәш тирсек ёқары галды; дагларың үсти сув билен өртүлди. ²¹Ер йүзүнде херекет әдіән жанлы-жандарларың әхлиси, гушлар-да, маллардыр хайванлар-да, сүйренижилердир ынсанлар-да ёк болдулар. ²²Гуры ердәки бурнунда дирилик непеси болан жанлы-жандарларың ھеммеси өлди. ²³Реб ер йүзүндәки әхли жанлы-жандарлары сүпүрип ташлады; ынсанлар, маллар, хайванлар, сүйренижилер ве гуш-

лар ер йүзүнден сұпурилип ташланды. Дине Нух ве онуң янындакылар дири галдылар.²⁴ Тутуш ер йүзүни йүз элли гүнләп сил алды.

8-нжи бап

Нух гәмиден чыкяр

¹Нух хем-де онуң билен гәмиде болан хайванларды малларың әхлисими Худай ятдан чыкарманды. Худай ерде шемал өвүсдири; сув чекилмәге башлады.

²Дүйіпсүз чунлугың чешмелери бекленди,
Гөклериң пенжирелери япымды,
Гөкдәки яғыш динди.

³Сув ер йүзүнден кем-кемден чекилди; йүз элли гүндөн соң сув песелди.

⁴Гәми единжи айың он едиси гүни Аарат дагларында сакланды. ⁵Онуң жы ая ченли сув песелмегини довам этди; онунжы айың бири гүни дагларың башы гөрүнди.

⁶⁻⁷Кырк гүндөн соң Нух өз ясан гәмисиниң пенжиресини ачды-да, бир гарганы чыкарып, учурып гойберди; гарга тә ер гураянча учуп гезиберди. ⁸Сонра сувун ерден долы чекилендигини я-да чекилмәндигини билмек үчин Нух бир кепдерини учурып гойберди. ⁹Кепдери гонара ер тапман, онуң янына гәмә доланып гелди, чүнки ерин йүзи энтек хем сув билен өртуленди. Нух элини узадып кепдерини тутды-да, оны өз янына гәмә алды. ¹⁰Нух еди гүн гарашандан соң, ене-де кепдерини учурып гойберди. ¹¹Кепдери агшам онун янына доланып гелди. Бу гезек онун ағзында зейтун ағжының тәзе ёлнан япрагы барды. Нух сувун ерден чекилендигине гөз етири. ¹²Ол ене еди гүн гарашандан соң, кепдерини үчүнжи

гезек иберди. Кепдери бу сапар ызына доланмады.

¹³Нухун өмрүнің алты йүз биринжи йылының илкинжи айының бирине сув ерден чекилипди. Нух гәмениң үчегини сөкүп, даш-төверегине серетди; ерин йүзи сарытыпды.

¹⁴Илкинжи айың йигрими едисине ер бүтінлей гурады. ¹⁵⁻¹⁷Реб Нуха:

«Аялың, огулларың ве гелинлериң билен гәмиден чык. Янында бар болан жанлы-жандарларың әхлисими – әхли хайванлары: гушлары, маллары, сүренижилері езүң билен гәмиден алып чык. Гой, олар ерин йүзүнене яйрап, ернәп көпелсінлөр» дийди.

¹⁸Нух аялы, огуллары ве гелинлери билен гәмиден чықды. ¹⁹Әхли хайванлар, әхли сүренижилер, әхли гушлар – ер йүзүнде херекет әдіән бүтін жандарлар өз гөрнүшлери билен гәмиден чықдылар. ²⁰Нух Реббе гурбанлық сыйасыны гурды; ол халал хайванларды гушларың бирнәсесини алды-да, олары гурбанлық сыйасының үстүнде гоюп, Реббе якма гурбанлық берди. ²¹Реб якымлы ысы алып, Өз янындан шейле дийди:

«Мундан бейләк ер хич хачан ынсан зерарлы нәләтленмез, чүнки онуң калбындакы пәли-ниети яшлігындан бәри писдир. Мен инди хич хачан бүтін жанлы-жандарлары шу эдишим ялы хеләклемерин. ²²Индиден бейләк ерде екишdir орумың, анзакдыр жөвзаның, томусдыр гышың хем-де гиже-гүндизин өмүрбойы ызы үзүлmez».

9-нжи бап

Худай Нух билен әхт әдйәр

¹Худай Нуха хем-де онуң огулларына шейле пата берди: «Өрнәң, көпелиң,

ер йүзүни долдурың. ²Әхли хайванлар, гушлар, сүренижилер ве балыктар сизден жуда горкуда яшарлар; оларың ҳеммеси сизин ыгтыярыңыза берилйәр. ³Жанлы-жандарларың әхлиси сизе иймит болар; эдил гөк өсүмликлери бершим ялы, оларың ҳеммесини Мен сизе берйәрин. ⁴Йөне оларың этини ганы билен иймәң. Жан гандадыр. ⁵Сизин ганыңызы дөкене өлүм жезасыны берерин. Адам өлдүрен ислендик хайвана я-да ынсанна Мен жеза берерин. ⁶Кимде-ким бир ынсаның ганыны дөксе, онун ганы хем ынсан тарарапындан дөкүлсін. Чүнки Худай ынсаны Өз кешбинде ярадандыр. ⁷Сиз өрнәп, көпелиң ве ер йүзүне яйран».

⁸Худай Нуха ве онун огууларына йүзленип, шейле дийди: ⁹⁻¹⁰«Мен инди сиз ве сизден соңғы гелжек неслиңиз билен, шейле хем сизин билен ғәмиден чыкан әхли жандарлар: гушлар, маллар ве ер йүзүндәки хайванларың бары билен әхт баглашярын. ¹¹Мен сизин билен әхт баглашярын. Инди хич хачан бүтин жанлы-жандарлар сил билен хеләкленmez ве тутуш ер йүзүни вейран этжек сил гелмез. ¹²Мениң сиз хем-де сизин билен болан әхли жандарлар билен несилден-несле эдйән әбедилик әхтимиң нышаны шудур: ¹³булутларың арасында ерлешдирен әлемгошарым Мениң дүйнә билен эден әхтимиң нышаны болар. ¹⁴⁻¹⁵Ерин йүзүни булут өртүп, булутларың арасында әлемгошар гөрненде, Мен сизин ве әхли жанлы-жандарлар билен эден әхтими ятларын. Мундан бейләк Мен хич хачан бүтин жанлы-жандарлары сил билен хеләклемерин. ¹⁶Булутлар-

да әлемгошар пейда болан махалы оны ғөрүп, Мен ер йүзүнің әхли жанлы-жандарлары билен эден бакы әхтими ятларын». ¹⁷Худай Нуха: «Ер йүзүндәки әхли жанлы-жандарлар билен Мениң баглашан әхтимиң нышаны, ине, шудур» дийди.

Нұх ве онун огууллары

¹⁸Сам, Хам, Яфес Нухун ғәмиден чыкан огууларды. (Хам Кенганың атасыды.) ¹⁹Нухун үч оглы шуларды. Тутуш ер йүзүнің ынсанлары шулардан яйрады. ²⁰Нухун өзи дайханды. Ол илки билен үзүм ағачларыны отуртды. ²¹Ол шерап ичип, ондан серхөш болуп, өз чадырының ортарасында ялаач ятырды. ²²Кенганың какасы Хам өз касының ялаачдығыны ғөрүп, мұны бейлеки ики доганына хабар берди. ²³Сам билен Яфес гейим алып, оны омузларына атдылар ве еңселейин йөрәп барып, какаларыны гейиндирдилер. Олар йүзлерини башга тарапа өврүп, какаларының ялаачдығыны ғөрмединдер. ²⁴Нұх серхөшлігінан ачылансоң, көрпе оғлуның өзүне нәме әдендигине ғөз етирип шейле дийди:

²⁵«Кенгана нәлет сиңсин,
ол доганларының элинде,
гүлларың гулы болсун.

²⁶Самың Худайы Реббе алкыш
болсун!

Кенган Сама гул болсун.

²⁷Худай Яфеси өрнәтсін ^a,
Яфесин несиллери Самларың
чадырларында яшасын,
Кенган Яфесе гул болсун».

²⁸Нұх силден соң ене үч йүз әлли йыл яшады. ²⁹Ол жеми докуз йүз әлли яшап дүйнәден өтди.

^a 9:27 Еврейче Яфес ве өрнәтсін сөзлериниң айдылышы мензешdir.

10-нұқы бап**Нұхдан дөрән милләттер**

¹Нұхун огуллары Самың, Хамың хем-де Яфесиң несиллери шуларды. Сиден соң олардан шу ғагалар додулды.

²Яфесин несиллери: Гомер, Магок, Мадай, Яван, Тубал, Мешек ве Тирас.

³Гомерин несиллери: Ашкеназ, Рипат ве Тогарма. ⁴Явансың несиллери: Элиша, Таршыш, Китим ве Доданым.

⁵Булардан деңиз яқасында яшаян милләттер яйрады. Ине, Яфесин несиллери шуларды. Оларың херси өз милләттерине ғөрә, өз юртларында месген тутуп, хер тирәниң өзүне маҳсус болан дили барды.

⁶Хамың несиллери: Күш, Мұсұр, Пут ве Кенган. ⁷Күшүң несиллери: Себа, Хавыла, Сабта, Рагама ве Сабтека. Рагаманың несиллери: Шеба ве Дедан. ⁸Күшдан ене Нимрот додулды; ол ер йүзүнде илкинжи эдермен уршуҗыды. ⁹Нимрот Реббин құзурында батыр авчы болуп етишиди. Шол себәпден хем ил арасында: «Реббин құзурындакы Нимрот ялы батыр авчы» дийилійәр. ¹⁰Башда Нимродың шалығы Шингар юрдундакы Бабыл, Эрек, Акат хем Калне галала-рының дөрдүсіні өз ичине алярды. ¹¹⁻¹²Нимрот ол юрттан Ашура чыкып, Ниневәни, Рехоботири, Каланы хем-де Ниневе билен бейик гала болан Каланың аралығындакы Ресени бина этди. ¹³⁻¹⁴Мұсұр лутла-рың, анамларың, лехабларың, наптухларың, патрусларың, каслухларың

ве капторларың атасыды; каслухлардан хем пишиштителер гелип чыкды.

¹⁵⁻¹⁸Кенгандан онуң новбахар оглы Сидон, сонра Хет додулды. Кенган ябусларың, аморларың, гиргашларың, хивилерин, аркларың, синлерин, арватларың, семарларың ве хаматларың хем атасыды. Сонра Кенган тирелери думлы-душа яйрадылар. ¹⁹Оларың арачәги Сидондан Герара хем-де Газа ченли, Газадан Содома, Гомора, Адма, Себойыма ве Лаша ченли барып етди. ²⁰Ине, Хамың несиллери шуларды. Оларың херси өз милләттерине ғөрә, өз топракларында месген тутуп, хер тирәниң өзүне маҳсус болан дили барды.

²¹Яфесин агасы Самдан-да энчеме огул дүңійә инди. Ол еврейлерің^a атасыды. ²²Эйлам, Ашур, Арпакшат, Лут ве Арам Самың несиллеридир. ²³Ус, Хул, Гетер ве Маш Арамың несиллеридир. ²⁴Арпакшатдан Шела, Шеладан Эбер додулды. ²⁵Эберден ики огул дүңійә инди, оларың бириниң ады Пелекди, онун дөврүнде дүңійәдәкі халк бөлүніпди^b; онун дөганының ады Ёктанды. ²⁶Ёктандан Алмодат, Шелеп, Хасармавет, Ера, ²⁷Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸Обал, Абымайыл, Шеба, ²⁹Опыр, Хавыла ве Ёбап додулды. Буларың қеммеси Ёктаның несиллеридир. ³⁰Олар Меша билен Сепар аралығындакы гүндогар дагларда месген тутдулар. ³¹Ине, Самың несиллери шуларды. Оларың херси өз милләттерине ғөрә өз топракларында месген тутуп, хер тирәниң өзүне маҳсус болан дили барды.

³²Нұхун огулларындан милләттери боюнча әмелек гелен тирелер

^a 10:21 Еврейлерің – я-да Эбериң әхли несиллеринин.

^b 10:25 Еврейче Пелекди ве бөлүніпди сөзлериниң айдылышы мензешдір.

шулардыр. Силден соң олардан энчеме миллетлер дөрөп, олар туруш ер йүзүне яйрадылар.

11-нжи бап

Бабыл минарасы

¹Тутуш ер йүзүнде бир дил, бирмензеш сөзлер барды. ²Адамлар гүндогардан гөчүп баряркалар, Шингар юрдунда бир дүзлүгин үстүндөн гелип, шол ерде месген тутдулар. ³Олар бири-бирлерине: «Гелиң, керпич ясал, оны говы бишрелиң» дайишидилер. Олар гурлұшық үчин дашың ерине керпич, палчығың ерине болса шепбик уландалылар. ⁴Сонра олар: «Ер йүзүне дагаман, өзүмизден бир ат галдыраымыз ялы, гелиң, бир гала ве депеси гөге етип дуран минара гуралың» дайишидилер. ⁵Реб ынсанларың гурян галасыны хем-де минарасыны گөрмек үчин ашак инди. ⁶Реб: «Гөрсene, олар бир халк, оларың диллери-де бир. Бу оларың истишин үшін башланғыжыдыр; олар инди өз гөвүнлерине гелен затларыны этмекден сакланмазлар. ⁷Гелиң, ашак инелиң-де, бири-бираиниң гепине дүшүнmez ялы, оларың дилини гарыштыралың» дийди. ⁸Шейдип, Реб ынсанлары бүтин ер йүзүне даргатды; олар гала гурмаларыны бес этдилер. ⁹Шона گөрә-де, шол гала Бабыл дийип ат дакылды, чүнки Реб шол ерде әхли ынсанларың дилини гаржашдырып ^a, олары бүтин ер йүзүне даргадыпды.

Самың несиlleri

¹⁰Самың несиlleri шулардыр. Силден ики йыл соңра, Сам йүз яшындака, ондан Арпакшат докулды.

¹¹Арпакшат докландан соң, Сам ене бәш йүз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ¹²Арпакшат отуз бәш яшындака, ондан Шела докулды. ¹³Арпакшат Шела докландан соң ене дөрт йүз үч йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ¹⁴Шела отуз яшындака, ондан Эбер докулды. ¹⁵Шела Эбер докландан соң ене дөрт йүз үч йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ¹⁶Эбер отуз дөрт яшындака, ондан Пелек докулды. ¹⁷Пелек докландан соң Эбер ене дөрт йүз отуз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ¹⁸Пелек отуз яшындака, ондан Регув докулды. ¹⁹Регув докландан соң Пелек ене ики йүз докуз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ²⁰Регув отуз ики яшындака, ондан Серук докулды. ²¹Серук докландан соң Регув ене ики йүз еди йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ²²Серук отуз яшындака, ондан Нахор докулды. ²³Нахор докландан соң Серук ене ики йүз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ²⁴Нахор йигрими докуз яшындака, ондан Тера докулды. ²⁵Тера докландан соң Нахор ене йүз он докуз йыл яшады ве ондан энчеме огул-гызы дүниә инди. ²⁶Тера етмиш яшындака, ондан Ыбрам, Нахор хем-де Харан докулды.

Тераның несиlleri

²⁷Тераның несиlleri шулардыр. Терадан Ыбрам, Нахор ве Харан докулды. Харандан Лут докулды. ²⁸Харан өз додук меканында, бабыллыларың Ур галасында какасы Тера дирикә арадан чыкды. ²⁹Ыбрам билен Нахор

^a **11:9** Еврейче *Бабыл ве гаржашдырып* сөзлериниң айдылышы мензешdir.

өйленилер; Ыбрамың аялының ады Серай, Нахорыңкы болса Милка-ды. Милка Хараның гызыды. Харан Исқаның хем какасыды.³⁰ Серай өнелгесизди; онуң чагасы ёкды.³¹ Тера оғлы Ыбрамы, ағтығы Хараның оғлы Лұты, гелни болан Ыбрамың аялы Серайы өз янына алып, Кенган топрагына гитмек үчин бабыллышыларың Ур галасындан чыкып гайды. Олар Харана гелип, шол ерде месген тутдулар.³² Тера ики йүз бәш яшында Харанда арадан чыкды.

12-нжи бап

Реб Ыбрамы сайлаяр

¹Реб Ыбрама шейле дийди: «Өз юрдуны, ковумдашларыны ве атаңың хожалығыны ташла-да, Мениң санаға ғөркезжек үлкәме гит.

² Сенден бейик миллет ярадып,
Мен сени ялкарын,
адыңы арша ғөтерерин,
башгалар сен аркалы
ялканарлар
бири-бирлерине пата
берерлер.

³ Сени ялканы ялкарын,
сени нәлетләни-де
нәлетләрин;
Ер йүзүндәки әхли миллетлер
сен аркалы пата аларлар».

⁴ Ыбрам Реббің айдышы ялы ёла дүшди. Лут хем онуң билен биле гитди. Харандан чыкып гайданда, Ыбрам етмиш бәш яшында. ⁵Ол аялы Серайы, доганының оғлы Лұты хем-де Харандакы әхли мал-мұлқұны ве гулларыны алып, Кенган юрдуна тараф ёла дүшди. Олар Кенгана гелдилер. ⁶Ыбрам Кенганың ичи билен Шекемиң голайындақы

Моредәки дуб ағажына ченли гитди. Ол дөвүрлерде кенгандар шол ерде яшайдылар.

⁷Реб Ыбрама ғөрнүп: «Мен шу юрды сениң неслине бержек» дийди. Ыбрам ол ерде өзүне ғөрнен Реббе гурбанлық сыпасыны ясады. ⁸Сонра ол ерден Бейтелиң гүндогарындақы даглыға тараф гитди. Ол гүнбатардақы Бейтел ве гүндогардақы Ай галаларының арасында өз чадырыны дикди. Ыбрам ол ерде Реббе гурбанлық сыпасыны ясап, Реббе ыбадат этди. ⁹Сонра ол бир ерден башга ере ғечүп-гонуп, гүнорта тараф ёлуны до-вам эттириди.

Ибрам билен Серай Мұсүрде

¹⁰Кенгандан газаплы ачлық башланды. Шона ғөрә, ачлық гутарянча, Ыбрам вагтлайын Мұсүре гитди. ¹¹Олар Мұсүре голайланларында, Ыбрам аялы Серая: «Мен сениң жуда овадан аялдығыңы билійәрин. ¹²Мұсүрлилер сени ғөрүп: „Бу онуң аялы“ диеерлер; онсоң олар мени өлдүрерлер, сени болса дири галдырарлар. ¹³Оларың сен үчин маңа яғшылық әдерлери ве сениң үстүң билен мениң җәнәның халас болары ялы, сен олара: „Мен онуң аял доданы“ дий» дийди.

¹⁴Ыбрам Мұсүре геленде, мұсүрлилер Серайың жуда овадандығыны ғөрдүлөр. ¹⁵Серайы ғөрен фараоның көшк эмелдарлары фараона Серайың гөзеллигини тарыпладылар. Хатын көшгө әқидилди. ¹⁶Серайың хатыра-сына фараон Ыбрама яғшылық этди. Ол Ыбрама доварлар, өкүзлөр, эшкелер, гул-ғырнаклар ве дүелер берди. ¹⁷Реб Ыбрамың аялы Серай себәпли фараон ве онуң көшгүндәки адамлара элхенч кеселлер билен әжир

чектирди. ¹⁸Шонда фараон Ыбрамы янына чагырып: «Мени нә гүнлөр салдың?! Серайын өз аялыңдығыны нәмә үчин маңа айтмадың? ¹⁹Нәмә үчин сен „Ол мениң аял дөганим“ дийдин? Мен Серайы өзүме аяллыга алдым-а! Ине, сениң аялың, оны алда, гүмүңи чек!» дийди. ²⁰Фараон Ыбрам барада өз адамларына буйрук берди. Олар Ыбрамы аялыңды бар эмләги билен Мұсұрден өз ёлuna угратдылар.

13-нжи бап

¹Ыбрам аялыны хем әхли эмләгини алып, Мұсұрден чыкып, Негеп өлтүнгөттөн көшті. Лут хем онун янындады.

Ыбрам билен Лут бири-бириндөн айрылышиялар

²Ыбрам жуда байды. Онун сүри-сүри овнуклы-ирили маллары, алтын-күмүшлери барды. ³⁻⁴Ыбрам Негеп өлтүнгөттөн гайтды ве бир ерден башта ере гөчүп-гонуп, Бейтеле етди. Ол Бейтел билен Айың аралығындакы өңкі чадыр дикен ерине барды ве өңкі ясан гурбанлық сыпасының янында Реббе ыбадат этди.

⁵Ыбрам билен билемелерде жеткілік көрсөткіш болып табылады. ⁶Маллары жуда көп болансон, олара өри дарлық этди. Шол себәпли хем олар биле яшап билжек дәлдилер. ⁷Шейдип, Ыбрамың чопанлары билен Лутуң чопанларының арасында дава-жәнжел турды. Шол дөвүрлерде кенгандар билен перизлер хем Кенгандар билен топрагында яшайдылар. ⁸Шонда Ыбрам Лута: «Өз арамыздада, чопанларымызың арасында-да дава-жәнжел болмасын. Биз гарындашдырыс. ⁹Ине, тутуш юрт сениң өңүнде

яйылып ятыр. Биз айрылышалы. Сен сага гитсен, мен сола гидерин, сен со-ла гитсен, мен сага гидерин» дийди.

¹⁰Лут даш-төверегине гөз айлап, Иордан дересинин Согара ченли эдил Реббинң багы, Мұсұр топрагы ялы, бу ериң бол сувдан ганандығыны ғөрді. Бу Реббин Содомы ве Гомораны вейран этмезинден өнді.

¹¹Лут өзүне Иордан дересини сайлап алып, гүндогара тарап ёла рована болды. Шейдип, олар айрылышдылар.

¹²Ыбрам Кенгандада, Лут болса Иордан дересинде галаларда дүшледилер. Лут чадырыны Содомын четинде дикди. ¹³Содомың ҳалкы пис ишлери билен Реббе гаршы улы гүнә этдилер.

Ыбрам Хеброна ғочайы

¹⁴Лут айрылып гиденден соң, Реб Ыбрама шейле дийди: «Хәэзирки отуран еринден демиргазыга ве гүнорта, гүндогара ве гүнбатара гөзүни айла. ¹⁵Герйән тутуш юрдуны Мен сана хем-де сениң неслинде эбедилик бережекдириң. ¹⁶Сениң неслинди эдил ериң өзгелері кимин сан-сажаксыз әдерин. Эгер ериң өзгелері саналып билингән болса, онда сениң неслинде саналып билнер. ¹⁷Бар, өзүнеге берилжек топрага бойдан-баша айланып чык. Мен оны сана бережек».

¹⁸Шейдип, Ыбрам ғочүп, Хеброның голайындакы Мамрәниң дуб токай-жыгына гелди ве шол ерде дүшләп, Реббе гурбанлық сыпасыны ясады.

14-нжи бап

Ыбрам Луты халас әйдайы

¹Омрапел Шингарың, Арәк Эласарың, Кедорлагомер Эйламың, Тидал болса Гойимиң патышасыды. ²Булар

Содом шасы Бераның, Гомора шасы Биршаның, Адма шасы Шинабың, Себойым шасы Шемеберин ве Согар дийип атландырылян Бала шасының гаршысына урша башладылар.³ Олар Сиддим дересинде, ягны Өли денизде өз гүйчлерини бирлештирдилер.⁴ Бу шалар он ики йыллап, Кедорлагомере гуллук этдилер, он үчүнжи йыл болса она гарши баш гөтердилер.⁵⁻⁶ Он дөрдүнжи йылда Кедорлагомер ве онуң билен бирлешен шалар, Аштероткарнайымда рапалары, Хамда зузылары, Шавекирятайымда эймимлери ве чөл этегиндәки Эйлпарана ченли узалып гидйән Сегир дагларында хорылары дерби-дагын этдилер.⁷ Олар Сегир дагларындан ызларына өврулип, Эйнишипат (ягны Кадеш) галасына гелдилер ве амалеклерин тутуш топрагыны басып алып, Хасесон Тамарда яшаян аморлары-да енлише сезевар этдилер.⁸⁻⁹ Онсоң Содом, Гомора, Адма, Себойым ве Бала, ягны Согар шалары сөвеш мейданына чыкдылар ве бәш ша болуп, Сиддим дересинде дөрт шаның: Эйлам шасы Кедорлагомерин, Гойим шасы Тидалың, Шингар шасы Омрапелиң, Эласар шасы Арёғың гаршысына сөвеше гирдилер.

¹⁰ Сиддим дереси ичи шепбикли чукурлардан долуды. Содом билен Гомора шалары гачып баляркалар, оларың адамларындан кәбирлери шол чукурлара йықылдылар, бейлекилери болса даглара гачдылар.¹¹ Дөрт ша болса Содомы ве Гомораны талап, олжаса алан әхли мал-мүлкүдир азыкларыны алып гитдилер.¹² Олар Ыбрамың доганының оглы Луты-да әхли мал-мүлки билен билемекитдилер. Ол хем Содомда яшаярды.

¹³ Гачып гутуланлардан бири гелип, болан ваканы Ыбрам евреев хабар берди. Шол вагтлар Ыбрам Эшкол билен Анерин доганы амор Мамрәниң дуб токайжыгының гапдалында яшайды. Олар Ыбрамың аркадашларыды.

¹⁴ Өз доганының оглы Лутун есир дүшендигини эшидип, хожалыгында дөглүп, сөвеше түргенлешдирилен үч йүз он секиз саны эсгерин өнүне дүшүп, Ыбрам Dana ченли шол дөрт шаның ызындан ковды.¹⁵ Ыбрам эсгерлерини топарлара бөлүп, гиже шаларың үстүнен чозуп, олары дербидагын этди. Соңра Ыбрам олары ене Дамаскдан демиргазықда ерлешен Хобаха ченли ковды.¹⁶ Ыбрам олжаса алан әхли мал-мүлкүни, доганының оглы Луты, онуң әхли эмләгини, аяллары хем халкы ызына гайтарып гетириди.

Мәликсадык Ыбрама пата берійэр

¹⁷ Ыбрам Кедорлагомери ве онуң янындакы шалары дерби-дагын эдип геленден соң, Содом шасы оны гаршыламак үчин Шаве дересине, ягны ша жүлгесине гитди.¹⁸ Бейик Худайың руханысы болан Салим шасы Мәликсадык Ыбрама чөрек билен шерап гетириди.¹⁹ Ол Ыбрама пата берип:

«Ери-гөги ярадан Бейик Худай
Ыбрамы ялкасын!»

²⁰ Душманларыны онуң элине
берен
Бейик Худая алкыш болсун!»
дийди.

Ыбрам әхли задың ондан бирини Мәликсадыга берди.²¹ Онсоң Содом шасы Ыбрама: «Мениң адамларымы ызына бер, әхли мал-мүлки болса өзүң ал» дийди.²²⁻²³ Ыбрам Содом шасына шейле дийди: «„Ыбрамы мен гурпландырдым“ диймезин ялы, саңа дегишли

затларың хич бирини, хатда бир гуша-жыгы я-да сапажыгы хем алмажақ-дыйгыма Ери-гөги ярадан Бейик Ху-дайың – Реббин адындан ант ичийэрин.
²⁴ Йөне йигитлерин иен иймитлери му-на дегишил дәлдир. Шейле хем мениң билен гиден Анер, Эшкол ве Мамре хем өз пайларыны алсынлар».

15-нжи бап

Реб Ыбрам билен әхт әдійәр

¹Шу вакалардан соң Ыбрама ғөр-нүш аркалы Реббин сөзи аян болды. Реб она шу сөзлери айтды: «Ыбрам, горкма! Мен сениң галканыңдырын, сениң сылагың жуда улы болар». ²Ыбрам: «Эй, Хөкмүрован Реб, Сен маңа нәме бержек? Мениң хенизде перзендим ёк. Хожалыгым дамаск-лы Элигезере мирас галар. ³Сен маңа перзент бермәнсоң, хожалыгымдақы гулум маңа мирасдар болар» дийди. ⁴Ыбрама Реббин шу сөзи аян болды: «Ол сениң мирасдарың болмаз, өз билиңден өнжек сениң мирасдарың болар». ⁵Сонра Реб Ыбрамы дашары чыкарып: «Асмана серет. Сен шол ғе-рүнийән йылдызылары санап билсең са-най. Сениң шонча-да неслиң болар» дийди. ⁶Ыбрам Реббе иман этди ве Реб оны догры хасаплады.

Реб Ыбрама: «Шу юрда зе болма-гын үчин, сени бабыллыларың Ур га-ласындан чыкаран Реб Мендирин» дийди. ⁸Ыбрам: «Эй, Хөкмүрован Реб! Өзүмиң шу топрагың эеси бол-жакдыгымы мен нәдип билерин?» дийди. ⁹Реб оңа: «Мана үчшар гөле, үчшар гечи, үчшар гоч, гумры хем-де яш кепдери гетир» дийди. ¹⁰Ыбрам гетирип, оларың херсини ики бөлеге бөлди ве хер бөлеги

бейлеки бөлегиниң гаршысында гой-ды. Йөне ол гушлары бөлмеди. ¹¹Ыб-рам ләшлериң үстүнде айланышын чайкеллери ковды.

¹²Гүн яшып баражка, Ыбрамы ағыр укы басмарлады; онун үстүнегэ элхенч горкы ховпы абанды.

¹³Реб Ыбрама шейле дийди: «Сен шуны билип гойгүн: сениң неслиң ят топракда гелмишкем гул болуп яшар ве шол ериң халкы олары дөрт йүз йыллап эзер. ¹⁴Эмма Мен сениң неслици гул эден миллетин жәзасыны берерин. Шондан соң олар уммасыз мал-мұлқи билен ол ерден чыкарлар.

¹⁵Сен болса узак яшарсың, асуда-лықда өлүп, ата-бабаларына говшар-сың. ¹⁶Неслициң дөрдүнжи аркасы бу ере доланып гелер, чүнки аморларың гүнәси хениз жәза алмак дережесине етенок».

¹⁷Гүн яшып, гаранкы дүшенде, түссели ожак хем-де ялынлы чыра ғорнүп, булар хайван бөлеклериниң арасындан гечипшиш.

¹⁸⁻²¹«Мұсүр дерясындан тә бейик Евфрат дерясына ченли узалып гид-йән шу юрды: кейнлериң, кенизлериң, кадмонларың, хетлерин, перизлерин, рапаларың, аморларың, кенгандарың, гиргашларың ве ябусларың яшаян юрдуны Мен сениң неслиңе берійәндириң» дийип, хут шол гүн Реб Ыбрам билен әхт әдишиди.

16-нжи бап

Хажар ве Ысмайыл

Ыбрамың аялы Серай она чага дог-руп бермеди. Серайың Хажар атлы мұсүрли бир гырнағы барды. ²Бир гүн Серай Ыбрама: «Серед-ә, Реб мени чага докурмакдан саклады. Сен

мениң гырнагым билен ят. Белки, ол маңа чага дogrуп берер» дийди.

Ыбрам Серайың сөзүне гулак асды.

³Шейдип, Серай мұсұрлы гырнагы

Хажары өз адамсы Ыбрама аяллыға берди. (Бу вака болуп геченде, Ыбрам Кенгандан он йыл яшапты.)

⁴Ыбрам Хажар билен ятды ве Хажар гөврели болды. Хажар өзүнин гөврелидигини биленден соң, өз бикесине йигрench билен серетди. ⁵Серай Ыбрама: «Мениң мертебәмің песелмегине сен себәп болдуң! Өз гырнагымы сениң гойнуңа берен мендирин. Ол өзүнин гөврелидигини билени бәри маңа йигрench билен середйәр. Икимизден хайсымызың мамладыгымызы, гой, Реб чөзсүн» дийди.

⁶Ыбрам Серая: «Гырнагың өз элинде. Сен оңа ислән задыңы эт» дийди. Шунлукда, Серай Хажара жуда ёвуз дарашип уграды. Хажар ондан гачып гитди.

⁷⁻⁸Реббинң перишдеси Хажары чөл ичиндәки, Шур ёлундакы сув гөзбашындан тапды. Ол ондан: «Эй, Серайың гырнагы Хажар, нирден гелип, нирә барярсың?» дийип сорады. Хажар: «Бикәм Серайдан гачып барярын» дийип жогап берди. ⁹Реббинң перишдеси Хажара: «Бикәң янына долан-да, она табын бол» дийди. ¹⁰Реббинң перишдеси сөзүни довам әдип, Хажара: «Сениң неслини шейле бир көпелдерин велин, хатда олары санап-да болмаз.

¹¹Сен хәзир гөврели; сениң бир оглун өлар.

Сен онуң адына Ысмайыл дакарсың, чүнки Реб сениң ахы-налаңы эшилди^a.

¹²Ол гулан ялы бир адам болар.

Ол хер кесе, хер кес хем оңа гаршы болар.

Ол өз доганларының хич бири билен онушмаз».

¹³«Мен, хакыкатдан-да, өзүме үнс берийэн Худайы гөрдүм» дийип, Хажар өзи билен геплешен Ребби «Гөрйэн Худай» дийип атландырыды. ¹⁴Шона гөрә-де Кадеш билен Бередин арасындақы ол гүйи «Беер-лахайрой»^b дийип атландырыланыды.

¹⁵Хажар Ыбрама бир огул дogrуп берди. Ыбрам оглunuң адына Ысмайыл дақды. ¹⁶Хажар Ысмайылы догранда, Ыбрам сегсен алты яшындасты.

17-нжи бап

Ыбрайым сүннеленійэр

Ыбрам тогсан докуз яшындақа, Реб оңа ғөрнүп, шейле дийди: «Мен Гудратыгүйчли Худайдырын. Сен Мениң назарымда гез ве таква бол.

²Мен сениң билен әхт әдерин ве сана жуда көп несил берерин». ³⁻⁴Шол вагт Ыбрам Онуң өңүнде йүзин дүшди. Худай оңа шейле дийди: «Сениң билен әйдән әхтим, ине, шудур: сен көп миллетлерин атасы боларсың;

⁵индиден бейләк сениң адың Ыбрам дәл-де, Ыбрайым болар, чүнки Мен сени көп миллетлерин атасы^c әйдәрин. ⁶Мен сени жуда өрнедерин.

^a 16:11 Еврейче Ысмайыл ве Реб эшидйәр сөзлериниң айдылыши мензешdir.

^b 16:14 *Беер-лахайрой* – бу сөзлер маңа үнс берийэн Дириниң гүоси диймеги алладыр.

^c 17:5 Еврейче Ыбрайым ве көп миллетлерин атасы диең сөзлерин айдылыши мензешdir.

Сенден милletлер хем шалар дөрөр. ⁷Мен сениң билен ве сениң неслиң билен несилден-несле довам этжек эбедилик ехт баглашарын. Мен сениң хем-де сениң неслиниң Худайы боларын. ⁸Хәзирки гелмишек болуп яшап йөрөн ериң болан Кенганды туруштылыгына Мен сана хем-де неслиңе эбедилик мүлк әдип берерин. Мен оларың Худайы боларын.

⁹Худай сөзүни довам әдип, Ыбраійма шейле дийди: «Сен ве сениң неслиң несилден-несле Мениң әхтими бержай этмелисициз. ¹⁰Сиз Менин сен ве сениң гелжекки неслиң билен эйдән әхтимиң шертлерини бержай этмелисициз. Араңыздакы әркеклерицизин әхлисими сүннетлемелисициз. ¹¹Ужыдыңызың пүрчүгүни кесдирип, сүннетлениң. Сүннет сиз билен Мениң арамдақы әхтиң нышаны болар. ¹²Мундан бейләк өз неслицизден, шейле хем өзүңизден болман, кесекилдерден сатын алан гулларыңыздан дөглан әркек чагалларың хеммеси секиз гүнлүккә сүннетленмелидир. ¹³Сениң өз хожалығында дөглан гулларың-да, сатын алан гулларың-да сүннетленмелидир. Шейле этмек билен, сизин тениңиз Мениң сиз билен эден әхтимиң бакыдыгыны өөркөзөр. ¹⁴Ужыдыңың пүрчүгини кесдирип, сүннетленмединек әркек әхти бозан адам хөкмүнде өз халкының арасындан чыкарылсын».

¹⁵Худай Ыбраійма: «Инди аялыңың адыны Серай дийип тутма. Мундан бейләк онуң ады Сара ^a болар. ¹⁶Мен Сараны ялкарын; ондан сана бир огул

хем берерин. Мен Сараны ялкарын; ол энчеме милletлерин энеси болар. Онуң неслинден шалар дөрөр» дийди. ¹⁷Ыбраійм Онуң өңүнде йүзин дүшди; соңра ол гүлүп, ичинден: «Йуз яшындақы адамданам, хей, чага дөглармы?! Тогсан яшындақы Сара-да бир чага дөгрүп билерми?!» дийди. ¹⁸Соңра Ыбраійм ене Худая: «Ысмайылы мирасдарым хөкмүнде ка-бул этседиң!» дийди. ¹⁹Худай шейле дийди: «Ёк! Хут өз аялың Сара сана бир огул дөгрүп берер. Сен онуң адына Ысхак ^b дакарсың. Мен онуң өзи ве тутуш несли билен эбедилик ехт баглашарын. ²⁰Мен сениң Ысмайылы хакда айданыңы-да эшитдим. Мен Ысмайылы ялқап, өрнедип, оны жуда көпелдерин. Ондан он ики саны тиребашы дөрөр. Мен Ысмайылдан улы милlet дередерин. ²¹Эмма Мен Өз әхтими гелжек ылың хут шу пурсадында Сарадан дөгулжак Ысхак билен баглашарын». ²²Худай Ыбраійм билен эден гүррүнини тамамлап ёкәры гөтерилди.

²³Ыбраійм Худайың өзүнен буйруши ялы, хожалығындақы әркеклерин хеммесини, оглы Ысмайылы, өз хожалығында дөглан гуллары ве сатын алан гулларыны хут шол гүнүн өзүнде сүннетледи. ²⁴Ыбраійм тогсан докуз яшында сүннетленди. ²⁵⁻²⁶Онуң оглы Ысмайыл он үч яшында сүннетленди. Ыбраійм билен онуң оглы Ысмайыл бир гүнде сүннетленди. ²⁷Ыбраіймың хожалығындақы әркеклерин әхлисиси, онуң хожалығында дөглан гулларыда, кесекилдерден сатын алан гулларыда онуң билен биле сүннетлендилер.

^a 17:15 Сара – бу сөз мелике диймеги аңладяр.

^b 17:19 Ысхак – бу сөз ол гүлійәр диймеги аңладяр.

18-ижи бап

Үч мыхман

¹Бир гүн Гүнүң жокрама ыссы вагтында Ыбраіым Мамрәнің дуб тоқайжығының янындакы чадырының ағзында отырка, оңа Реб ғөрүнди. ²Ыбраіым төверегине середип, аңырракда үч кишиниң дурандығыны ғөрди. Ыбраіым олары ғорен бадына, гарышламак үчин чадырының ағзындан олара тарап ылгады. Ол ики бұкулип, олара тағым этди. ³Ыбраіым шейле дийди: «Эй, женабым, егер мен сизин ғөвнүцизден турған болсаң, онда өз гулуңзың душундан совлуп гечмән. ⁴Мен сизе аяғыңзы ювар ялы сув гетирдейин. Шу ағажың ашагында дем-дынжыңзы ала-йын. ⁵Сизе гүйч-куват берер ялы бир бөлек нан гетирейин, чүнки ёлуңыз бендәңизин үстүнден дүшди ахырын! Соңра ёлуңызы довам эт-дирерсиз». Олар: «Айдышың ялы әдәй» дийдилер. ⁶Ыбраіым ховлукмач чадыра, Сараның янына гелдиде, оңа: «Деррев үч керсен оңат ундан хамыр югур-да, нан яп» дийди. ⁷Соңра Ыбраіым малларына тарап ылгады-да, сүрүден яш хем семиз бир ғөләні сайлап, оны хызматқәр йигиде берди. Онсоң хызматқәр дессине нахар тайярламага гиришди. ⁸Ыбраіым гатық, сүйт хем биширилен ғәләниң этини гетирип, адамларың өнүнде гойды. Мыхманлар нахарландылар. Ыбраіымың өзи болса оларың янында ағажың ашагында дурды.

⁹Адамлар Ыбраіымдан: «Аялың Сара ниреде?» дийип сорадылар. Ыбраіым: «Сара ол тайда, чадырда» дийип жоғап берди. ¹⁰Оларың бири:

«Индики йыл шу вагтлар мен сениң яныңа ене доланып гелерин ве оңа ченли аялың Сарадан бир огул болар» дийди. Сара онун аркасындағы чадырың ағзында буларың ғүррүчини дин-ләп дурды. ¹¹Ыбраіым билен Сараның икисинин-де яшлары бирчene барып-ды; олар өрән гаррападылар. Сарада айбашы гелмеси кесилипди. ¹²Шоңа ғөрә Сара ичинден гүлуп: «Мен-де, адамым-да гарры; шу яшдан соң мен бейле шатлыға зе болуп билеринми?!» дийди. ¹³Шонда Реб Ыбраіымдан: «Нәмә үчин Сара „Шу яшдан соң мен, хей, чага дogrup билеринми?!“ дийип гүлди?» дийип сорады. ¹⁴«Реббің ба-шармаңжак зады бармы?! Белленен вагтда, индики йыл шу вагтлар яныңа доланып геленимде, Сараның бир оғлы болар» дийди. ¹⁵«Мен гүлмедим» дийип, Сара горкусына боюн алмады. Реб: «Ёк, сен гүлдүң» дийди.

Ыбраіым Содом үчин ялбаряр

¹⁶Адамлар туруп, Содома тарап ёла дүшдүлдер. Ыбраіым хем олары угратмак үчин олар билен билем гитди. ¹⁷Реб шейле дийди: «Этжек болян ишими Ыбраіымдан гизләйинми?! ¹⁸Ыбраіымдан бейик хем гүйчили бир миллет дөрәр. Ер йүзүнің әхли миллетлері Ыбраіымдан пата аларлар. ¹⁹Догручыллық хем адалатлылық билен Реббің ёлундан йөремеклиги огулларына ве несиllerине табшырысын дийип, Мен Ыбраіымы сайладым. Эгер олар Мениң айданларымы бережай этселер, онда Мен Ыбраійма берен вадаларымың хеммесини ерине етириерин». ²⁰Соңра Реб Ыбраійма: «Халқың Содом билен Гомораның гаршысына эдіән ахы-наласыны эшитдим; оларың гүнәлери жуда

агырдыр. ²¹Мен ашак дүшүп гөрөйин. Оларың этмиши, хакыкатдан-да, Мана етиши ялы эрбетмикә? Мен аныктайын» дийди.

²²Шейдип, адамлар ол ерден гайдып, Содома тарап ёла дүшдүлөр. Ыбраіым болса Реббин ҳузурында дурды. ²³Ол Реббе голайлашып, Оңа шейле дийди: «Сен бейтсен, гүнәлиниң одуна бигүнә-де янмазмы?! ²⁴Айдалы, галада элли саны бигүнә бар. Шол элли саны бигүнә адамың хакы үчин оңа хайпың гелмезми? Сен шондада галаны вейран эдермин? ²⁵Гүнәли билен бигүнәниң арасына парх гойман, бигүнәни гүнәлилер билен биле өлдүрмәвери! Бейле иш этмеклик Сенден дашда болсун! Бүтин Ер йүзүниң Казысы – Сен адапатты херекет этмели ахырын!» ²⁶Реб: «Эгер-де Содом галасындан элли саны бигүнә адам тапсам, онда Мен оларың хатырасына тутуш галаны дири галдыра-рын» дийди. ²⁷Ыбраіым оңа шейле йүзленди: «Сениң өңүнде тозdur күл кимин болсам-да, мен Сен Таңрым билен геплешмәгө йүрек эдйән. ²⁸Эгер галадакы бигүнәлерин саны кырк бәш болайса, шонда нәдерсин? Бәш адамың кемтерлик эдйәндиги үчин Сен тутуш галаны вейран эдермиц?» Ол Ыбраійма: «Эгер-де Мен ол ерден кырк бәш саны бигүнәни тапсам, онда оны вейран этмерин» дийип жоғап берди. ²⁹Ыбраіым Ондан ене-де: «Айдалы, галадан дине кырк санысы тапыляр, онда нәме?» Ол: «Эгер Мен ол ерден кырк саны бигүнә тапсам, онда оны вейран этмерин» дийди. ³⁰Онсоң Ыбраіым Таңра йүзленип: «Эй, Таңрым, геплесем маңа гахарың гелмесин. Айдалы, галадан отуз санысы тапыляр, онда нәме?» дийди. Реб:

«Эгер ол ерден отуз саны бигүнә тапсам, онда Мен оны вейран этмерин» дийди. ³¹Ыбраіым ене-де йүзленип: «Мен Сен Таңрым билен геплешмәгө йүрек эдйән. Айдалы, галада йигрими саны бигүнә бар» дийди. Таңры: «Йигрими саны бигүнәниң хатырасы үчин Мен галаны вейран этмерин» дийди. ³²Ыбраіым: «Эй, Таңрым, маңа гахарың гелмесин! Мен ин соңкы гезек Сана йүз тутярын. Айдалы, галада бары-ёғы он саны бигүнә бар» дийди. Таңры: «Он бигүнәниң хатырасы үчин Мен оны вейран этмерин» дийип жоғап берди.

³³Реб Ыбраіым билен ғұрруғини тамамландан соң, онуң янындан гитди. Ыбраіым болса өйүнен доланып гелди.

19-нжы бап

Содом ve Гомора вейран эдилійәр

¹Ағшамара хәлки ики перише Содом галасына гелди. Лут галаның дервездесинде отырды. Ол перишделерин гелійәнини гөрүп, еринден туруп, оларың өңлеринден чықып, олара ики бүкүлип тағым этди. ²Лут: «Эй, женаплар, аяғыңызы ювун-да, бу гиже өйүнен мыхман болун. Эртир ир билен туруп, ёлұңызы довам этдиерсисиз!» дийди. Олар: «Ёк, биз гиҗәни мейданчада гечириес» дийдилер. ³Лут йүргегинден сыйздырып ялбарансон, олар онуң өйүнен со-вулдылар. Ол перишделери хеззетләп, олара петир биширип берди. Олар на-харландылар. ⁴Олар ятмаздан өң, Содомың яшу-гарры әхли эрекк адамлары Лутун өйүнин дашины габадылар. ⁵Олар Лута: «Шу гиже өйүнен гелен адамлар ниреде? Олары би-зин янымыза чыкар, биз олар билен

ятжак» дийип гыгырышдылар.⁶⁻⁷ Лут дашары чыкып, гапыны дашиңдан япды ве йыгнанан адамлара: «Эй, доганлар, габахатлықдан эл чекин.⁸ Мениң ики саны бой гызым бар. Мен шолары сизиң элицизе берейин. Сиз олара ислән задыңызы здэйин, юне бу адамлара дегмәң. Олар мениң ейүүи пеналап гелдилер» дийиди.⁹ Эмма олар Лута: «Айрыл гапыдан» дийидилер. Олар соңра: «Гелмишек халыңа бизе ақыл өвретжек боляңмы? Инди биз сени олардан хем бетер эдерис» дийишп, гапыны дөвмек учин Лута топулдылар.¹⁰ Эмма ичердәки адамлар гапыны ачып, Луты ичери салдыларда, гапыны япдылар.¹¹ Олар гапының агзында дуранларың улудан-кичә әхлисинин гапыны тапып билмезлери ялы гөзлерини көр этдилер.

¹² Адамлар Лута шейле дийидилер: «Сениң бу ерде ене кимиң бар? Огул-гызыңымыдыр, гиевинмидир, гараз, галадакы өзүче дегишли адамларың әхлисини ал-да, бу ерден чык.¹³ Биз Содомы вейран этжекдирис. Реб бу ериң халкына гаршы эдилйэн улы ахы-налалары эшидип, бизи Содомы вейран этмәге иберди».¹⁴ Лут өзүне гиев болжакларың янына барып ола-ра: «Басым бу ерден чыкын, Реб галаны вейран этжекдир» дийиди. Эмма олар Лут дегиштәндир өйтдүлөр.¹⁵ Даң атандан соң перишделер: «Гала вейран эдиленде хеләк болмазыңыз ялы, аялың билен яныңдакы ики гызыңы хем ал-да, бу ерден чык!» дийип, Луты гыссап башладылар.¹⁶ Эмма Лут икиржиңленди. Шол вагт адамлар Лутун, онуң аялының хем ики гызының элинден тутуп, Реббин

мерхемети билен олары аман-саг галадан алыш чыкылар.¹⁷ Галадан чыканларындан соң адамларың бири: «Инди гач-да, башыңы гутар. Ызына гарама! Дүзлүкде аяк чекме, гөни дага гач, ёгсам гала билен биле хеләк боларсың» дийиди.

¹⁸ Юне Лут она шейле дийиди: «Ёк, ёк женабым! ¹⁹ Гулұңыз сениң назарында эйәм мерхемет тапды. Сен мениң өлүмден халас эдип, маңа ягшылық этдин. Эмма мен даглара гачып билмерин; мен бетбагтчылыға ёлугып, өлерин дийип горкярын.²⁰ Шу голайда кичижик бир гала бар. Ол кичи ахырын. Өзүми шол ере атмага маңа ыгтыяр этсөң, мен өлүмден халас боларын».²¹ Ол Лута: «Боляр, сениң хайышыны ерине етириерин. Мен шол диййән галаңы вейран этмерин» дийиди. Шоңа ғөрә-де ол гала Согар^a дийилип атландырылды.

²² Гүн доганда, Лут Согара гелип етди.²³⁻²⁵ Шол вагт Реб Содом билен Гомора галаларының үстүнен гөкден отлы күкүрт ягдырып, бу ики галаны даш-төвереги, әхли илатыдыр өсүмликлери билен биле вейран этди.²⁶ Лутун аялы ызына гарады ве шол бада дуз сүтүнине өврүлди.

²⁷ Ыбраіым даң билен туруп, өзүниң Реббин хузурында дуран ерине гитди.²⁸ Ыбраіым Содома, Гомора ве тутуш дүзлүгө тарап ашак середип, ол юртда-кы асмана гөтерилйән түссәниң эдил ојакдан чыкян ялыдығыны ғөрди.

²⁹ Шейдип, Худай дүзлүкдеки ики галаны вейран эденде, Ыбраіымы ятдан чыкармады; Лутун месген тутан

^a 19:22 Еврейче Согар ве кичи сөзлериниң айдылышы мензешdir.

галаларыны вейран эденде, Худай Луты ол бетбагтчылықдан халас этди.

20-нжи бап

Мовапларың ve аммонларың гелип чыкышы

³⁰Лут Согарда галмакдан горкуп, ики гызыны-да алып, бу ерден чыкды. Ол дагда месген тутуп, гызлары билен билем бир говакда яшаберди. ³¹Бир гүн гызларың улусы уясына: «Какамыз гаррап баряр; дүниә адатына гөрө бизиң янымыза гирер ялы ер йүзүнде хич бир эрекк киши ёк. ³²Гел, какамыза шерап ичирип, онун билен ятала. Шейдип, биз өз какамыздан перзентли боларыс» дийди.

³³Гызлар шол гиже какаларыны серхөш этдилер. Шейдип, гызларың улусы өз какасының янына гирип, онун билен ятды. Лут гызының хачан ятып, хачан туралыны-да билмеди. ³⁴Эртеси гүн ене гызларың улусы өз доганына: «Мен өтен агшам какам билен ятдым. Гел, бу гиже-де оны серхөш этдели; сен хем онун билен ят. Шейдип, биз өз какамызың үстү билен перзентли боларыс» дийди. ³⁵Гызлар бу гиже хем какаларыны серхөш этдилер. Бу гезек гызларың кичиси өз какасының янына гирип, онун билен ятды. Лут онун-да хачан ятып, хачан туралыны билмеди.

³⁶Шейдип, Лутун ики гызы-да өз какасындан гөврели болды. ³⁷Гызларың улусы бир огул докурды ве онун адына Мовап^a дақды. Ол хәэзирки мовапларың несилбашысыдыр. ³⁸Гызларың кичиси-де бир огул докурды ве онун адына Бенамы^b дақды. Ол хәэзирки аммонларың несилбашысыдыр.

Йібрайым ve Абымелек

¹Йібрайым ол ерден Негеп чөлүнө гөчүп, Кадеш билен Шуруң аралығында дүшледи. Соңра ол Герарда гелмишек болуп яшады. ²Йібрайым өз аялы Сара «Ол мениң аял доганым» дийди. Герарың шасы Абымелек адам иберип, Сараны гетиртди.

³Худай Абымелегиң дүйшүнегирип, она: «Әрли аялы яныңа алдырындығын себәпли сен өлерсің» дийди. ⁴Эмма Абымелек Сара хениз яқынлашманды. Абымелек: «Әй, Таңры! Сен бигүнә халкы-да ёк этжекми?!

⁵Йібрайымың өзи: „Бу мениң аял доганым“ дийип айтмадымы нәме?!

Аялың өзи-де: „Ол мениң эрекк доганым“ дийди ахырын. Мен бу иши пәк йүрек ве ынсан билен этдим» дийди.

⁶Худай Абымелеге дүйшүнде шейле дийди: «Сениң муны пәк йүрекден эдендигици Мен билйәрин. Сени Өзүме гаршы гүнә этмекликден саклан Мендирин. Шонун үчин сениң оңа эл урмагыңа ыгтыяр бермедим. ⁷Инди болса сен аялы өз адамсына гайтарып бер, чүнки онун адамсы пыгамбердир. Ол сениң үчин дилег эдер. Шейдип, сен дири галарсың. Аялы ызына гайтармасан, сен ве сениң әхли адамларың хөкман өлерсіциз».

⁸Абымелек даң билен турды ве әхли эмелдарларыны чагырып, олара дүйшүн гүррүң берди. Олар гаты горкулдар. ⁹Абымелек Йібрайымы чагырып, она: «Бу нәме этдигиң болды?!

Сениң мени ве мениң патышалыгымы

^a 19:37 Еврейче Мовап ве атамадан сөзлерииниң айдылышы мензешdir.

^b 19:38 Еврейче Бенамы ве халкымың оғлы сөзлерииниң айдылышы мензешdir.

бейле улы гүнэ билен языклы эдерин ялы, мениң саңа гаршы эден гүнәм нәме?! Сен маңа асла эдилмелі дәл иши этдин» дийди. ¹⁰Абымелек енеде Ыбраіымдан: «Сен нәме максат билен бейле этдин?» дийип сорады.

¹¹Ыбраіым оңа шейле жоғап берди: «Бу ерде Худайдан горкян ёқдур ейтдүм ве аялым себәпли өзүми өлдүррерлер дийип пикир этдим. ¹²Онсоңам ол мениң, хакыкатдан-да, аял дөганым. Икимиз атабир энебаштаға дөгандырыс, ол соң мениң аялым болды. ¹³Худай мени атамың ейүндөн Өз сайлан юрдуна гитмәге чагыранда, мен Сара: „Сен маңа вепалы бол. Мен барада соран хер кишә бу мениң әркек дөганым дий“ дийдим».

¹⁴Абымелек Ыбраіымда овнуклы-ирили маллар, гулларды гырнаклар берди; аялы Сараны хем оңа гайтарып берди. ¹⁵Абымелек Ыбраіымда: «Ине, тутуш юрдум сениң өңүнде яйылып ятыр. Сен ислән еринде яша» дийди. ¹⁶Абымелек Сара-да: «Дөганиңа мұн тенце күмүш бердим. Бу яныңдақыларға сениң бигүнәдигиңи ғөркезер. Сен долы акланансың» дийди. ¹⁷⁻¹⁸Ыбраіымың аялы Сара себәпли Реб Абымелегиң көшгүндәки аялларың әхлисииң ятгысыны баглапды. Ыбраіым Худая дилег этди. Худай Абымелегиң өзүни-де, аялдырып гырнакларыны-да чага дөграрлары ялы сагалтды.

21-нжи бап

Ысхак дөгуляр

¹Реб эдил айдыши ялы, Сара берен вадасыны бержай этди. ²Сара гөврели болуп, Ыбраіымың гарран чагында оңа бир огул дөгруп берди. ³Ыбраіым

өзүниң Сарадан болан оглуның адина Ысхак дақды. ⁴Худайың буйрушы ялы, Ыбраіым Ысхагы секиз гүнлүккә сүннетледи. ⁵Оглы Ысхак дөгланды, Ыбраіым йүз яшындалы. ⁶Сара: «Худай маңа бегенч хем гүлкі гетирди. Оглумың боландығыны эшиден хер киши мениң билен биле гүлшер. ⁷Ыбраіымда Сара чага әмдирер диең болса, муңа ынанан тапылармыды?! Эмма, ине, ол ғожалансон, мен оңа огул дөгруп бердим» дийди. ⁸Чага улады, оны сүйтден айырдылар. Шол гүн, ягны Ысхагың сүйтден айрылан гүни Ыбраіым улы той тутды.

Хажар билен Ысмайылковулялар

⁹Аслы мұсүрли Хажарың Ыбраіымдан болан оглуның өз оглы Ысхагың үстүнден гүлжөнини Сара ғөрди. ¹⁰Ол Ыбраіымда: «Бу гырнагы оглы билен биле чыкарып ков. Гырнагың оглы оглум Ысхак билен мирасымызы пайлашмаз» дийди. ¹¹Эмма оглы барадакы бу меселе Ыбраіымда жуда ағыр дегди. ¹²Худай Ыбраіымда шейле дийди: «Сен оглун ве гырнагың үчин гамланма. Сара нәме эт дийсе, шоны-да эт, чүнки сениң адың Ысхагың несли аркалы довам эдер. ¹³Гырнагыңдан болан оглуңдан хем бир миллет ярадарын, чүнки ол-да сениң перзендиндир». ¹⁴Ыбраіым даң билен турды-да, бираз нан хем бир мешик сув алып, олары Хажарың әгнине атды. Ол оғланы Хажарың гөзегчилигине берип, оны гойберди. Хажар гидип, Беершебаның өлөндө если вагт энтеди.

¹⁵Мешиқдәки сув түкенди. Хажар оғланы бир гырымсы ағажың ашағында ташлап гитди. ¹⁶«Оглумың

өленини бир гөрмәйин» дийип, гидип, оглундан окъетим узаклықда отурып, ичигип-ичигип аглады.¹⁷⁻¹⁸ Худай огланың сесини эшилди. Худайың перишеси ғөкден Хажары чагырып: «Хажар, нәме болды? Горкма, Худай огланың сесини эшилди. Бар, огланы еринден галдыр-да, элинден тут. Мен ондан бир бейик миллет ярадарын» дийди.¹⁹ Худай Хажарың ғөзүни ачды ве ол бир сувлы гүйини гөрди. Ол барып, гуюдан мешигини долдурдыда, ондан оглуна ичириди.

²⁰ Худай ол оглан билен биледи. Ол улалып, чөлде яшап, өкде кеманчы болуп етишди.²¹ Оглан Паран чөлүндө яшаярды. Эжеси оны мұсурли бир гызы өөрди.

Ыбрайым билен Абымелек әхт әдиийәрлер

²² Шол дөвүрде Абымелек патыша өз харбы серкердеси Пикол билен биле Ыбрайымың янына барып, она: «Әхли ишде Худай сениң билен биледир.²³ Сен маңа мениң тохум-тижиме бивепалык этмежекдигине, мениң сана вепалы большум ялы, сениң-де маңа ве өз гелмишек болуп яшаян юрдуна вепалы болжакдығына сен Худайдан ант ич» дийди.²⁴ Ыбрайым: «Ант ичйәрин» дийди.

²⁵ Соңра Абымелегиң гулларының өзүнден сувлы гүйини зор билен аландыклары үчин Ыбрайым она нәразылык билдириди.²⁶ Абымелек она: «Муны мен шу вагт эшидйәрин. Оны кимин эдендигинден хабарым ёк. Сен муны маңа хабар бермедиң» дийди.²⁷ Ыбрайым Абымелеге овнук-лы-ирили мал берди. Олар өзара әхт

баглашдылар.²⁸ Ыбрайым еди саны гузыны сүрүден чыкарып, айры гойды.²⁹ Патыша Ыбрайымдан: «Нәме үчин бейдйәрсің?» дийип сорады.³⁰ Ол: «Сен шу еди гузыны менден ал. Шейле этмек билен сен шол гүйини мениң газдырандыгыма шаяттык эдерсің» дийди.³¹ Олар бу гүйини Беершеба^a дийип атландырдылар, чүнки бу ерде олар өзара ант ичишип-дилер.³² Олар Беершебада әхт баглашланларындан соң, Абымелек өз харбы серкердеси Пикол билен ол ерден өз юрдуна, пишиштлилерин топрагына доланды.³³ Ыбрайым Беершебада бир саны ыйлғын экип, ол ерде Бакы Худай Реббе ыбадат этди.³⁴ Ыбрайым пишиштлилерин юрдунда узак вагтлап гелмишек болуп яшады.

22-нжи бап

Худай Ыбрайымы сынаяр

¹ Шол вакалардан соң Худай Ыбрайымы сынаады. Худай она: «Ыбрайым!» дийип сесленди. Ыбрайым Оңа: «Лепбей» дийип жогап берди.² Худай: «Оглуңы, ялңыз оглуңы, сөйгүли оглуң Ысахагы ал-да, Морыя юрдуна бар ве Мениң сана гөркезжек дагымың үстүнде Ысахагы Худая якма гурбанлыгы хөкмүнде хөдүр эт» дийди.³ Ыбрайым даң билен туруп, эшегини ганцалады. Өз хызматкәрлерinden икисини хем-де Ысахагы янына алды; якма гурбанлыгы үчин одун дөвүшдириди ве Худайың өзүне айдан ерине гитди.⁴ Үчүленжи гүн Ыбрайым ол ери узакдан гөрди.⁵ Ыбрайым хызматкәрлерине: «Сиз шу ерде, эшегиң янында галың.

^a 21:31 *Беершеба* – бу сөз ант гуюсы я-да единиң гуюсы диймеги аңладяр.

икимиз бейлерәге гидип, сежде эдип, онсоң ызымыза доланып гелерис» дийди. ⁶⁻⁷Ол ярма гурбанлыгы үчин ниетленен одунлары оглы Ысхагың омзуна гойды, от билен пычагы болса Ыбраіымың өзи ғөтерди. Шейдип, икиси тиркешип гитдилер. Олар гидип баряркалар, Ысхак бирден: «Ка-ка!» дийип, Ыбраіымда ійзленди. Ыбраіым: «Нәме, оглум?» дийди. Ысхак: «От-да, одун-да бар, йөне ярма гурбанлыгы үчин жәнлі ниреде?» дийди. ⁸Ыбраіым: «Ярма гурбанлық жәнлісі билен Худайың өзи үпжұн әдер, оглум» дийип жоғап берди. Олар ёлларыны довам эттирдилер.

⁹Олар Худайың Ыбраіымда гөркезен ерине гелип етдилер. Ыбраіым ол ерде гурбанлық сыйласыны ясады. Одунлары онун үстүнеге үшшүрди ве оглы Ысхагы даңып, оны одунларын үстүндеге ятырды. ¹⁰Сонра оглуны гурбан этмек үчин пычагыны элине алды. ¹¹Онсоң Реббинң перишдеси оңа ғөкден: «Ыбраіым! Ыбраіым!» дийип гығырды. Ыбраіым Оңа: «Лепбей!» дийип жоғап берди. ¹²Перишде: «Огланда эл гатма, оңа хич зат этме. Инди Мен сениң Худайдан горкяндығыны биліләрин. Сен өз ялның оглуны Менден гайғырмадың!» дийди. ¹³Шол вагт Ыбраіым башыны галдырып, аңырракда гырымсы ағачларың гүр шахаларына шахы чолашан бир гочун дурандығыны ғөрди. Ыбраіым барып гочы туттады ве оны оглуның дерегине Реббе ярма гурбанлық әдип берди. ¹⁴Ыбраіым бу ере «Яхве йире^a» дийип ат гойды. (Хәзирки айдылян «Реббинң дагында үпжұн әдиліләр» диең сөз хем шондан галандыр)

¹⁵Реббинң перишдеси ғөкден Ыбраіымы икинжи гезек өзгөрді. ¹⁶Она: «Реб шейле диййэр: „Мен Өз адымдан ант ичіләр. Сениң бу иши зәндигиң үчин, ягны өз ялның оглуны Менден гайғырмандығың үчин, ¹⁷Мен хакыкатданам сениң ялқап, сениң неслици асман ылдыздарының дениз якасының чәгелери дей көпелдерин. Сениң неслиң өз душманларындан үстүн чыкар. ¹⁸Мениң сөзүмө гулак асандығың үчин, ер ійзүнин әхли милдетлери сениң несиллерин арқалы пата аларлар“» дийди.

¹⁹Ыбраіым хызматқәрлеринин янына гайдып гелди. Олар ол ерден Беершеба гайтдилар. Ыбраіым Беершебада яшады.

²⁰Шол вакалардан соң Ыбраіым шейле хабар гелди: «Доганың Нахорың аялы Милка оңа энчеме огул докторлардың берди. ²¹Онуң новбахар оглұның ады Ус, ондан кичиси Бұз, соңра Кемувал, (бу Арамың какасының), ²²Кесет, Хазо, Пилдаш, Йидлап хем Бетувел. ²³Бетувелден Ребека докторларды». Милка шу секиз оглы Ыбраіымың доганы Нахора докторлардың берди. ²⁴Онуң Ревума атлы гырнак аялы-да Тебаны, Гахамы, Тахашы хем-де Магаканы докторларды.

23-нжи бап

Сараның олұми

¹Сара йүз үйгрими еди яшады; шу онун өмүр сүрөн ылларыды. ²Сара Кенган юрдундакы Кирятарбада, ягны Хебронда дүниәден өтди. Ыбраіым Сара үчин матам тутуп, яс багланмага гелди. ³Ол Сараның жесединин

^a 22:14 Яхве йире – бу сөзлем Реб үпжұн әдйіләр диймеги аңладады.

янындан турды ве хетлериң янына барып, олара: ⁴«Мен сизиң аранызда яшаян бир гелмишекдириң. Маңа өз араныздан аялымы жайлар ялы ер берин» дийди. ⁵⁻⁶Хетлер Ыбрайыма: «Бизи динле агам, биз сана Худайың хорматлаян адамы хөкмүнде гарайрыс. Сен аялышы бизиң иң говы гонамчылыгымызда жайла. Бизиң хич биримиз өз гонамчылыгымызы сенден гайгырмарыс ве мерхумыны жайламакдан сакламарыс» дийдилер. ⁷Ыбрайым еринден туруп, ол юрдун халкы болан хетлерге тағзым этди. ⁸⁻⁹Ол олара йүзленип, шейле дийди: «Эгер-де мениң мерхумымы өз аранызда жайламагыма разы болсаңыз, онда Сохарың оглы Эпроның мұлқұнин четиндәки Макпела говагыны маңа мұлк хөкмүнде долы баҳасындан сатмагыны хайыш эдип берин» дийди. ¹⁰Шол вагт хетлериң арасында Эпрон хем отырды. Эпрон хетлере, гала дервездесиндәкилерин ҳеммесине әшитдирип, гаты сес билен: ¹¹«Ёқ, җенабым, маңа гулак ас. Мен шол мұлк ери өз ковумдашларымың өңүнде говагы билен билем сана мугт берйәрин. Аркайын мерхумыны жайлабер» дийди.

¹²⁻¹³Ыбрайым хетлериң өңүнде тағзым этди ве ол халайык әшидер ялы эдип, Эпрона: «Онда динле, мен шол мұлк ериң хакыны сана төләрин, сен оны ал-да, маңа ол ерде мерхумымы жайламага ыгтыяр эт» дийди. ¹⁴⁻¹⁵Эпрон Ыбрайыма: «Жәнабым, маңа гулак ас. Мұлк ериң баҳасы дөрт йуз күмүш тенцедир. Икимизиң арамызда бу бир улы зат дәл-ле. Гит-де, мерхумыны жайлабер» дийди. ¹⁶Ыбрайым Эпрон билен ылалашды ве Эпроның хетлере әшитдирип айдан мукдарында,

сөвдагәрлерин арасындақы өлчеге гөрә өлчәп, она күмүш берди.

¹⁷⁻¹⁸Шунлукда, Эпрониң Мамрәниң гүндогарында ерлешійән Макпеладакы мұлки говагыдыр әхли бағлары билен билем Ыбрайымың зечилигине гечди. Хетлер-де, гала дервездесинде отуран яшулулар-да муны ықрап этдилер. ¹⁹Шондан соң Ыбрайым өз аялы Сараны Мамрәнин, яғны Хеброның гүндогарында ерлешен Макпеладакы мұлқұндықи говакда, Кенган юрдунда жайлады. ²⁰Шейлеликде, хетлериң шол мұлки ондаки говак билен билем Ыбрайыма гонамчылық үчин берилди.

24-нжи бап

Ысхак өе Ребека

Ыбрайым жуда гаррапды. Ребоны әхли затда ялқапды. ²⁻³Ыбрайым өйүнин иң улусына, өзүнин әхли ишлерини доландырян хызматқарине шейле дийди: «Элини үйлугымың астында гой-да, оглума хәзирик жаялан еримдәки халқдан, Кенган гызларындан гелинлик тапмақақтығына Гөгүн ве Ерин Худайы Ребден ант ич.

⁴Мениң додгук меканым, гарындашларымың арасына гит-де, оглум Ысхага гелинлиги шол ерден тапып гетир». ⁵Хызматқар Ыбрайымдан: «Эгер-де гыз мениң билен биле бу ере гелмек ислемесе, онда сениң оғлуны чыкып гайдан додгук меканыңа алып гидейинми?» дийип сорады. ⁶Ыбрайым она шейле дийди: «Оглумы ол ере әкідәйме. ⁷Мени атамың өйүнден алып гайдып: „Бу ери сениң неслине бержек“ дийип, вада эден Гөгүн Худайы Реб Өз перишдесини сениң өңүнден иберер. Шейдип, сен

ол ерден оглум үчин бир гыз тапарсың. ⁸Эгер ол гыз сениң билен гайтмак ислемесе, онда сен ичен антыңдан азат боларсың. Йөне хергиз оглумы ол ере әкідәймегин». ⁹Хызматқар элини Ыбрайымың уйлугының астында гоюп ант ичди.

¹⁰Хызматқар Ыбрайымың дүелерinden онусыны хем-де онуң гымматбаха совгатларындан алыш, Месопотамиядакы Нахорың яшаян галасына тараپ ёла душди. ¹¹Ол гала барып етди ве онуң дашиңдакы гүййының башында дүелерини чөкерди; агшам чагларыды, галаның гызы-гелинлеринин сув алмага чыкын вагтларыды. ¹²Сонра ол шейле дилег этди: «Эй, мениң жәнабым Ыбрайымың Худайы Реб! Жәнабым Ыбрайима мерхемет эт-де, мениң иши-ми оң эт. ¹³Ине, мен гүййының башында дурун. Галаның гызлары гуюдан сув чекмәге гелійэрлер. ¹⁴Мен бир гыза: „Күйзәні эгнинден дүшүр-де, маңа биразажық сув берсene, ичейин-ле“ диерин. Эгер ол гыз маңа: „Ал, ич, мен сениң дүелерини-де сұва якайын“ дийсе, ол Сениң гулуң Ысхак үчин сайлан гызың болар. Шонда мен Сениң жәнабымға мерхемет әдендиги-ни билерин».

¹⁵Ыбрайымың хызматқары хениз дилег әдип отырка, Ребека эгни күйзели галадан чыкып гелійэрди. Ол Ыбрайымың иниси Нахор ве онуң аялы Милканың оглы Бетувелиң гызыды. ¹⁶Ол хениз әркек эли дегмедин гөрмегей, бой гызды. Ребека ашак гуя инип, күйзесини сувдан дoldурды-да, ызына доланды. ¹⁷Хызматқар ылғап, онуң өңүндөн чыкып: «Күйзәндәки сувдан биразажық ичейин-ле» дийди. ¹⁸Ол: «Ичин, мениң жәнабым» дийди-де, дессине

күйзесини эгнинден дүшүрип, оңа сув берди. ¹⁹Ребека Ыбрайымың хызматқарине сув беренинден соң: «Мен сизиң дүелерицизи-де ганянча сұва якарын» дийди. ²⁰Ол дессине күйзесиндәки сувы нова гүйді-да, сув чекмек үчин гуя тараپ ылгады. Ол онуң дүелериниң әхлиси үчин гуюдан сув чекди. ²¹Ыбрайымың хызматқары өз ёлunu Реббин ачандығыны я-да ачмандығыны билжек болуп, сесини чыкарман гызы сынлап дурды. ²²Дүелер сувдан гананларындан соң, Ыбрайымың хызматқары ағырлығы бир мысладан говрак болан тылла бурун халкасыны ве хер тайы он мысгал болан гоша тылла билезиги гыза берди. ²³Сонра ол гыздан: «Сен кимиң гызы? Атан өйүнде маңа ве мениң ёлдашларыма гиҗәни гечирер ялы ер тапылмазмыка?» дийип сорады. ²⁴Гыз оңа: «Мен Нахорың ве Милканың оглы Бетувелиң гызыдырын. ²⁵Бизде саман-да, от-да көп, ятар ялы ер хем бар» дийип жоғап берди. ²⁶Ыбрайымың хызматқары баш эгип, Реббе сежде этди. ²⁷Ол: «Жәнабым Ыбрайымың Худайы Реббе алкыш болсун, чүнки Ол Өз садық сөйгүсіни мениң жәнабымдан гайғырмады. Ол мени жәнабымың гарындашының өйүне гөни алыш гелди» дийди. ²⁸Гыз өйлерине бакан ылгады ве барып, өйүндәкілere болан ваканы гүррүп берди. ²⁹⁻³⁰Ребеканың Лабан дисен әркек доганы барды. Лабан өз гыз доганы Ребеканың бурун халкасыны, билегиндәки билезиклерини гөрүп, Ребекадан ол адамың нәмелер дисини эшидип, гуя тараپ ылгады. Ол гүййының башына геленде, яңкы адам хениз хем дүелеринин янында дурды. ³¹Лабан: «Нәме үчин бу ерде

дурсун? Йөр, ое гидели, эй, Реббиң ялканы, йөр ое гидели. Мен сениң үчин жай, дүелерин үчин хем ер тайынладым» дийди.³² Шейдип, Үбрайымың хызматкәри ичери гирди. Лабан дүелериң йүкүни дүшүрип, оларың өнүне самандыр от дөкди. Ол Үбрайымың хызматкәрине ве онуң ёлдашларына аякларыны юварлары ялы сув гетирип берди.³³ Онун өнүне нахар гоюлды, йөне ол адам: «Хабарымы алянчаңыз, нахарланжак дәл» дийди. Лабан оңа: «Бейле болса, хабарыңы берәй» дийди.

³⁴ Үбрайымың хызматкәри шейле дийди: «Мен Үбрайымың хызматкәридиrin. ³⁵ Реб мениң женабыма көп берекет берди. Ол мениң женабымы баядып, оңа овнуклы-ирили маллар, алтын-күмүш, гул-гырнаклар хем-де дүелердир эшеклер берди. ³⁶ Женабымың аялы Сара гаррандан соң, ол Үбрайима огул докругуп берди. Үбрайым эхли эмләгини оглұна берди. ³⁷⁻³⁸ Женабым: „Оглума яшаян ерим болан Кенгандан гыз алма. Мениң өз докрук меканым, гарындашларымың янына гит-де, оңа шол ерден гелинлик тапып гетир“ дийип, маңа ант ичириди. ³⁹ Мен женабыма: „Тапан гызым мениң билен гайтмаса нәдейин?“ дийдим. ⁴⁰ Женабым: „Назарында гезін Реббим Өз перишесини сениң өнүндөн иберип, ишиңи оң эдер. Шейдип, сен мениң докрук меканымдан, гарындашларымың арасындан оглума гелинлик тапарсың. ⁴¹ Мениң гарындашларымың арасына баранында, шонда сен маңа ичен антиңдан азат боларсың; хатда олар саңа гыз бермеселер-де, сен маңа ичен антиңдан азат боларсың“ дийди. ⁴² Ине, шейдип, мен

гүйының башына гелип, шейле дилег этдим: „Эй, женабым Үбрайымың Худайы Реб! Сен мениң ишими оң эт.⁴³⁻⁴⁴ Ине, мен гүйының башында дурун. Гуюдан сув чекмәге гелен гызлардан бирине: ‘Күйзәндәки сувдан биразажық ичәйин’ диенимде, ол маңа: ‘Ал, ич, мен сениң дүелерициде сув жақайын’ дийсе, гой, ол мениң женабымың оғлы үчин саллан гызың болсун“ дийдим. ⁴⁵ Мен хениз ичимден эдіән дилегими соңламанкам, Ребека әгни күйзели галадан сув алмага чыкып гелійәрди. Ол гүя барып, ондан сув чекди. Мен оңа: „Маңа сув берсene“ дийдим. ⁴⁶ Ол дессине күйзесини әгнинден дүшүрди-де: „Ал, ич. Мен сизин дүелерицизи-де сув жақайын“ дийди. Шейдип, мен сув ичдим, ол дүелери-де сув жақды. ⁴⁷ Мен ондан: „Сен кимин гызы?“ дийип сорадым. Ол: „Мен Нахорың ве Милканың оғлы Бетувелин гызыдырын“ дийип жогап берди. Мен оңа бурун халкасы билен билезик бердим. ⁴⁸ Соңра мен баш әгип, Реббе сежде этдим. Үсіхак үчин женабымың гарындашының гызыны алмага гөни ёл гөркезен женабым Үбрайымың Худайы Ребби алқышладым. ⁴⁹ Инди сиз мениң женабыма мерхемет эдин-де, садыктыңызы гөркезиң ве болжагыны я-да болмајғагыны маңа айдың. Онсоң мен нәме этмелидиги барада белли карара гелерин». ⁵⁰ Лабан билен Бетувел оңа шейле жогап бердилер: «Бу Реббиң ишидир. Муны биз чөзійән дәлдирис. ⁵¹ Ребека шу ерде, оны ал-да гидибер. Гой, ол Реббиң айдыши ялы, сениң женабыңың оглұна аял болсун». ⁵² Үбрайымың хызматкәри бу сөзлери эшиденде, дыза чөкүп, Реббе сежде этди. ⁵³ Ол Ребека

алтындыр күмүш, шай-сеплер ве гейимлер чыкарып берди, онун эжеси билен эрекк доганына-да гымматбаха совгатлар этди.⁵⁴ Соңра Ыбраіымың хызматқәри өз янындақы адамлар билен ийип-ичди ве олар гиҗәни шол ерде гечирдилер. Ирден туранларындан соң ол: «Инди мени ёла салың, мен өз женабымың янына доланайын» дийди.⁵⁵ Эмма гызың эжеси билен доганы: «Гой, Ребека хич болмаса он гүн янымызда болсун, онсоң гидиберсин» дийдилер.⁵⁶ Ыбраіымың хызматқәри булара: «Реб мениң ишими оң этди. Сиз мени әглемәң; маңа рұгсат берің, мен өз женабымың янына доланайын» дийди.⁵⁷ Олар: «Гызы чагырып, онуң өзүндөн сорап гөрелин» дийдилер.⁵⁸ Олар Ребеканы чагырып, ондан: «Сен шу адам билен гиттәкми?» дийип сорадылар. Ребека: «Хава, гиттәк» дийип жоғап берди.⁵⁹ Шунлукда, олар уясы Ребеканы, онуң энекесини, Ыбраіымың хызматқәри билен онуң адамларыны угратдылар.⁶⁰ Олар Ребека пата берип, шейле дийдилер:

«Эй, уямыз!

Гой, сенден мұңләп-мұңләп
перзентлер дүниә инсин;
Неслиң өз душманларының
галаларыны басып алсын!»

⁶¹ Ребека билен онуң гырнаклары дүелере мұнұп, Ыбраіымың хызматқәриниң ызына дүшдүлдер. Ыбраіымың хызматқәри Ребеканы алып, ёла рована болды.⁶² Бу вагт Ысхак Беерлахайройдан гайдып гелип, Негеп чөллүгінде дүшләпди.⁶³ Ол бир гүн агшам дашарда гезмелемәге чыкды. Ысхак башыны галдырып, бирнәче дүйәниң гелійәндигини گөрди.⁶⁴⁻⁶⁵ Ребека Ысхагы گөрүп, дүеден дүшди ве

Ыбраіымың хызматқәринден: «Би-зин өнүмізден геліән адам ким?» дийип сорады. Хызматқәр: «Ол мениң женабымы» дийип жоғап берди. Ребека бүренжегини алып, йұзұни бүреди.⁶⁶ Хызматқәр башдан гечиренлеринң барыны Ысхага ғұрруң берди.⁶⁷ Ысхак Ребеканы эжеси Сараның яшан чадырына алып барды. Ысхак Ребека өйленди ве оны сәйди. Шейдип, Ысхак эжесинин өлүми үчин чекіән хасратындан кешешди.

25-нжи бап

Ыбраіымың өлуми

¹ Ыбраіым ене-де Кетура атлы бир аяла өйленди. ² Кетура Ыбраіымы Зимраны, Ёкшаны, Меданы, Мидяны, Иишбакы ве Шуваны додруп берди. ³ Ёкшандан Шеба ве Дедан додулды. Дедандан ашурлар, латушлар ве лагумлар дөреди. ⁴ Мидяның огуллары: Эйпа, Эпер, Ханок, Абыда ве Элдага. Буларың хеммеси Кетураның неисиллериди.

⁵ Ыбраіым өзүнің әхли әмләгини Ысхага берди. ⁶ Гырнак аялларындан болан огулларына болса Ыбраіым өзи дирикә совгатлар берип, олары Ысхакдан айрып, гүндогар топрығына иберди.

⁷⁻⁸ Ыбраіым йұз етмиш бәш Ыыл өмүр сүрүп, гаррап, өз дурмушындан разы болуп, дүниәдөн өтди ве атабабаларына.govushdy. ⁹⁻¹⁰ Огуллары Ысхак билен Ысмайыл Ыбраіымы Макпела говагында, хет Сохарың оғлы Эпроның мұлқұнде, Мамрәниң гүндогарында ерлешіән Ыбраіымың хетлерден сатын алан еринде жайлалылар. Шунлукда, Ыбраіым билен онуң аялы Сара икиси-де шол ерде

жайланды. ¹¹Ыбрайым өлөнден соң Худай онуң оглы Ысхагы ялқады. Ысхак Беер-лахайройың голайында дүшледи.

Ысмайылың несиллери

¹²Ыбрайымың аялы Сараның Хажар атты мусурлы гырнагы барды. Ыбрайымың бу гырнак аялындан болан оглы Ысмайылың несиллери шулардыр. ¹³⁻¹⁵Улудан кичә Ысмайылың огулларының атлары шунун ялыдыр: новбахар оглы Небаёт, соңра Кедар, Адбеел, Мибсам, Мишма, Дума, Маса, Хадат, Тейма, Етур, Напыш ве Кедема. ¹⁶Шулар Ысмайылың несиллериниң обаларына ве дүшелгелерине гөрө атлардыр. Олар он ики тиребашылар. ¹⁷Ысмайыл йүз отуз еди йыл өмүр сүрүп, дүнйәден өтди ве ата-бабаларына ғовушды. ¹⁸Ысмайылың несиллери Ашур тараңда, Мұсурин ғолайында, Хавыладан Шура ченли болан аралықда яшадылар. Олар Ыбрайымың бейлеки несиллерinden айра яшадылар.

Ысав ве Якуп

¹⁹Ыбрайымың оглы Ысхагың несиллери шулардыр. ²⁰Ысхак Ребека ейлененде, ол кырк яшындады. Ребека Паданарамдакы месопотамиялы Бетувелиң гызы, месопотамиялы Лабаның аял доганыды. ²¹Ребекадан перзент өнмейәрди. Ысхак аялы үчин Ребебе дилег этди. Реб Ысхагың diligини эшитди ве Ребека гөврели болды.

²²Гөвредәки экиз чага бири-бири билен итеклешійәрди. Ребека: «Нәме

учин бу эҗир мениң башыма дүшиди?» дийип, Ребден сорады.

²³Реб она шейле жогап берди:
«Гөврәнде ики милләт бар,
сенден ики бәсдеш халк дөрә.
Бири бейлекисинден рүстем
чыкар,
улусы кичисине гул болар».

²⁴Вагты долуп, Ребека экиз огул доктурды. ²⁵Оларың илкинжи дөгланының йүзи гызыл ве тени эдил поссун гейнен ялы түйлекди. Она Ысав ^a дийип ат гойдулар. ²⁶Соңра онун өкжесинден япышып, экиз таңы дүниә инди. Шонун үчинем онуң адына Якуп ^b дақылар. Чагалар дөгланда, Ысхак алтмыш яшындады.

²⁷Оғланлар уалалып, Ысав өкде авчы ве мейдан адамы, Якуп болса юаш хем ейдечи адам болуп етишди. ²⁸Ысхак Ысавы сөййәрди, чүнки Ысхак онун гетирийән ав этлерини халајарды. Ребека болса Якубы сөййәрди.

²⁹Гүнлөрингө бир гүни Якуп мержиmek чорбасыны биширип йөркә, Ысав гаты ядав хем ач халда мейдандан гелди. ³⁰Ол Якуба: «Гызыл, шол гызыл чорбандан маңа-да берсене. Мен ач өлдүм» дийиди. (Шол себәпден хем она Эдом ^c дийип ат дақылар.)

³¹Якуп она: «Илки өз новбахар огуллык хакыңы маңа сат» дийиди. ³²Ысав: «Мен ачлыгымдан өлүп барярын, новбахар огуллык хакы мениң нәмәме деркар» дийиди. ³³Якуп она: «Онда ант ич» дийиди. Ысав ант ичиپ, өз новбахар огуллык хакыны Якуба сатды. ³⁴Якуп Ысава нан хем гызыл

^a 25:25 Еврейче Ысав ве туýлек сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^b 25:26 Еврейче Якуп ве өкжесинден япышыр сөзлериниң айдылышы мензешdir. Бу жумле ол алдаяр дийимеги хем анлайдар. Серет: Гчк 27:36.

^c 25:30 Еврейче Эдом ве гызыл сөзлериниң айдылышы мензешdir.

мержимек чорбасыны берди. Ысав ийип-ичип боландан соң, туруп гитди. Ине, шейдип, Ысав өзүнүң новбахар огуллык хакына бипервай гарады.

26-нұжы бап

Ысхак Герарда месген тутяр

¹Юрда Ыбраіымың дөврүндәки ялы башга бир ачлық дүшди. Ысхак Герара, пилиштилерин шасы Абымелегиң янына гитди. ²⁻³Реб Ысхага ғөрнүп, оңа шейле дийди: «Сен Мұсүре гитмән, Мениң сана ғөркөзжек юрдұмда гелмишек болуп яшабер. Мен сениң билен боларын ве сени ялкарын. Шу юрды тутушлығына Мен саңа хем сениң неслиңе бережекдириң ве атаң Ыбраіымға эден вадамы ерине етиржекдириң. ⁴⁻⁵Ер йүзүниң әхли миллетлері сениң несиллеринден пата аларлар. Ыбраіымың Маңа гуллак асандығы, Мениң өзүне берен буйрукларымы, табышыркыларымы, дүзгүнлөрими ве канунларымы ерине етирендиги үчин, Мен сениң несиллерини асман йылдызылары дей көпелдерин. Бу юрды тутушлығына Мен сениң несиллерине берерин».

⁶Шейдип, Ысхак Герарда дүшледи. ⁷Ол ерин адамлары Ысхакдан онун аялы хакында соранда, ол «бу мениң аялым» диймәге горкуп, олара «бу мениң аял доганым» дийди. Ысхак Ребека себәпли бу ериниң халкы өзүни өлдүрер өйдірди, чүнки Ребека жұда оваданды. ⁸Онун бу ерде яшап йөренине если вагт болуппды. Бир гүн пилиштилерин патышасы Абымелек, Ысхагың аялы Ребека билен ойнашып дурандығыны

пенжиреден ғөрди. ⁹Абымелек Ысхагы өз янына өткөрдіп, оңа: «Бу сениң аялың әхырын! Сен нәмә үчин оңа „аял доганым“ дийдін?» дийип сорады. Ысхак Абымелеге: «Ол мениң аялым дийсем, мен өлдүрилерин өйтдүм» дийип жоғап берди. ¹⁰Абымелек оңа: «Нәмә үчин сен бейтдин? Бизиң адамларымыздан бири сениң аялыңа янашаян болса, онда сен бизи гүнә гоярдын» дийди. ¹¹Сонра Абымелек: «Шу адама я-да онун аялына дегениң башы өлүмлидір» дийип, тутуш халқа дүйдүрыш берди. ¹²Ысхак ол юртда экин экип, шол йылда хем йүз эссе артық бугдай хасылыны алды, чүнки Ребоны ялқапды. ¹³Ысхак гитдигисайы баяп, дөвлетли адам болды. ¹⁴Онун сүри-сүри овнуклы-ирили маллары ве көп санлы хызматқәрлери барды. Шол себепли хем пилиштилер Ысхага ғөрүбилмезчилик этдилер. ¹⁵Кақасы Ыбраіымың өз дөврүнде гулларына газдыран әхли гүюларыны пилиштилер топракдан долдурып, гөмүп ташладылар. ¹⁶Онсоң Абымелек Ысхага: «Бу ерден гит, чүнки сен бизден зор чыкдың» дийди. ¹⁷Ысхак ол ерден гидип, Герар жүлгесине барып, шол ерде чадырыны дикип орнашды. ¹⁸Ысхак какасы Ыбраіымың дөврүнде газылып, ол өленден соң пилиштилер тарапындан гөмлен гүюлары тәзеден газып, олары кақасының дақан атлары билен атландырды. ¹⁹⁻²⁰Эмма Ысхагың гуллары жүлгеде гүйе газып, ол ерде бир гөзбашыны тапанларында, Герарын чопанлары «сүв бизинки» дийип, Ысхагың чопанлары билен давалашдылар. Шейдип, Ысхак гүйені Эсек^a дийип

^a 26:19-20 Эсек – бу сөз бәсделешлик диймеги аңладяр.

атландырды, чүнки олар Ысхак билен бәсдешлик этдилер.²¹ Соңра олар башга бир гүйи газдылар. Ол-да давалы болды. Ол гүйиңиң «Ситна»^a дийип атландырды.²² Ысхак ол ерден гөчди ве ене-де бир гүйи газды, йөнө оңа дава эден болмады, шол себәпден хем ол: «Ахырсоңы Реб бизе гиң мейдан берди, инди биз бу юртда өрнәрис» дийип, соңкы гүйиңиң адына Рехобот^b дақды.²³ Ысхак ол ерден Беершеба гитди.²⁴ Шол гиже Реб Ысхага гөрнүп: «Мен сениң атаң Ыбраіымың Худайыдырын. Горкма, Мен сениң билен биледириң. Мен Өз гулум Ыбраіымың хатырасына саңа пата берерин хем сениң неслини көпелдерин» дийди.²⁵ Ысхак ол ерде гурбанлық сыйасыны ясап, Реббе ыбадат этди. Шол ерде чадырыны дикди. Онуң ғуллары болса гүйи газдылар.²⁶ Онсоң Ысхагың янына Герардан Абымелек, Абымелегин маслахатчысы Ахузат хем онуң харбы серкедеси Пикол гелди.²⁷ Ысхак олара: «Сиз мениң үйгренип, өз юрдуңыздан ковуп гойберип, ене мениң яныма гелійәрмисиңиз?» дийди.²⁸⁻²⁹ Олар Ысхага шейле жогап бердилер: «Реббиң сениң билен биледигине бизин ғөзүмиз етди. Шоңа гөрә бизин саңа ягшылықдан башга хич зат этмән, эл гатман, сени парахатлық билен гойберишимиз ялы, сениң-де бизе яманлық этмезлигін үчин өзара ант ичишип, шертнама баглашалы дийдик. Инди Реб сени ялкасын». ³⁰ Ысхак мыхманлары хеззетледи. Олар

ийип-ичдилер.³¹ Олар ир билен туруп, өзара ант ичишидилер. Ысхак олары угратды. Мыхманлар Ысхагың янындан разы болуп гайтдылар.³² Шол гүн Ысхагың хызматқәрлері онуң янына гелип, өз газан гүюлары хакында оңа ғүррүң бердилер. Олар Ысхага: «Биз сув таптық» дийдилер.³³ Ысхак гүя «Шеба»^c дийип ат дақды. Шоңа гөрәде бу галаның адына шу гүнки гүне ченли Беершеба^d дийилип гелинійэр.

Ысавың кесеки аяллары

³⁴ Ысав кырк яшына етенде, хет Беериниң гызы Ехудыт ве хет Эйлоның гызы Босмата өйленди.³⁵ Бу гелинлөр Ысхак билен Ребеканы жаңындан доюрдылар.

27-нжи бап

Ысхак Якуба пата берійәр

¹ Ысхак гаррап, гөзден галыпды. Ол өз улы оглы Ысавы янына өткөрдіп, оңа: «Оглум!» дийди. Ысав: «Нәме, кака?» дийди. ² Ысхак: «Мен инди гаррадым, хачан өлжегим белли дәл. ³ Инди сен ав әнжамларыны – сағдақдыр яйыңы ал-да, мейдана гидип, маңа ав авлап гетир. ⁴ Ондан мениң халаян тагамлы нахарымы биширип бер; иейин-де, өлmezимден өң саңа пата берейин» дийди.

⁵⁻⁶ Ысхагың оглы Ысава айдан сөзлери Ребека динләп дурды. Ысав мейдана ава гиденде, Ребека оглы Якуба шейле дийди: «Какаң доганың Ысава:
⁷ „Ав авлап гел-де, ондан мениң халаян

^a 26:21 Ситна – бу сөз душманчылық диймеги аңладяр.

^b 26:22 Рехобот – бу сөз гиңлик диймеги аңладяр.

^c 26:33 Шеба – бу сөз ант диймеги аңладяр.

^d 26:33 Беершеба – бу сөз ант гүюсі диймеги аңладяр.

тагамлы нахарымы биширип бер; мен ондан иейин-де, өлмезимден өң Реббинң хузурында саңа пата берейин“ диенини эшитдим. ⁸⁻⁹Инди маңа гулак ас-да, мениң табшырыгымы ерине етиргин, оглум. Гит-де, сүрүден ики саны семиз овлак гетир, мен олардан какаңың халаян тагамлы нахарыны биширейин. ¹⁰Сен оны какаңа иймәге элтип берерсін, ол болса өлmezинден өң саңа пата берер». ¹¹Якуп эжесине шейле жоғап берди: «Доганым Ысав түйлек адам, мениң дерим болса түйсүз. ¹²Эгер какам мени элләп гөрәйсе, онда ол мениң өзүни алдаяндыгымы билер. Мен пата алмагың дерегине нәлете галарын». ¹³Эжеси Якуба: «Шол нәлет, гой, маңа гелсин, оглум. Сен маңа гулак ас-да, гидип овлаклары гетир» дийди. ¹⁴Шейдип, Якуп гидип, эжесине ики саны овлак гетирип берди. Эжеси Ысхагың халаян тагамлы нахарыны бишири. ¹⁵Сонра Ребека улы оглы Ысавың ейдәки гымматбаха эшиклерини алып, олары кичи оглы Якуба гейдирди. ¹⁶Онуң эллерини ве бойнұның түйсүз ерлерини овлак дериси билен өртди. ¹⁷Сонра Ребека биширен тагамлы нахарыны өз биширен наны билен биле оглы Якубың элине туттурды.

¹⁸Якуп какасының янына гелип: «Кака!» дийди. Ысхак: «Хава! Сен ким, оглуммы?» дийди. ¹⁹Якуп какасына: «Мен новбахар оглуң Ысавдырын. Мен сениң айдашыңың ялы эдендирин. Инди дик отур-да, гетирен ав этимден ийип, маңа пата берәй» дийди. ²⁰Ысхак оглундан: «Авы нәдип бейле чалт тапып билдин?» дийип сорады. Якуп: «Худайың Реб маңа тапмага көмек этди» дийип жоғап берди. ²¹Ысхак Якуба: «Голайрагыма сүйш, оглум.

Сени элләп гөрәйин, сениң, хакыкатдан-да, оглум Ысавдығың я-да дәлдигици бир билейин» дийди. ²²Якуп какасы Ысхагың алкымына барды. Ол оглunuны элләп гөрди-де: «Сес Якубың сеси, йөне эллөр Ысавың эллери» дийди. ²³Якубың эллери эдил Ысавыңды ялы түйлек болансон, Ысхак оны танаман, оңа пата берди. ²⁴Сонра Ысхак ондан: «Сен, хакыкатдан-да, мениң оглум Ысавмы?» дийип сорады. Якуп: «Хава, мен шол» дийип жоғап берди. ²⁵Ысхак оңа: «Оглум, ав этици гетир, иейин-де, саңа пата берейин» дийди. Якуп нахары онуң өнүнде гойды; Ысхак ийди, Якуп шерап гетирди, Ысхак ичди. ²⁶Ысхак Якуба: «Гел, оглум, мени огша» дийди. ²⁷Якуп какасының алкымына барып, оны огшады. Ысхак онуң гейимлеринң ысыны алды ве оңа пата берди:

«Ине, оглумың бу ысы
Реббиң берекет берен
мейданың ысы ялыдыр.

²⁸Худай саңа

Гөгүң чыгындан,
мес топраклы ерден,
бол галла хем шерап берсін.

²⁹Халклар саңа хызмат этсінлер,
ил-улуслар саңа боюн
эгсінлер.

Баштутан бол сен өз

доганларына,
доганларың саңа боюн
эгсінлер.

Сени нәлетлән, нәлетленсін,
сени ялкан, ялкансын!»

Ысав Ысхакдан пата сорап ялбаряр

³⁰Ысхак Якуба пата берип, ол какасының янындан чыкан дессине, дочаны Ысав авдан гайдып гелди. ³¹Ол

хем какасына тагамлы нахар биширип гетирди-де: «Кака, дик отур-да, гетирен ав этимден ийип, маңа пата бер» дийди.³² Ысхак оңа: «Сен ким?» дийди. Ол: «Мен сениң новбахар оглун Ысав» дийип жоғап берди.³³ Ысхак туруш гөвреси билен саңылдап: «Онда сениң өң янындан маңа ав этиндөн нахар биширип гетирен кимди? Мен нахарың барыны ийип, оңа пата бердим-ә. Ол инди паталы болар!» дийди.³⁴ Ысав какасының сөзлерини эшидип, дадыперят этди. Ол какасына: «Эй, кака, маңа-да пата бер, маңа-да!» дийип зарынлады.³⁵ Ысхак оңа: «Саңа берилмели патаны доганың алды, ол мени алдан экен» дийди.³⁶ Ысав какасына: «Оңа Якуп^a ады йөне ере дакылмандыр. Ол мени икинжи гезек алдады. Ол башда новбахар огуллық хакымы алды, ине, бу гүн болса ол маңа берилмели патаны алды» дийди. Онсоң Ысав: «Сен маңа хич пата сакламадыңмы?» дийип, какасына өзеленди.³⁷ Ысхак оңа: «Мен оны саңа баштутан этдим, өхли доганларыны она хызматкәр эдип бердим. Она нандыр шерап бердим. Инди мен саңа нәме берейин, оглум!» дийди.³⁸ Эмма Ысав какасына: «Кака, сенде бары-ёғы еке пата бармыды нәме, маңа-да пата бер-дә!» дийип, ичигип-ичигип аглады.³⁹ Какасы Ысхак оңа шейле жоғап берди:

«Серет, сениң месген тутжак
еринде гөкден чыг дүшmez,
ол мес топраклы ерден узак
болар.

⁴⁰ Гылышына даянып яшарсың,
доганыңа хызмат эдерсисин.
Вагт гелер, гарышылык
гөркезерсисин.

Онуң зулумындан дынарсың».
⁴¹ Какасындан алан патасы үчин Ысав Якубы йигренийәрди. Ол өз янындан: «Какамың өлүм пурсады голайлап гелйәр. Какамың яс гүнлери геченден соң, мен Якубы өлдүрерин» дийип ойланярды.⁴² Улы оглы Ысавың сөзлери Ребека барып етди. Онсоң Ребека кичи оглы Якубы чагыртды-да, оңа шейле дийди: «Доганың Ысав сенден ар алмак үчин сени өлдүрмегиң күйүне дүшүп йөр.⁴³ Инди маңа гулак ас, оглум! Эгленмәде, Харана, менин әркек доганым Лабаның янына гач!⁴⁴⁻⁴⁵ Доганың гахары ятышынча, эден ишиң онуң ядындан чыкышынча, бирсelleм шол ерде яша. Соң мен адам иберип, сени ол ерден өзүм алдыраын. Бир гүнүң ичинде икицизден хем маҳрум боласым геленок».

⁴⁶ Соңра Ребека Ысхагың янына гелип, оңа: «Мен Ысавың хет аялларындан халыс ирдим. Эгер Якуп шу хет гызларындан бирине өйленэйсе, онда мен нәдип яшарын?!» дийди.

28-нжи бап

Ысхак Якубы өз янына чагырып, оңа пата хем табшырык берип, шейле дийди: «Сен хет гызларына өйленме!² Сен Паданарама, бабаң Бетувелиң өйүне гит-де, шол ерде дайың Лабаның гызларындан бирине өйлен.³ Гой, Гудратыгүйчи Худай сени ялкап, өрнедип, көпелтсин. Гой, Ол сенден эңчеме халклар дөретсин.⁴ Худайың Байрайыма берен юрдуны өзүмизиң хәзирки гелмишек болуп яшап йөрен юрдумызы эелемегиң үчин, гой, Ол

^a 27:36 Еврейче Якуп ве алдаучы сөзлеринин айдылышы менҗешdir. Серет: Гчк 25:26.

саңа ве сениң неслилериңе Ыбрайыма берен патасыны берсін!»⁵Шондан соң Ысхак Якубы иберди. Якуп Бетувел месопотамиялының оглы, Якубың ве Ысавың жәсеси Ребеканың доданы Лабаның янына Паданара-ма гитди.

Ісав башыга аяла өйленійәр

⁶⁻⁷Ысхагың Якуба пата берип, Паданарамдан бирине өйленері ялы, оны ол ере иберендигини ве «кенгандың гызыларына өйленмө!» дайип, Якуба табшырық берендигини ве онуң какасыдыр жәксесиниң сезүне гулак асып, Паданарама гидендигини Ысав әшилди.⁸⁻⁹Ысав Кенгандың гызыларының какасының халамаяндығыны билип, Ысмайылың янына гитди ве бейлеки аялларының үстүнегінде Ыбрайымың оглы Ысмайылың гызы, Небаётың аял доданы Махалата өйленди.

Якуп Бейтеде дүйши ғөрійәр

¹⁰Якуп Беершебадан чыкып, Харана тарап гитди.¹¹Гұн яшанды, ол бир ерде дүшледи. Ол бир даши яссанып, шол ерде ятды.¹²Якуп дүйшүнде ерден асмана узалып гидіән басғанчаклары ғөрди. Худайың перишделері шол басғанчаклардан ёкары чыкып, ашак дүшүп йөрмүшлер.¹³Басғанчакларың чүр башында дуран Реб шейле диййәр: «Атаң Ыбрайымың ве Ысхагың Худайы Реб Мендирин. Шу ятан топрагыңы Мен саңа ве сениң неслиңе берерин.¹⁴Сениң неслиң ер йүзүнинң чәгелери кимин сан-сажақсыз болар. Олар гүндогара, гүнбатара, демиргазыга хем-де гүнорта яйрарлар. Ер йүзүнинң әхли халклары сен аркалы

хем-де неслиң аркалы пата аларлар.¹⁵Мен хемише сениң билен биледирин. Сен ниреде болсан-да, Мен сени горарын ве сени ене-де шу юрда гайтарып гетирерин. Мен сени терк этмерин ве саңа берен вадамы ерине етириерин».¹⁶Якуп оянып: «Хакыкатдан-да, Реб шу ерде. Мен мұны билмәндирин!» дайиди.¹⁷Ол горкуп: «Бу нәхили горкунч ер! Бу Худайың өйи, гөгүң дервездесі» дайиди.¹⁸Якуп даң билен турды ве келлесиниң ашагына гоюп ятан улы дашины алып, оны ядығәрлік хәкмүнде дикди ве онуң үстүнегі зейтүн яғыны гүйді.¹⁹Якуп бу ере «Бейтеде»^a дайип ат дақды. Бу гала озал Луз дайип атландырылярды.²⁰⁻²¹Ол соңра ант ичип, шейле дайиди: «Әгер Худай мениң ене-де саг-аман атамың өйүнеге доланып гелерим ялы, мениң билен билем болуп, мени ёлда горап, маңа иймәге нан, геймәге эшик берсе, онда Реб мениң Худайым болар.²²Ядығәрлік дикен бу дикме дашимы Худайың өйи дайип хасапла-рын. Эй, Худай, Сениң маңа берен хер бир задың ондан бирини мен Сана берерин».

29-нжы бап

Якуп Лабаның янына баряр

¹Соңра Якуп ёлуны довам этдирип, гүндогар халкың юрдуна гелди.²Ол башыны галдыранда, онуң гөзи ачық мейдандақы бир гүя дүшди. Гүйи-ның башында үч сүри гоюн ятырды. Бу гоюн сүрүлери шол гуюдан сұва яқыларды. Гүйиңиң ағзында уллакан бир даш барды.³Чопанлар сүрүлериң барыны гүйиңиң башына йығнанла-

^a 28:19 *Бейтеде* – бу сөз Худайың өйи даймеги аңлада.

рындан соң, дашы айрып, доварларыны сува якардылар-да, ене-де дашы гүйының агзына гоярдылар.

⁴Якуп ол ердәки адамлардан: «Донганлар, сиз нирден?» дийип сорады. Олар: «Биз харанлы» дийдилер. ⁵Якуп олардан: «Сиз Нахорың агтыгы Лабаны танаярмысыңыз?» дийип сорады. Олар: «Танаярыс» дийдилер. ⁶Якуп ене-де олардан: «Ол саг-саламатмыдыр?» дийип сорады. Олар: «Хава, ол саг-гургундыр. Ханха, онуң гызы Рахел доварыны сұруп гелйэр» дийдилер. ⁷Соңра Якуп: «Энтек ғұнортан чагы ахырын; энтек доварлары йығнардан ир; олары сува яқың-да, әқидип бакың» дийди. ⁸Олар: «Чопанлар сұрулери йығнайяңча, биз доварлары сува яқып билмерис; гүйының агзындақы даш айрыландан соң, доварлары сува яқып билерис» дийдилер.

⁹Якуп олар билен геплешип дурка, Рахел какасының доварларыны гүя гетириди. Рахел чопанды. ¹⁰Якуп Рахели өз дайысы Лабаның сұруси билен ғеренде, ол гүйының янына барды-да, онуң агзындақы дашы айрып, дайысы Лабаның доварларыны гуюдан сува яқды. ¹¹Соңра ол Рахели оғшап, ичигип-ичигип аглады. ¹²Якуп өзүнің Рахелиң какасы билен гарындашығыны, өзүнің Ребеканың оглудығыны Рахеле айтты. Рахел ылғап гидип, какасына хабар берди. ¹³Лабан өз егени Якубың гелендигини эшидип, ылғап онуң өңүнден чықды. Ол Якубы гужаклап оғшады; оны ейүне алып гайды. Якуп Лабана болуп гечен вакаларың ҳеммесини ғұрруң берди. ¹⁴Лабан она: «Сен мениң өз сүегим, өз тенимсің» дийди.

Якуп Рахеле ве Лея өйленийэр

Якуп Лабаның өйүнде бир ай яшандан соң, ¹⁵Лабан она: «Гарындашым дийип, сен маңа шейдип, мұгт хызмат этжек йөржекми? Саңа нәче зәхмет хак төлемели? Айт!» дийди. ¹⁶Лабаның ики гызы барды. Улусының ады Лея, кичисиниң ады болса Рахелди. ¹⁷Леяның ғөзлери мылайымды, Рахел болса сырратлыды ве оваданды. ¹⁸Якуп Рахели сөйди. Ол Лабана: «Киши гызың Рахел үчин мен еди йыл хызматының эдейин» дийди. ¹⁹Лабан: «Оны башга бирине беренден, саңа береним ғовудыр. Мениң янымда болубер» дийди. ²⁰Якуп Рахел үчин еди йыллап Лабаның хызматыны этди. Рахели жуда сөййәндигине ғөрә, еди йыл онуң үчин еди гүн ялы болуп гечип гитди.

²¹Бир гүн Якуп Лабана: «Мөхлестим долды, гелинлигими маңа бер, мен онуң янына гирейин» дийди.

²²Шейдип, Лабан төверек-дашыны чагырып, той туттды. ²³Эмма шол гиже Лабан Рахелиң дерегине улы гызы Леяны Якубың янына алып барды; Якуп Лея янашды. ²⁴(Лабан хызматқәри Зилланы гызы Лея ғырнак эдип берипди.) ²⁵Дан атды, ине, ғөрсө бу Лея экен. Якуп Лабана: «Бу нәме этдигин болды? Мен саңа Рахел үчин хызмат этмәнмидим нәме? Сен нәме үчин мени алдадың?» дийди. ²⁶Лабан она: «Улусы отырка, кишиси дурмуша чыкарылмаз. Бу бизин ғилимизин әбидир. ²⁷Бир хепделик той дабарасы гечсин, саңа Рахели-де берерин, йөне онуң үчин ене еди йыл хызматыны этмели боларсың» дийди. ²⁸Якуп Лабан билен ылалашды. Бир хепделик той дабарасы геченден соң, Лабан киши гызы Рахели-де Якуба берди.

²⁹(Лабан хызматкәри Билханы Рахеле гырнак эдип берипди.) ³⁰Якуп Рахеле хем янашды. Ол Рахели Леядан артык сөййәрди. Ол Лабана ене-де еди йыл хызмат этди.

Якубың чагалары

³¹Реб Леяның сөйүлмейәндигини гөрүп, онуң ятгысыны ачды. Рахелден болса чага дөгмаярды. ³²Лея гөврели болуп, бир огул догурды. Ол оглуна Рубен дийип ат гойды, чүнки ол: «Реб мениң бетбагтлыгымы ғөрди^a, инди мени адамым халар» дийди. ³³Ол ене-де гөврели болды ве бир огул догурды. Ол: «Реб мениң сейүлмейәндигими эшидип, маңа бу оглы хем берди» дийди. Лея оглуның адына Шимгон^b дақды. ³⁴Лея үчүнжи гезек гөврели болуп, ене-де бир огул догурды. Ол: «Адамымың йүрги инди маңа бағланса ғерек, чүнки мен оңа үч огул догруп бердим» дийди. Шол себәпден хем ол үчүнжи оглуның адына Леви^c дақды. ³⁵Лея ене-де гөврели болуп, бир огул догурды. Ол: «Инди мен Реббе алкыш айдарын» дийип, оглуның адына Яхуда^d дақды. Соңра ол чага догмақдан галды.

30-нұжын бап

¹Рахел Якуба чага догруп бермәндигини ғоренде, ол өз аял доказына гөриплик этди. Ол Якуба: «Маңа-да чага

бер, ёғсам, мен өлерин» дийди. ²Якубың мұна гахары гелип: «Худай сени чағадан маҳрум әдійәр. Мен Худаймы нәмә!» дийди. ³Рахел она: «Гырнагым Билха билен ят. Гой, ол маңа сенден огул догруп берсин. Шейдип, Билханың үсті билен мен хем чагалы болайын» дийди. ⁴Ол өз гырнагы Билханы Якуба аяллыға берди; Якуп онуң билен ятды. ⁵Билха гөврели болуп, Якуба бир огул догруп берди. ⁶Онсоң Рахел: «Худай мени аклады, Ол, хакыкатданам, мениң дилегими эшидип, маңа бир огул берди» дийип, оглуның адына Дан^e дақды. ⁷Рахелиң гырнагы Билха ене-де гөврели болуп, Якуба иkinжи огул догруп берди. ⁸Рахел: «Доганым билен жуда чынлакай ғөрешдим ве ендим» дийип, оглуның адына Нафталы^f дақды.

⁹Лея өзүнин докурмакдан галандығына ғөз етирип, өз гырнагы Зилпанны Якуба аяллыға берди. ¹⁰Леяның гырнагы Зилпа Якуба бир огул догруп берди. ¹¹Лея: «Мениңки шовуна болды» дийип, оглуның адына Гат^ж дақды. ¹²Леяның гырнагы Зилпа Якуба иkinжи огул догруп берди. ¹³Лея: «Мен бағтлыдырын! Гызлар маңа бағтлы диерлер» дийип, иkinжи оглуның адына Ашер^з дақды.

¹⁴Бугдай орагы дөврүнде бир гүн Рубен экин мейданына гитди ве ол

^a 29:32 Рубен... бетбагтлыгымы ғөрди – еврейче Рубен ве бетбагтлыгымы ғөрди диең сөзлериң айдылышы мензешdir.

^b 29:33 Еврейче Шимгон ве эшийәр сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^c 29:34 Еврейче Леви ве бағланса сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^d 29:35 Еврейче Яхуда ве алкыш сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^e 30:6 Еврейче Дан ве ақлавчы сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^f 30:8 Еврейче Нафталы ве мен ғөрешдим диең сөзлеминиң айдылышы мензешdir.

^ж 30:11 Гат – бу сөз шовулук диймеги аңладяр.

^з 30:13 Ашер – бу сөз бағтлы диймеги аңладяр.

ерден селмелек көклерини^a тапды. Рубен оны эжеси Лея гетирип берди. Рахел Леяның янына гелип, оңа: «Оглуңың гетирип селмелек көклеринден маңа-да бер» дийди. ¹⁵Лея оңа: «Әрими элимден аланыңы аз гөрүп, инди оглумың гетирип селмелек көклеринінде алсам дий-йәрмин?» дийди. Рахел оңа: «Боляр, селмелек көклеринң дерегине Якуп шу гиже сениң билен ятайсын» дийди. ¹⁶Ағшамара Якуп мейдандан гайдып гелійәркә, Лея онуң өңүндөн чыкып: «Сен бу гиже мениң яныма гир. Оглумың гетирип селмелек көклери билен сениң шу гиҗелик кирейици төлемедім» дийди. Якуп шол гиже Лея янашды. ¹⁷Худай Леяның diligини эшилди. Лея гөврели болуп, Якуба бәшинжи огул дogrup берди. ¹⁸Лея: «Бу – өз гырнагымы адамыма береним үчин, Худайың маңа берен мұздудыр» дийип, огланың адына Ысакар^b дақды. ¹⁹Лея ене гөврели болуп, Якуба алтынжы огул дogrup берди. ²⁰Лея: «Худай маңа ажайып совғат этди. Инди адамым маңа хормат гояр, чүнки мен она алты огул дogrup бердім» дийип, алтынжы оглуның адына Зебулун^c дақды. ²¹Ол соңра бир гыз дogrурды ве онуң адына Дина дақды. ²²Худай Рахели ятдан чыкарманды. Ол Рахелиң diligини эшидип, онуң ятғысыны ачды. ²³Рахел гөврели болуп, бир огул дogrурды. Ол: «Худай мениң айыбымы айырды. ²⁴Гой, Реб маңа ене-де огул берсин!» дийип, онуң адына Юсуп^d дақды.

Якуп Лабан билен сөвдалашыяр

²⁵Юсуп догландан соң, Якуп Лабана шейле дийди: «Мени гойбер, мен өз меканым, өз юрдума гидейин. ²⁶Мениң саңа нәхили хызмат эдендигими сениң өзүң билейнсін. Мен аялларымды чагаларым үчин зәхмет чекдім. Шонуң үчин сен олары маңа бер. Инди мен гидейин». ²⁷Лабан оңа: «Мен саңа бир зат айдайын. Мен Реббин өзүми сен себәпли берекетли эдендигини пал үсти билен билдім. ²⁸Саңа нәче төлемелидигини айт, мен төләрин» дийди. ²⁹Шонда Якуп оңа шейле дийди: «Мениң саңа нәхили хызмат эдендигими, доварларыңың мениң дөврүмде нәхили көпелендигини сен өзүң билейнсін. ³⁰Мениң гелмезимден өң, сениң доварларың саны азды, олар мен геленимден соң көпелди. Мениң аяқ басан еримде^e, Реб саңа берекет берди. Инди мен өз хожалығым үчин хачан ишләйин?» ³¹Лабан оңа: «Мен саңа нәме берейин?» дийди. Якуп: «Маңа хич зат герек дәл. Эгер сен мениң шу маслахатымы алсан, онда мен сениң доварларыңы ене-де бакып, олара гөз-тулак боларын. ³²Шу ғұн сен әхли сүрүлере айланып, тегмилтли я-да менекли гоюнлары, гечилери, гара гузулары сүрүден айыр. Олар мениң хызмат хакым болар. ³³Соң сен шол беренлериниң гөрмәге геленинде, мениң дogrучылдығымы гөрерсін. Эгер мениң сүримде тегмилтсиз я-да

^a 30:14 Селмелек көклери – сөйги хыжувины артдырып өсүмліктер.

^b 30:18 Еврейче Ысакар ве музд сөзлериниң адылыши мензешdir.

^c 30:20 Еврейче Зебулун ве хормат сөзлериниң адылыши мензешdir.

^d 30:24 Еврейче Юсуп ве ене-де берсін дисен сөзлерин адылыши мензешdir.

^e 30:30 Мениң аяқ басан еримде – я-да Мен себәпли.

менексиз гечилер ве гара дәл гоюнлар тапылайса, шонда сен олары огулрык хасаплап билерсин». ³⁴Лабан: «Болляр, гой, сениң дийшин ялы болсун» дийди. ³⁵Эмма шол гүнүң өзүнде Лабан ала-мула ве менекли эркечлерин, тегмилтли ве менекли, шейле хем ак гатышыгы болан гечилерин әхлиссини ве гара гоюнларың барыны сүрүден чыкарып, өз огулларының гөзегчилигине берди. ³⁶Сонра Лабан үч гүнлүк ёла барабарлықда Якупдан араны ачды. Якуп Лабаның бейлеки галан сүрүсини бакмагыны довам эттириди.

³⁷Якуп дерек, бадам хем-де чынар ағачларының өл чыбыкларыны алып, оларың габыгыны ёл-ёл айранда ак золаклар пейда болды. ³⁸⁻³⁹Ол золаклы чыбыклары доварларын өңүнде сув ичйэн новаларына салып гойды. Доварлар новалардан сув ичмәге геленлеринде, чыбыкларың өңүнде гоча гелип, бозаз болдулар ве ала-мула, тегмилтли хем-де менекли овлак-гузулары гузладылар. ⁴⁰Якуп гузуларыны айры саклап, олары Лабаның ала-мула ве гара доварларының гаршысында бакярды. Шейдип, Якуп өзүнде сүри эдинди ве оны Лабаның сүрүсine гошмады. ⁴¹Сагдын доварлар гоча геленлеринде, чыбыкларың өңүнде гоча гелерлери ялы, Якуп чыбыклары хемише оларың өңүнде новаларда гоярды. ⁴²Хор доварлар гоча геленде болса Якуп оларың өңүнде чыбык гоймаярды. Шунлукда, сагдын доварлар Якубыңкы, хор доварлар Лабаныңкы болярды. ⁴³Шейдип, Якуп жуда баяды. Инди онун сүри-сүри доварлары, гул-гырнаклары, дүелери хем эшеклери барды.

31-нжи бап

Якуп Лабаның янындан гидайәр

¹⁻² Якуп Лабаның огуулларының: «Якуп бизиң какамызың әхли эмләгине зе болды. Ол өзүнин бүтин байлыгыны какамызың хасабына газанды» диен гүррүнини эшилди. Якуп Лабаның хем өзүне болан гарайшының өңкүси ялы дәлдигини ғөрди. ³ОНсоң Реб Якуба: «Ата-бабаңың меканына, өз гарындашларыңың арасына долан, Мен сениң билен биле боларын» дийди. ⁴⁻⁵Шоңа ғөрә Якуп Рахел билен Леяны мейдана, доварларың янына zagырып, олара шейле дийди: «Гөрйәрин велин, какаңызың маңа гарайшы өңкүси ялы дәл. Йөне какамың Худайы мениң билендир. ⁶Какаңыза мениң жаңымы аяман хызмат эдендигими сиз билйәнсициз. ⁷Какаңыз болса мени алдап, зәхмет хакымы он ғезек үйтгетди, йөне Худай она маңа зелел етиrmәгә ёл бермеди. ⁸Лабан маңа: „Тегмилтли доварлар сениң хакың болсун“ диенде, доварлар учдантурма тегмилтли гузулары гузладылар. Ол: „Ала-мула доварлар сениң хакың болсун“ диенде болса, доварлар учдантуurma ала-мула овлак-гузулары гузладылар. ⁹Шейдип, Худай какаңызың доварларыны ондан алыш, маңа берди.

¹⁰Доварларың хөвре гелйән мөвсүмінде мен бир дүйш ғөрдүм. Дүйшүмде чакышын текелердир гечилер дине ала-мула, тегмилтли ве халлымыш. ¹¹Шонда дүйшүмде Худайың перишеси маңа: „Якуп!“ дийип йүзленди. Мен Оңа: „Лепбей!“ дийип жоғап бердим. ¹²Перишде: „Серет, чакышын текелердир гечилер дине

ала-мула, тегмилтли ве халлыдыр. Лабаның саңа эдйән затларының әхлисими Мен ғөрдүм. ¹³Мен Бейтөл Худайынын. Сен ол ерде бир дикме дашың үстүнен зейтун яғыны гуюпдың ве ант ичипдин. Инди сен бу юртдан гит-де, өз додгук меканыңа долан» дийди.

¹⁴Рахел билен Лея Якуба шейле жоғап бердилер: «Атамызың өйүнде бизе не пай, не-де мирас бар. ¹⁵Ол бизи кесеки хасапламаярмы нәмә?! Чүнки ол бизи сатды, биз үчин төлөнен күмүшлери-де сатып ийди. ¹⁶Худайың какамызын элинден алан әхли байлыгы бизе хем бизин чагаларымыза дегишилдири. Инди сен Худайың диенини ерине етири.

¹⁷⁻¹⁸Шейдип, Якуп чагаларыдыр аялларыны дүелере мұндүрип, әхли малларыны – Паданарамда топлан әхли мал-мұлқуни алып, өз какасы Ысхагың янына – Кенгантардуна тараф ёла дүшди. ¹⁹Лабан өз доварларыны гыркмага гиден вагты, Рахел какасының өй бутларыны огуулады. ²⁰Якуп болса өзүнин бу ерден гаччандыгыны Лабан месопотамиялыдан гизлемек билен, оны алдава салды. ²¹Шейдип, Якуп әхли эмләгини алып, ол ерден гачды. Ол Евфрат дерясындан гечип, Гилгат даглыгына тараф йөнелди.

Лабан Якубы ызарлаяр

²²ҮЧҮНЖИ ГҮН Якубың гачандыгы хақдақы хабар Лабана гелип етди. ²³Лабан гарындашларыны янына алып, еди гүнләп Якубың ызындан ковуп, Гилгат даглыгында онуң ызындан етди. ²⁴Шол гиже Худай Лабан месопотамиялының дүйшүнде она: «Гулак ас! Якуба ягышыдан-ямандан

зат дийме» дийди. ²⁵Лабан Якубың ызындан етенде, Якуп даглыкда өз чадырыны дикипди. Лабан хем өз гарындашлары билен Гилгат даглыгында өз чадырларыны дикди.

²⁶Лабан Якуба шейле дийди: «Бу нәмә этдигиң болды? Нәмә үчин мени алдадың ве гызларымы сөвешде эле салнан есирлер ялы эдип алып гайтдың? ²⁷Нәмә себәпден сен гайтжак-дыгыны менден яшырдың? Мен сени шады-хоррамлык хем айдым билен, депрек ве лира^a билен уградардым. ²⁸Сен хатда маңа агтыкларымдыр гызларымы оғшамага-да мүмкінчилик бермедиң. Сен ақмаклык этдин. ²⁹Саңа яманлык этмәге мениң гүйжүм етйәр. Эмма сениң атаңын Худайы өтөн агшам маңа: „Гулак ас! Якуба ягышыдан-ямандан зат дийме“ дийип табшырды.

³⁰Бар, сениң гайданың хич диели. Мен сениң атан өйүндәкілерин дидарына гаты зар боландыгыны билийәрин. Йөне мениң худайларымы огуулап гайтмаң нәмә?» ³¹Якуп Лабана шейле жоғап берди: «Гызларыңы элизден аларсың өйдүп горкдүм. ³²Йөне сениң худайларыны огуулап гайдан дири галмаз. Гарындашларымызың гөзүнин алнында әхли гошлары барлап чык-да, өзүңе дегишли нәмә тапсан, ал-да гидибер». Худайлары Рахелиң огууландыгындан Якуп бихабарды.

³³Лабан Якубың, Леяның ве ики гырнагың чадырыны барлады, йөне бутлары тапмады. Ол Леяның чадырындан чыкып, Рахелиңкә гирди.

³⁴Рахел бутлары алыпды ве олары дүйәниң ховудының ашагында гизләп, өзи-де онуң үстүнде отурыпды. Лабан чадырың әхли ерини барлап чык-

^a 31:27 Лира – киришли саз гуралы. Сөзлүгө серет.

ды, йөне олары тапмады.³⁵Рахел какасына: «Кака, сениң янында еримден турмаянлыгым үчин мени багышла, чүнки хәзир мен гөрүм гөрйәрин» дийди. Лабан хөрнәче агтарсада, бутлардан дерек тапып билмеди.³⁶Якуп гахарланып, Лабана шейле дийди: «Бейле ызыларлың ялы, мениң нәмә этмишім, нәмә ғүнәм бар? ³⁷Сен мениң әхли затларымы дөрүп чыкдың, эмма өй ғошларындан, хей, тапан задың болдумы? Эгер бир зат тапан болсан, ханы, онда оны өзүнин үе мениң гарындашларымың өңүнде гой, хайсымызың мамладыгымызы, гой, оларың өзи чөзсүн.³⁸Ине, ийгрими йыллап мен сениңкіде боланымда, сениң гоюнларындыр гечилерин гузы я овлак дүшүрен дәлдір. Мен сениң сүрүлериңден екеже гоч-да иен дәлдірин.³⁹Йыртыжы хайванларың парчалан малларыны мен сениң янына ғетирип хем дурмадым; мен хемише йитенлери өз бойнума алдым. Гүндиз огууланандыгы-да, гиже огууланандыгы-да белли болмадықтары сен менден талап этдин.⁴⁰Гүндиз жөвзадан, гиже анзакдан эжир чекердім. Гижелери чиirim этмән гечирердім.⁴¹Өйүнде яшан ийгрими йылым, ине, шейле гечди. Ики гызың үчин он дөрт йыл, доварларың үчин алты йыл хызматыңы этдім. Эмма сен мениң зәхмет хакымы он гезек үйтгетдин.⁴²Эгер атам Ыбрайымың Худайы ве какам Ысхагың Хедер Эд-йәни мениң билен биле болмадық болса, онда сен хәзир хем мени бош көвүп гойберердин. Худай мениң чекен

эзъетлерими хем зәхметими гөрүп, өтөн агшам саңа дүйдүрыш берди».

Якуп билен Лабан ылалашярлар

⁴³Онсоң Лабан Якуба: «Аялларың мениң гыздарым, чагаларың мениң чагаларым, доварларың мениң доварларым. Ине, шу гөрйән затларың әхлиси мениңкідір. Йөне мен өз гыздарымы хем оларың чагаларыны ызына алып билмен ахырын.⁴⁴Гел, икимиз өзара әхт әдишели. Бу әхт икимизе шаят болсун» дийди.⁴⁵Якуп бир улы дашы алды-да, оны дикди.⁴⁶Сонра ол өз гарындашларына: «Даш топлан» дийди. Олар Ыыгнан дашларындан бир үйшмелек ясал, онуң ғапдалында нахарландылар.⁴⁷Ол үйшмеги Лабан Ягар-саҳадута^a, Якуп болса Галет^b дийип атландырыды.⁴⁸Лабаның: «Шу даш депеси бізге шаят болсун» диендигине гөрә, ол ере Галет диен ат галды.⁴⁹Бу улы даша Миспа^c дийип ат дақылды, чүнки Лабан: «Бири-биirimизден узак дүшен махалымыз, Реб бизи гөзден салмасын» дийди.⁵⁰⁻⁵¹Лабан Якуба ене-де шейле дийди: «Эгер гыздарыма азар берайсең я-да оларың үстүнене аял алайсан, онда билип гойгүн, арапықда адам болмаса-да, бізге Худайың Әзи шаяттыр. Ине, шу даш үйшмеги билен шу дикме даш бизиң әхтимизе шаяттылк этсін.⁵²Бири-биirimизиң тарапымыза яман ниет билен гечмели дәлдигимизе, гой, ине, шу үйшмелек билен шу дикме даш шаяттылк этсін.⁵³Ыбрайымың Худайы ве Нахорың худайы (оларың аталарының худайлары) бизиң давамызы чөзсүндер!» дийди.

^a 31:47 Ягар-саҳадута – арамейче бу сөзлөр шаяттылк үйшмеги диймеги анладяр.

^b 31:47 Галет – еврейче бу сөз шаяттылк үйшмеги диймеги анладяр.

^c 31:49 Еврейче Миспа ве диң сөзлериңиң айдылыши мензешdir.

Соңра Якуп өз какасы Ысхагың Хедер Эйдәнинден ант ичди.⁵⁴ Якуп дагың үстүндө гурбанлык берип, гарындашларыны нахара чагырды. Олар нахарландылар ве гиже дагда ятдылар.⁵⁵ Лабан даң билен туруп, агтыкларыдыр гызларыны огшап, олара пата берип, өз меканына гайтды.

32-нжи бап

Якуп Ысав билен душушига тайынланыр

¹ Якуп өз ёлы билен гидип барярка, Худайың перишделери оны гарышылады. ² Якуп олары ғөрүп: «Бу Худайың дүшелгесі» дийди. Шейдип, Якуп ол ери Маханайым^a дийип атландырды.

³⁻⁴ Якуп Эдом юрдунын Сегир дийилән ерине, доганы Ысавың янына хабарчы ёллап: «Мениң жәнабым Ысава шейле дийин» дийип, өз хабарчыларына шу сөзлери айтмаклыгы буюрды: «Сениң гулун Якуп шейле диййәр: „Мен Лабаныңкыда шу вагта ченли гелмишек болуп яшадым. ⁵Мен энчеме өкүзли, эшекли, доварлы хем гул-гырнаклы болдум. Сениң гөвнүң тапарым ялы, мен саңа хабар ёллаярын“». ⁶Хабарчылар Якубың янына гайдып гелдилер. Олар: «Биз сениң доганың Ысавың янына бардык. Ол сени гарышыламага гелйәр. Онун янында дөрт йүз адам бар» дийдилер. ⁷⁻⁸Мұны эшидип, Якуп жуда горкды. Ол өз янындан: «Эгер Ысав бир топарың үстүнен чозуп, оны басып алаянда-да, бейлеки топар гутулар» дийип, өз адамларыны, овнуклы-ирили малларыны хем дүелерини ики топара бөлди.

⁹ Соңра Якуп шейле дилег этди: «Эй, маңа: „Өз юрдуна, өз доган-гараңдашларыңың арасына долан, Мен саңа ягшылық эдерин“ диең Реббим, атам Ыбраіым билен какам Ысхагың Худайы! ¹⁰Мен Сениң садық сөйгиңе ве вепалылыгына мынасып дәлдириң. Иордан дерясындан геченимде, элимдәки хасамдан башга задым ёкды. Инди болса мен ики топарың зеси болдум. ¹¹Ялбарярын, мени өз доганым Ысавың элинден халас эт! Мен онун гелип, бизиң хеммәмизи, чагалары хем оларың эжелерини өлдүреринден горкярын. ¹²Сен мана: „Мен саңа ягшылық эдерин, сениң неслини деңиз якасындақы сансажақсыз өзгелер дей көпелдерин“ дийипдин».

¹³⁻¹⁵ Якуп ол гиҗәни шол ерде гечирди. Өзүнде бар болан мallардан ики йүз гечи билен йигрими эркежи, ики йүз гюон билен йигрими гочы, отуз саны көшекли саглық дүйәни, кырк сыгыр билен он өкүзи ве йигрими саны уркачы эшек билен он саны эркек эшеги өз доганы Ысава совгат этмек үчин сайлап алды. ¹⁶ Якуп олары айры-айры сүрүлер эдип, өз гулларының өнүне салды ве олара: «Менден өндө йөрәң ве хер сүриниң арасында чәк саклан» дийип табшырды. ¹⁷⁻¹⁸ Якуп оларың илкинжисине шейле табшырык берди: «Доганым Ысав өнүндөн чыкып: „Сен кимиң адамы? Угрун нирә? Өнүндәки сүри кимиңкى?“ дийип сораса: „Булар гулун Якубыңкы. Якуп булары өз жәнабы Ысава совгат иберди. Ізымыздан онун өзи-де гелйәр“ дийин». ¹⁹ Якуп икинжи, үчүнжи гулуна,

^a 32:2 *Маханайым* – бу сөз ики дүшелге диймеги аңладыр.

сүрүлериң ызына дұшұп гиден әхли гулларына-да шол бир табшырығы берип: «Ысава душаныңызда, хут шол бир сөзлери айдарсыңыз. ²⁰Шейле хем сиз: „Гулұң Якуп-да ыздан гелійәр“ диеңсініз» дийди. Чүнки Якуп өз янындан: «Шу өндөн уградын совгатларым билен мен Ысавың йүргегини юмшадарын. Соңра мен онуң билен йүзбे-йүз гөршерин. Ол, белки, мени кабул эдер» дийип ойланды. ²¹Шейдип, Якуп совгатлары өзүнден өң иберип, шол гиҗәни дүшелгеде гечириди.

Якуп ғореши тұтыяр

²²Шол гиже Якуп туруп, ики аялыны, ики гырнагыны хем-де он бир чагасыны алып, Ябок дерясының гүзерinden гечди. ²³Олары деряның аңырысына гечиренден соң, Якуп янындақы мал-мұлклериниң әхлисini хем деряның аңырысына иберди. ²⁴Якубың еке өзи галды. Тә даң шапагы дөгянча, бир киши билен гөреш тутды. ²⁵Якубың баш бермейәндигини гөренсон, ол киши Якубың үйлугының ойжугына уруп, онуң үйлугыны яздырды. ²⁶Ол Якуба: «Даң шапагы докуп гелійәр, мени гойбер!» дийди. Якуп оңа: «Тә маңа пата берійәнчән, мен сени гойбермерин» дийди. ²⁷Ол адам Якупдан: «Адың нәме?» дийип сорады. Ол: «Якуп» дийип жоғап берди. ²⁸Ол адам Якуба: «Инди сениң адың Якуп дәл-де, Ысрайыл болар, чүнки сен Худай хем адамлар билен гөреш тутушып ^a, олардан

үстүн чыкдың» дийди. ²⁹Якуп ондан: «Сениң адың нәме?» дийип сорады. Ол: «Мениң адымы нәме үчин сораярсың?» дийип, шол ерде Якуба пата берди. ³⁰Якуп ол ери «Пениел» ^b дийип атландырды. Якуп: «Чүнки мен Худайы йүзбес-йүз гөрүбем, дири галдым» дийди. ³¹Якуп Пениелден ^c чыкып балярка, Гүн додды. Ол үйлугына деглендиги себәпли ағасарады. ³²(Ысрайыллар хенизе ченли үйлүкдакы сиңри иймейәрлер, чүнки Худай Якубың үйлугындақы сиңре дегипди.)

33-нжи бап

Якуп Ысав билен душушияр

¹Якуп төверегине середип, Ысавың дөрт йүз адам билен биле геліәндигини гөрди. Шейдип, ол чагаларыны Леяның, Рахелиң ве ики гырнагының арасында бөлди. ²Гырнакларыны өз чагалары билен биле өндө, Леяны өз чагалары билен биле оларың ызындан, Рахел билен Юсубы болса хеммесиниң ызындан гойды. ³Якубың өзи болса тутуш машгаластының өнүне дұшұп, доганына голайлашынча, она еди гезек ики бұқулип тағзым этди. ⁴Эмма Ысав Якуба тарап ылгады; ол Якубың бойнундан гүжәклап, оны оғшады. Олар аглашдылар. ⁵Соңра Ысав төверегине середип, аяллары хем чагалары гөрди. Ол: «Янындақылар ким?» дийип сорады. Якуп Ысава: «Булар Худайың өз гулуна мерхемет билен

^a 32:28 Ысрайыл... ғореши тұтушиын – еврейче Ысрайыл ве Худай билен ғореши тұтушияр дисен сөзлеминин айдылышы мензешdir.

^b 32:30 Еврейче Пениел ве Худайың йузы дисен сөзлериң айдылышы мензешdir.

^c 32:31 Пениел – еврейче Пенувел. Бу Пениелиң бейлеки айдырып.

берен чагаларыдыр» дийип жоғап берди. ⁶⁻⁷Онсоң гырнаклар өз чагалары билен, соңра Лея өз чагалары билен гелип, оңа тағзым этдилер. Иң соңундан болса Раҳел билен Юсуп гелип, оңа тағзым этдилер. ⁸Ысав Якупдан: «Мен мал сұруси билен гелійән адамлара душдум. Олары нәмә үчин ибердин?» дийип сорады. Якуп оңа: «Олары мен сен жәнабымың гөвнүни тапмак үчин ибердим» дийип жоғап берди. ⁹Ысав оңа: «Доган, мениң өзүмінкі өзүме етерлик, сениң өз задың өзүнки болсун» дийиди. ¹⁰Шонда Якуп оңа: «Ёк, бейтме. Эгер мен сениң гөвнүндөн турал болсам, онда сен мениң совгатларымы кабул эт. Мен сениң йүзүни ғөрүп, хут Худайың йүзүни ғөрен ялы болдум. Сен мени ачық йүз билен гаршы алдың. ¹¹Иберен совгатларымы кабул эт. Худай мени ялқады. Менде хеммезат бар» дийиди. Шейдип, Якуп Ысавы совгатларыны кабул этмәге ырды; Ысав олары кабул этди.

¹²Сонра Ысав Якуба: «Инди бу ерден угралың, мен сизиң гапдалыңыздан йөрәрин» дийиди. ¹³Якуп оңа шейле жоғап берди: «Чагаларың нәзикдигини, сагылян овнуклы-ирили мallарың мана аладағыны, мениң жәнабым билійәндір. Эгер доварлары гаты гыссасақ, оларың бары харам өлер. ¹⁴Шоңа ғөрә-де, жәнабым, сен өз гулуңың өнүндөн гидибер. Мен малларың хем чагаларың аягына йөрәп, гыссанман барыберерин. Жәнабым, сениң билен Сегирде душушарыс».

¹⁵Ысав оңа: «Мен хем өз адамларымдан бирнәчесини сениң янында

галдырайын» дийиди. Эмма Якуп оңа: «Бейтмек нәмә ғерек? Жәнабым маңа эййәм етерлик мерхемет этди» дийип жоғап берди. ¹⁶Ысав өндөн гайдып, шол гүн Сегире тарап ёла дүшди. ¹⁷Эмма Якуп Сукода тарап гитди. Ол ерде өзүне өй гурды, мallарына болса ағыллар ясады. Шол себәпден-де ол бу ери «Сукот» ^a дийип атландырыды.

¹⁸Якуп Паданарамдан Кенгандакы Шекем галасына саг-аман гелди. Ол галаның этегинде дүшледи. ¹⁹Якуп чадырыны дикен ериндәки бир бөлек ери, Шекемиң атасы Хаморың огулларындан йуз күмүш тенқә сатын алды. ²⁰Сонра Якуп бу ерде гурбанлык сыпасыны ясап, оны Эл-Элохе-Ысрайыл ^b дийип атландырыды.

34-нжи бап

Дина билен Шекем

¹Леяның Якуба докругп берен гызы Дина ерли халкың гылдарыны ғөрмәге гитди. ²Бу юрдуң беги, хивилдерден болан Хаморың оғлы Шекем Динаны ғөрүп, оны туттды, зорлап, намысына дегди. ³Шекем гызы йүрекден ашық болды. Ол гызы сейди ве онун гөвнүни тапжак болярды. ⁴Шекем какасы Хамора: «Шу гызы маңа алып бер» дийиди.

⁵Хаморың огулнуың Динаны биабрай эдендигини Якуп әшилди. Онун огуллары болса мейданда мallарың үстүндеди. Якуп огуллары гелийәнчә сесини чыкармады.

⁶⁻⁷Якубың огулларының мейдандан гайдып гелийән вагты, Шекемиң какасы Хамор Якуп билен геплешмек үчин онуң янына гитди. Огланлар бу хабары

^a 33:17 Сукот – бу сөз ағыллар дийимеги аңладяр.

^b 33:20 Эл-Элохе-Ысрайыл – бу сөз Ысрайыл Худайы Худай дийимеги аңладяр.

эшидип, газап донуны гейдилер. Чүнки Шекем Якубың гызы билен ятып, ысрайыл халкыны иле рысва эдипди. ⁸Хамор Якуба шейле дийди: «Мениң оглум Шекем сизин гызыңыза өлемен ашык. Гызыңызы мениң оглума аяллыға берәйин. ⁹Гарындашлық ачалың, гызы алшып-бершелиң. ¹⁰Сиз шу юртда биз билен биле месген тутуп, ислән ериңизде яшап, сөвда-сатык эдиң ве өзүнізе мұлк әдинин». ¹¹Сонра Шекем сөзө гошулып, Динаның касасына ве доганларына шейле дийди: «Маңа мерхемет эдин, онсоң мен сизе ислән задыңызы берерин. ¹²Галыңмы, гымматбаха серпайлармы, гараз, дилицизиң геплән задыны мен сизе берерин, маңа дине шол гызы аяллыға берсениз боляр». ¹³Эмма Якубың огуллары ез уялары Динаны биабрай эден Шекеме ве онун какасына мекирлик билен жогап бердилер. ¹⁴Олар шейле дийдилер: «Уымызы сұннетсизе бермерис. Бу бизин үчин намыс болар. ¹⁵Дине шу шерт билен ылалашарыс: сизин әхли әрекеклериниз бизин ялы сұннетленсін. ¹⁶Шайтсеніз, онда биз сизин билен гызы алшып-беришмәге-де, сиз билен билеме мекан тутмагада, бир халк болмага-да тайярдырыс. ¹⁷Эгер-де сиз бизин сөзүмизе гулак асып, сұннетленмессіз, онда гызымызы алып гидерис».

¹⁸Бу шерт Хамор билен онун оғлы Шекеме ярады. ¹⁹Шекем бу иши эглемеди, чүнки ол Якубың гызыны сөййәрди. Шекем машгалада ин хорматланяныды. ²⁰Хамор билен Шекем икиси гала дервездесіндәки душушық гечирилән ере гелип, халка шейле йүзлендилер: ²¹«Ол адамлар бизин достларымыздыр. Гой, олар шу юртда месген тутуп, сөв-

да-сатык этсингелер. Юрдумыз гиң ахырын, ол бизе-де, олара-да етер. Олар билен гызы алшып-бершелиң. ²²Бу адамлар дине шу шерт билен – бизин әхли әрекеклеримизин өзлери ялы сұннетленмек шерти билен бизин арамызда яшап, бизин билен бир халк болмага разылашарлар. ²³Олар билен разылашалың, гой, олар бизин билен биле отурсынлар. Онсоң оларың әхли маллары ве мал-мұлклери бизин-ки болар!» ²⁴Хамор билен онун оғлы Шекемиң сөзүни кабул әдип, галаңың әхли әрекеклери сұннетлендилер.

²⁵Үч гүн гечиپди. Эрекеклер хениз сұннетиң ызасыны чекійәрдилер. Якубың ики оғлы, Динаның агалары Шимгон билен Леви гала дүйдансыз хұжұм әдип, ол ердәки әрекеклерің әхлисіни учдантутма гыльчыдан гечирилдер. ²⁶Хамор билен онун оғлы Шекеми-де өлдүрип, Динаны Шекемиң өйүнден алып гайдылар. ²⁷Якубың бейлеки огуллары өлдүриленлериң янына гелдилер ве өз уяларының биабрай әдилендиги үчин галаны таладылар. ²⁸⁻²⁹Олар овнуклы-ирили маллары, әшеклері, галаның ичиндәки хем мейдандақы әхли затлары ве оларың әхли байлықтарыны олжа алдылар; аялларыны ве оғлан-ушакларыны есир алдылар ве өйлериндәки бар затлары таладылар. ³⁰Якуп Шимгон билен Левә: «Сиз бу юрдуң илаты болан кенгандардыр перизлери маңа душман әдип, башымы бела сокдуңыз. Биз азлық әдійәндірис. Олар бизе гаршы баш гөтерип, мени бүтін хожалығым билен билеликде гыргына берерлер» дийди. ³¹Огуллары Якуба: «Уымыза лолы хөкмүнде гаралмагына ёл берип болмаз ахырын» дийдилер.

35-нжи бап**Худай Бейтеде Якуба пата берійәр**

¹Худай Якуба: «Бейтеле гит-де, шол ерде месген тут. Доганың Ысавдан гачып барярқаң, өзүңе ғернен Худая гурбанлық сыпасыны яса» дийди.

²Шейдип, Якуп машгаласына ве янындақылара йүзленип: «Кесеки худайларыңызы ташлан, тәмизлениң ве гейимлеринизи чалшырың.

³Гелин, Бейтеле гиделиң. Ол ерде хасратлы гүнүмде маңа көмек эден ве гиден еримде мениң билен болан Худая гурбанлық сыпасыны ясайын» дийди.

⁴Шондан соң олар өз кесеки худайларыны ве гулакхалкаларыны Якуба бердилер. Якуп олары Шекемиң голайындақы дуб ағажының ашагында гизледи.

⁵Сонра олар ёла дүшдүлдер. Якубың огулларыны хич ким ызарламаз ялы, төверекдәки галаларың әхлисинин илатыны Худайың горкусы гаплады.

⁶Якуп өз адамлары билен Кенгандакы Луза, ягны хәзирки Бейтеле гелди.

⁷Якуп ол ерде гурбанлық сыпасыны ясап, ол ери «Бейтелиң Худайы» дийип атландырды, себәби Якуп доганындан гачып барярка, Худай Өзүни шол ерде она аян эдипди.

⁸Ребеканың энекеси Дебора арадан чықды ве ол Бейтелиң голайындақы дуб ағажының дүйбүнде жайланды. Шейдип, бу ағач Алон-бакут^a дийилип атландырылды.

⁹Якуп Паданарамдан гайдып геленден соң, Худай Өзүни Якуба ене-де аян эдип, она пата берди.

¹⁰Худай Якуба: «Сениң адың хәзир Якуп, йөне мундан бейләк сениң адың Якуп дәл-де, Ысралы болар» дийди. Шейдип, Ол онуң адына Ысралы дақды.

¹¹Соңра Худай ене: «Мен Гудратыгүйчли Худайдырын. Өрнәң, көпелиң. Сенден милlet ве биртопар миллеттер дөрөр, сениң несилирінден шалар чыкар.

¹²Ыбра-йыма, Ысхага берен юрдумы сана ве сениң неслиңе берерин» дийди.

¹³Соңра Худай Якуп билен сөзлешен еринден ёкary гөтерилип гитди.

¹⁴Якуп Худайың өзи билен геплешен еринде улы даш дикди ве онуң үстүнеге ичги садакасыны хем-де зейтүн яғыны гүйді.

¹⁵Якуп Худайың өзи билен геплешен ерини Бейтел^b дийип атландырды.

Рахелиң өлүми

¹⁶Олар Бейтеден уградылар. Эффрат велаятына етмәге санлыжа мензил галанда, ёлда Рахелиң чагасының болмалы пурсады гелип, оны ағыр бургы тутуп уграды.

¹⁷Ағыр бургы тутярка, гөбөгөне она: «Горкма, ине, сениң муның-да огул!» дийди.

¹⁸Жаны чыкып барын Рахел оглуна Беноны^c дийип ат дақды. Йөне касасы онуң адына Бенямин^d гойды.

¹⁹Шейдип, Рахел дүнйәден өтди. Ол Эффрага, ягны Бейтуллахама гидилйән ёлуң гырасында жайланаңылды.

²⁰Якуп Рахелиң губурының үстүндеге бир улы даш дикди. (Шол даш Рахелиң губурының үстүндеге шу гүне ченли хем

^a 35:8 *Алон-бакут* – бу сөз ағылы дуб ағажы дийимеги аңладајар.

^b 35:15 *Бейтел* – бу сөз Худайың өйи дийимеги аңладајар.

^c 35:18 *Беноны* – бу сөз хасратымда дөглан огул дийимеги аңладајар.

^d 35:18 *Бенямин* – бу сөз оглум – саг элим дийимеги аңладајар.

дур.)²¹ Ысрайыл ене ёлуны довам этдириди. Ол Эдер дицинин аңырсында өз чадырыны дикди.²²⁻²³ Ысрайыл Эдерде яшаярка, онуң оглы Рубен өз какасының гырнак аялы Билха билен ятды. Ысрайыл муны эшилди.

Ысрайылың он ики оглы барды. Онуң Леядан болан огууллары: Рубен (новбахар оглы), Шимгон, Леви, Яхуда, Ысакар, Зебулун;²⁴ онуң Рахелден болан огууллары: Юсуп, Бенямин;²⁵ онуң Рахелиң гырнагы Билхадан болан огууллары: Дан, Нафталы;²⁶ онуң Леяның гырнагы Зилпадан болан огууллары: Гат ве Ашер. Бу Якубың Паданарамда доклан огуулларыды.

Ісхагың олуми

²⁷ Якуп Ыбраіым билен Ысхагың гелмишек болуп яшан ери болан Мамра, ягны Кирятарба (Хеброна) какасы Ысхагың янына гелди. ²⁸ Ысхак йүз сегсен йыл өмүр сүрди. ²⁹ Ол гаррап дүйнәден өтүп, ата-бабаларына говушды. Огууллары Ысав билен Якуп оны жайлады.

36-нұжын бап

Ісавың несиллері

¹ Ысавың, ягны Эдомың несиллері шулардыр.²⁻³ Ысав Кенган гызларына өйленди. Ол хет Эйлоның гызы Ада, хиви Сибгоның оглы Ананың гызы Охолыбама хем-де Ысмайылың гызы, Небаётың аял доганы Босматта өйленди.⁴ Ада Ысава Элипазы, Босмат Регувалы,⁵ Охолыбама болса Егушки, Ягламы ве Кораны докргуп берди. Ине, шулар Ысавың Кенган юрдундака доклан огуулларыдыр.

⁶ Ысав аялларыны, огул-гызларыны, хожалығындакыларың әхлисини,

малларыны хем-де Кенганда газанан әхли әмләгини алып, доганы Якубың янындан айрылып, башга ере гитди.⁷ Оларың малы жуда көпди. Шейле болансон, олар бир ерде яшап билжек дәлдилер, оларың доварларына өри дарлық эдйэрди.⁸ Ысав, ягны Эдом Сегир даглығында яшады.⁹ Сегир даглығындағы эдомларың атасы болан Ысавың несиллери шулардыр.¹⁰ Оларың атлары шейледір: Ысавың аялы Ададан болан оглы Элипаз, Ысавың аялы Босматдан болан оглы Регувал.¹¹ Элипазың огууллары: Тейман, Омар, Сепо, Гатам ве Кеназ.¹² Тимна Ысавың оглы Элипазың гырнак аялды. Ол Элипаза Амалеги докргуп берди. Булар Ысавың аялы Ададан болан несиллеридір.¹³ Регувалың огууллары: Нахат, Зера, Шамма ве Миза. Булар Ысавың аялы Босматдан болан несиллеридір.¹⁴ Ысавың аялы Охолыбама Сибгоның агтығы, Ананың гызыды. Охолыбама Ысава шу огууллары: Егушки, Ягламы ве Кораны докргуп берди.

¹⁵⁻¹⁶ Ысавың несиллерінден дөрөн уругбашылар шулардыр: Ысавың новбахар оглы Элипазың огууллары: Тейман, Омар, Сепо, Кеназ, Кора, Гатам ве Амалек. Шулар Элипазың Эдом юрдундакы огуулларыдыр; олар Ысавың Ададан болан огуулларыдыр.¹⁷ Ысавың оглы Регувалың огууллары шулардыр: уругбашылар Нахат, Зера, Шамма, Миза. Булар Регувалың Эдом юрдундакы огуулларыдыр. Олар Ысавың аялы Босматдан болан огуулларыдыр.¹⁸ Ысавың аялы Охолыбамадан болан огууллары: Егуш, Яглам, Кора. Булар Ысавың Ананың гызы Охолыбамадан болан огуулларыдыр.¹⁹ Буларайң хеммеси Ысавың, ягны Эдомың огуулларыдыр. Олар уругбашылардыр.

²⁰⁻²¹Хоры тиресинден Сегириң огуллары шулардыр: Лотан, Шобал, Сибгон, Ана, Дишон, Эсер ве Дишан. Олар юрдуң яшайжыларыдыр ве хорыла-рың уругбашыларыдыр. Булар Сегириң Эдом юрдундакы огулларыдыр. ²²Лотаның огуллары шулардыр: Хоры, Хомам. Тимна Лотаның аял до-ганыды. ²³Шобалың огуллары: Алван, Манахат, Эйбал, Шепо, Онам. ²⁴Сибгоның огуллары: Ая, Ана (ол какасының эшеклерини бакып йөркә, чөлде гызғын сувлы чешмелери тапды). ²⁵Ананың чагалары: Дишон ве гызы Охолыбама. ²⁶Дишоның огулла-ры: Хемдан, Эшбан, Йытран, Керан. ²⁷Эсериң огуллары: Билхан, Загаван, Акан. ²⁸Дишаның огуллары: Ус, Аран. ²⁹⁻³⁰Сегир юрдундакы уругла-рына گөрө хоры уругбашылары шулардыр: Лотан, Шобал, Сибгон, Ана, Дишон, Эсер, Дишан.

Эдом патышалары

³¹Ысрайыллара хич бир патыша ша-лык этмездөн өң Эдом юрдунда хө-күм сүрөн патышалар шу ашакдакы-лардыр. ³²Бегорың оглы Бала Эдом-да патышалык этди. Онуң пайтагт галасының ады Динхабады. ³³Бала дүйнәден өтүп, онуң ерине Босра галасындан болан Зераның оглы Ёбап патыша болды. ³⁴Ёбап дүйнәден өтүп, онуң ерине тейманлы Хушам патыша болды. ³⁵Хушам дүйнәден өтүп, онуң ерине Мовап топрагында мидянлары еңен, Бедатың оглы Хадат патыша болды. Онун пайтагт галасының ады Авытды. ³⁶Хадат дүйнәден өтүп, онуң ерине масрекалы Самла патыша болды. ³⁷Самла дүйнәден өтүп, онуң

ерине Евфрат дерясының боюндакы Рехоботдан болан Шавул патыша болды. ³⁸Шавул дүйнәден өтүп, онуң ерине Акборың оглы Багалханан патыша болды. ³⁹Акборың оглы Багалханан дүйнәден өтенден соң онуң ерине Хадар патыша болды. Ол Пагу галасынданды. Хадарың аялының ады Мехейтабелди. Ол Матредин гызы, Мейзахабың агтыгыды.

⁴⁰⁻⁴³Урглары, юртда месген тутян ерлери хем атлары боюнча Ысавдан дөрөн эдом уругбашылары шулардыр: Тимна, Алва, Етет, Охольба-ма, Эла, Пинон, Кеназ, Тейман, Миб-сар, Магдыел, Ирам. Бу ургларың хеммеси Ысавдан дөредилер.

37-нжи бап

Юсуп ве онуң доганлары

¹Якуп өз какасының гелмишек болуп месген тутан юрды болан Кенгандада яшайды. ²Якубың маш-галасының кыссасы шейледир.

Он еди яшлы Юсуп, өвей эжелери Билхадан ве Зилпадан болан доганлары билен биле сури бакярды. Юсуп доганларының эден ишлерини ка-касына шугуллаярды. ³Ысрайыл Юсубы бейлеки огулларындан хас го-вы گөрөрди, чүнки ол Якубың гарран вагты дөглүпды. Якуп оңа үйтгешик дон^a тикипди. ⁴Юсубың доганлары өз какаларының Юсубы өзлеринден хас илери тутяндығыны گөрдүлөр. Шоңа گөрә-де, олар Юсубы йигрендердилер ве онуң билен сөзлери алышмазды.

⁵Бир гүн Юсуп дүйш گөрди. Ол дүй-шүни доганларына гүррүн беренде, олар Юсубы өңкүлеринден бетер

^a 37:3 Үйтгешик дон – я-да дүрли реңкли дон я-да узын еңли дон.

йигренидилер. ⁶Юсуп олара шейле дийди: «Диңләң, мен шейле дүйш гөрдүм. ⁷Биз экин мейданында дессе боярмышык. Бирденкә мениң дессәм еринден галып, дикелип дурярмышын; сизин десселериңиз болса онун дашина айланып, она баш эгйәрмишлер». ⁸Доганлары Юсуба: «Бәх, сен бизин үстүмизден хөкүмдарлык эдәрмикән, бизи доландыраярмыкан?» дийдилер. Шейдип, олар Юсубы дүйши хем-де өзлери барада айдан сөзлери үчин хасда бетер йигренидилер.

⁹Юсуп ене бир дүйш гөрди ве оны-да доганларына гүррүң берди. Ол: «Мен ене бир дүйш гөрдүм. Онда Гүн, Ай хем-де он бир саны Ыылдыз маңа баш эгйәрмишлер» дийди. ¹⁰Юсуп муны какасына-да, доганларына-да гүррүң берди. Какасы она кәйәп: «Бу нәхили дүйш болдуғы? Бәх, мен, эжең, доганларың – хеммәмиз саңа ики бұқұлип тағзым этмели болаярмыкак?» дийди. ¹¹Шейдип, доганлары Юсуба гөриплик эдйәрдилер, йөне бу сөзлер онуң какасыны оя батырды.

¹²⁻¹³Бир гүн Юсубың доганлары какаларының доварларыны бакмага Шекеме гиден вагтларында, Ысраиль Юсуба: «Доганларың Шекемде доварлары бакып йөрлер. Сен оларың янына гидип гел» дийди. Юсуп: «Боляр, гидәринг» дийди. ¹⁴Якуп Юсуба: «Гит-де, доганларындан хабар ал. Жанлары сагмыка, доварлар түкелмикә, билип гел» дийип, оны Хеброн дересининчи билен угратды.

Юсуп Шекеме гелди. ¹⁵Мейданда ондан-она айланып йөркә, она бир адам душуп: «Нәмә идејәрсін?» дийип сорады. ¹⁶Юсуп: «Доганларымы идејәринг. Айтсаны, олар малларыны ниреде бакяркалар?» дийди.

¹⁷Ол адам: «Олар бу ерден гитдилер, мен оларың: „Дотана гиделин“ диенлерини эшитдим» дийди. Юсуп доганларының ызындан гидип, олары Дотандан тапды.

¹⁸Доганлары Юсубы узакдан гөрүп, хениз яқынлашманка, оны өлдүрмегиң кастына чықылар.

¹⁹Олар бири-бирлерине: «Ханха, дүйш гөрүжи гелйәр. ²⁰Гелиң, оны өлдүрип, шу гүррук гүюларың бирине ташлалың-да, оны бир йыртыжы хайван ийипдир диелиң. Онсоң гөрелибакалы, онун дүйшлери чын болуп чыкаярмыка!» дийишдилер.

²¹Муны Рубен эшидип: «Ёқ, оны өлдүрмәлиң» дийип, Юсубы халас этмәге чалышды. ²²Юсубы буларың элинден халас этмек ве оны саг-аман ызына, какасының янына ибермек үчин, Рубен олара: «Оны шу чөлдәкі гүя ташлан, йөне она эл гатып, ганына галаймаң!» дийди. ²³⁻²⁴Юсуп доганларының янына геленде, олар онун эгниндәки үйтгешик донуны сыйырдылар-да, Юсубы гүррук гүя ташладылар.

²⁵Олар нахарламага отуранла-рында, Гилгатдан ысмайылларың кервениниң гелйәндигини гөрдүлөр. Дүелере хошбой ыслы отлар, мелхем хем-де ладан йүклененди. Олар бу йүклери Мұсүре алып барярдылар. ²⁶Яхуда доганларына: «Доганымызы өлдүрип, ганхорлығымызы гизләнимиз билен газанян задымыз нәмә?! ²⁷Гелиң, оны ысмайыллара саталың, гой, ол бизин әлимизден жәбири чекмесин, ол бизин доганымыздыр, ез сүегимиздир» дийди. Доганлары Яхуда гулак асдылар. ²⁸Мидян тәжирлери ол ерден гечип баряркалар, доганлары Юсубы гуюдан чыкарып, оны йигрими күмүш теңә

ысмайыллара^a сатдылар. Олар болса Юсубы Мұсүре алып гитдилер.²⁹Рубен гүя гайдып гелди ве ол ерден Юсубы тапмансоң, якасыны йыртып зарынлады.

³⁰Ол доганларының янына барып: «Оглан ёқ, инди мен нәдейин!» дийди. ³¹Онсоң олар бир эркеки союп, Юсубың донуны онуң ганына буладылар. ³²Олар Юсубың үйтгешик донуны какаларының янына элтип: «Биз бу доны тапдық, серет, бу сениң оглуның дон-а дәлдир-дә?» дийдилер. ³³Якуп доны танап: «Бу оглумың доны! Оны бир йыртыжы хайван ийипdir; Юсуп шек-шұбхесиз парчаланыпдыр» дийип аглады. ³⁴Якуп якасыны йыртып зарынлап, энчеме гүnlәп оглуның ясныны туттды. ³⁵Якубың әхли огулларыдыр гызлары гелип, оңа гөвүнлик бережек болдулар, эмма оңа гөвүнлик берип билмединдер. Якуп: «Шу хасратым билен өлүлер дүйнәсиндәки оглумың янына гитжек» дийди. Шейдип, какасы Юсубың ясныны тутмагыны довам эттири. ³⁶Шол арада мидянлар Юсубы Мұсурде фараоның жәнпеналарының баштутаны Потыпара сатдылар.

38-нжи бап

Тамар билен Яхуда

¹Шол вагтлар Яхуда өз доганларындан айрылып, адулламлы Хира диен бириниң янына гидип, шол ерде орнашды. ²Яхуда ол ерде Шуга диен бир кенганаң гызы билен таншып, өйленип, оңа янашды. ³Аял гөврели болуп, бир огул догурды. Яхуда онуң адына Эр дакды. ⁴Онуң

аялы икинжи гезек гөврели болуп, ене-де бир огул догурды. Ол огланың адына Онан дакды. ⁵Ол соңра ене-де бир огул догурды ве онуң адына Шела дакды. Аялы соңы оглуны дogranda, Яхуда Кезипдеди.

⁶Яхуда новбахар оглы Эри Тамар диен гыза өерди. ⁷Эмма Яхуданың новбахар оглы Эри Реббиң назарында пислик эдендиги үчин, Реб оны өлдүрди. ⁸Яхуда Онана: «Доганыңың несли йитип гитmez ялы, сен өз гелнежеңе янашмага борчлусың» дийди. ⁹Эмма Онан өзүндөн өнжек чагаларың өз несли болмажақдығыны билийэрди. Шол себәпден-де ол хер вагт гелнежесине янашанда, чага галмазлығы үчин тохумыны ере дөкерди. ¹⁰Онан Реббиң назарында пислик эдендиги үчин, Реб оны өлдүрди. ¹¹Яхуда гелни Тамара: «Сен атаң өйүнегит-де, оглум Шела йигит чыкяңча, ол ерде дуллугына яшабер» дийди. Чүнки Яхуда Шела-да бейлеки ики доганы ялы өлер өйдүп горкярды. Шейдип, Тамар атасы өйүнегитди.

¹²Эсли вагтдан соң Яхуданың аялы – Шуганың гызы арадан чыкды. Аялының матамы совлансоң, Яхуда досты адулламлы Хира билен өз гыркымчыларының янына Тимна гитди. ¹³Тамара: «Гайынатаң доварларыны гыркдырмага Тимна гиджәр» дийип хабар бердилер. ¹⁴Ол дуллук гейимини чалшырып, йүзүни бүрәп, дашына өртги оранып, Тимна гидилійән ёлун угрундакы Эйнаймың дервездесиниң ағзында отурды. Чүнки Тамар Шеланың йигит чыкандығыны билийэрди, эмма ол хениз Шела берилмәнди. ¹⁵Яхуда оны

^a 37:28 Ысмайыллара – бу мидянларың бейлеки ады.

гөрди ве йүзи өртүлгі болансон, ол лолудыр өйтди.¹⁶ Яхуда бу аялың өз гелнидигинден бихабар болансон, оңа тарап өврүлип: «Мениң билен ятжакмы?»¹⁷ дийди. Ол Яхудадан: «Эгер сенин билен ятайсам, сен маңа нәмә бересин?» дийип сорады.¹⁸ Яхуда ол аяла: «Өз сүримден бир овлак иберерин» дийип жоғап берди. Ол Яхуда: «Овлагы иберйәнчән, гирев гоюп билермиң?» дийди.¹⁹ Яхуда ондан: «Саңа гирев хөкмүнде нәмә берейин?» дийип сорады. Ол аял: «Бойнундан асылғы мәхүриң гайшы билен хем-де элиндәки хасаны бер» дийди. Шейдип, Яхуда булары оңа берип, онуң билен ятды. Шунлукда, ол аял ондан ғөврели болды.²⁰ Аял өйүнеги гидип, бүрөнжегини айрып, ене-де дуллук гейимини гейди.²¹ Яхуда гиревине гоян затларыны ол аялдан алмак үчин, адулламлы дос-тундан оңа бир овлак иберди, йөне оны тапмады.²² «Эйнайымда, ёлун угрунда азғын аял отырды, шол ниредекә?» дийип, ол ерли адамлардан сорады. Эмма оңа: «Бу ерде хич хачан азғын аял болманды» дийип жоғап бердилер.²³ Ол Яхуданың янына доланып гелди ве оңа: «Мен оны тапмадым, ерли адамлар хем: „Бу ерде хич хачан азғын аял болманды“ диййэрлер» дийди.²⁴ Яхуда: «Бизиң үстүмизден гүлмезлери ялы, гой, ол затлар шонунұқсы болсун. Мен овлагы ибердим, йөне сен ол аялы тапып билмедин» дийди.

²⁴ Үч ая голай вагт геченден соң, оңа: «Гелниң Тамаролучылыға йүз уруп, ғөврели болупдыр» дийип хабар бердилер. Яхуда: «Оны дашары

чыкарың-да, якың» дийди.²⁵ Тамары дашары чыкаранларында, ол гайын-атасына шу хабары ёллап: «Мен, ине, шу мөхүриң, гайшың хем-де хасаның зесинден ғөврели болдум. Серет-де, булары танап, оларың кимиңкідиги-ни бил!» дийип, гиревине алан затла-рыны гайынатасына иберди.²⁶ Яхуда өз затларыны танап, шейле дийди: «Ол менден хас мамла, себеби мен оны оглум Шела дакмадым». Шондан соң, Яхуда хич хачан Тамар билен ятмады.²⁷ Айы-гүни долуп, докурмалы пур-сады геленде, Тамарың ғөвресинде экиз чаганың бардығы мәлім болды.²⁸ Ол докранда, илки бир чаганың эли чыкды. Гөбекене «Шу өң докулды» дийип, чаганың гошарына гыр-мызы сапак даңды.²⁹ Йөне чага элини ене ызына чекип алды ве онуң ини-си илки докулды. Гөбекене: «Сен нә-дип зор билен чыкдың?» дийди. Шол себәпден хем онуң адына Перес^a да-кылды.³⁰ Соңра эли гырмызы сапак-лы чага докулды. Онуң адына Зера гоюлды.

39-нұжын бап

Юсуп Потыпара хызмат әдйәр

¹ Үсмайыллар Юсубы Мұсүре ге-тирип, фараоның жәнпеналарының баштутаны Потыпара сатдылар. ² Реб Юсуп билен биледи. Юсубың ишле-ри онуна болды; ол мұсүрлі жәнабы-ның өйүнде яшайды. ³ Мұсүрлі же-нап Юсубың әхли ишлерине Реббинң көмек әдйәндигине ве Онуң Юсуба әхли ишинде үстүнлик берйәндиги-не ғөз етириді. ⁴ Шейдип, Юсуп жена-бының ғөвнүни тапып, оңа хызмат

^a 38:29 Перес – бу сөз зор билен чыкмак диймеги аңладаýр.

этди. Ол Юсубы бүтин хожалыгының үстүндөн баштутан эдип белләп, өз зечилигиндәки әхли затлары онуң ыгтыярына берди.⁵ Шондан соң Реб Юсубың хатырасы үчин бу мұсурлинин бүтин хожалыгына ве онуң өйүндәки хем мейдандақы әхли мал-мұлкүне берекет берди.⁶ Потыпар әхли мал-мұлкүни Юсубың ыгтыярлығына берди. Ол инди өз дамағындан башга зада баш галдырмарайтын.

Юсуп ве Потыпарың аялы

Юсуп бой-сыратлы, жуда ғөргөмегей йигитди.⁷ Арадан бирнәче вагт геченден соң, оңа Потыпарың аялының ғөвни гидип: «Мениң билен ят» дийди.⁸ Эмма Юсуп мундан боюн гачырып, шейле дийди: «Жәнабым өйүң хич бир зады үчин баш галдырмарай. Ол өз зечилигиндәки бар затлары мениң баштутанлығыма берди.⁹ Шу хожалықда мениң ыгтыярым онуңдынан ёкырыды. Ол хожалыгың сенден башга әхли задыны маңа ынанды, чүнки сен онуң аялысың. Онсоң нәдип мен бейле габахат иш эдип, Худайың өңүнде гүнә газанып билерин?!»¹⁰ Потыпарың аялы Юсубы өзи билен ятмага хер гүн ыржак болса-да, ол она гулак асмады.

¹¹ Бир гүн Юсуп өз иши билен өе гирди. Өйде хызматкәрлерин хич бири ёкды.¹² Потыпарың аялы онуң эшигинден тутды-да: «Мениң билен ят» дийди. Эмма Юсуп эшигини онуң элинде галдырып, гачып дашары чыкды.¹³⁻¹⁴ Юсубың эшигини элинде галдырып гачандығыны ғөрен аял хызматкәрлерини чагырып, олара: «Гөрсесизләң, мениң әрим бу еврейи бизи биабрай этмек үчин гетирипdir.

Ол мениң билен ятжак болуп, отагыма гелди, мен сесимиң етдигинден гыгырдым.¹⁵ Шонда ол эшигини янымда ташлап, дашары гачып гитди» дийди.¹⁶ Соңра ол Юсубың жәнабы гелійәнчә, онуң эшигини өз янында саклады.¹⁷⁻¹⁸ Ол Юсубың жәнабына-да өз хызматкәрлерине айдан сөзлерини гайталады: «Сениң гетириен еврей гулун мени биабрай этмек үчин отагыма гелди. Гықылық турзанымы ғөрүп, ол эшигини янымда ташлап гачып гитди».

¹⁹ Аялының: «Гулун мени, ине, шейтди» дисен сөзлерини эшиденсоң, жәнабың ғаны депесине урды.²⁰ Ол Юсубы тутуп, патышаның түссагларының сакланын зынданына салды. Шейдип, Юсуп зынданда отурды.²¹ Йөне Реб Юсуп билен болуп, оңа мерхемет этди. Юсуп зынданың башлыгының ғөвнүндөн турды.²² Зынданың башлыгы ол ердәки түссагларың әхлисина Юсубың элине берди. Юсуп зынданың әхли иши үчин жогапкәрчилик чекди.²³ Зынданың башлыгы Юсубың гарамагындақы затларың хич бири билен гызыкламаярды, чүнки Реб Юсуп билен болуп, хер бир ишинде оңа үстүнлик берйәрди.

40-нжы бап

Юсуп түссагларың дүйшүни ёяр

¹ Бирнәче вагтдан соң, Мұсур патышасының баш саксысы билен баш наң биширижиси патышаның ғөвнүне дегдилер.² Бу икисине фараоның гахары гелди.³ Ол булары җанпеналарың баштутанының өйүндәки зынданда, Юсубың сакланын зынданына салды.⁴ Җанпеналарың баштутаны Юсубы оларың баштутаны эдип гойды; Юсуп

олара хызмат этди. Олар бирнәче вагт зынданда болдулар.

⁵Бир гиже Мұсур патышасының түссаглықда сакланып сакысы билен нан биширижиси дүйш гөрдүлөр. Дүйшлерин ҳерсинин өзүне махсус ёргуды барды. ⁶Даң билен Юсуп бу икисиниң янына гелди; олар бирхили үнжүлидилер. ⁷Ол бу түссаглардан: «Бу ғұн нәме себәпден үнжүли гөрүнйірсініз?» дийип сорады. ⁸Олар Юсуба: «Биз дүйш гөрдүк, йөне оны ёруп билжек адам ёк» дийип җогап бердилер. Юсуп олара: «Ёргут Худайдан дәлмидир нәме?! Ханы, дүйшүзиз маңа гүррүң берин» дийди. ⁹Баш сакы дүйшүни Юсуба гүррүң берди: «Дүйшүмде үзүм ағажыны гөрдүм. ¹⁰Үзүм ағажының үч шахасы бармыш. Ол өсүп, ғүлләйірмишинде, онда үзүм салқымлары пейда болярмыш. ¹¹Фараоның кәсеси хем мениң элимдемиш. Мен үзүми фараоның кәсесине сықып, кәсәни оңа уздармышым». ¹²Юсуп оңа шейле дийди: «Дүйшүң ёргуды, ине, шейле: үч шаха үч ғұндүр. ¹³Үч ғұндан фараон сени зындандан чыкарып, сана ене өңки везипәни берер. Сен фараона ене-де әдил өңки сакылық эден вагтыңдакы ялы оңуң кәсесини элине берерсін. ¹⁴Йөне ғұнүң.govулашанда, мени хем ятла; маңа ягшылық әдәй. Фараоның мени-де зындандан чыкарапары ялы, мен хакда оңа гүррүң бер. ¹⁵Чүнки мен еврейлерин юрдундан огурланып гетирилдім, хатда шу ерде-де, Мұсурде зындана ташланар ялы, мен хич хили ғұнә этмедиң».

¹⁶Баш нан биширижи Юсубың дүйш ёрмага өкідедигини гөруп: «Мен хем дүйш гөрдүм. Депәмде үч себет чөрек бармыш. ¹⁷Себетлерин ин үсткүсінде

фараон үчин ундан биширилен дүрли нығматлар бармыш, олары гушлар ийірміш» дийип, Юсуба дүйшүни гүррүң берди. ¹⁸Юсуп оңа: «Дүйшүң ёргуды, ине, шейле: үч себет үч ғұндүр. ¹⁹Ене үч ғұндан фараон сени зындандан чыкарып, дардан асар; гушлар сениң этици иерлер».

²⁰Үч ғұндан соң фараон өз дөглан гүни мынасыбетли эмелдарлары үчин мейлис гургады ве баш сакы билен баш нан биширижини-де зындандан чыкарып, өз эмелдарларының өңүнде дурузды. ²¹Әдил Юсубың ёршы ялы, фараон баш сакыны ене өңки везипесине белледи; ол фараона сакылық этди. ²²Баш нан биширижини-де Юсубың айдышы ялы, патыша дардан асдырды. ²³Баш сакы болса Юсуп хакда пикир хем этмеди, ол оны ядындан чыкарды.

41-нжи бап

Юсуп фараоның дүйшүни ёряр

¹Ики ылдан соң фараон бир дүйш гөрди. Ол Нил дерясының кенарында дурмушын. ²Бирденкә еди саны бақылан, семиз сығыр дерядан чыкып, ғамышлығың ичинде отламага башляярмыш. ³Олардан соң болса дерядан еди саны сұңклери чыкышып дуран хор сығыр чыкып, кенарда өңқұлериң янында дурярмыш. ⁴Сұңклери чыкышып дуран шол хор сығырлар бейлеки еди семиз сыгры ийірміш. Шол вагт хем фараон укудан оянды. ⁵Ол ене ука гитди ве бу гезек башга бир дүйш гөрди. Бир балдақдан еди саны док ве оңат дәне сүммүли өсүп чықармыш. ⁶Олардан соң болса ғұндогар елине гуран еди саны пуч дәне сүммүли өсүп чықармыш.

⁷Соңра шол еди саны гуран пуч сүммүл бейлеки док хем дықызы еди сүммүли иййәрмиш. Шол вагт хем фараон ене-де укудан оянды ве мунун дүйшүдигине душүнди. ⁸Ир билен фараонын рухы үнжүлиди. Ол Мұсүриң әхли жадыгөйлеридир ақылдарларыны чагырып, олара өз дүйшүни гүррүң берди, эмма оларың хижиси дүйшлери ёруп билмедилер.

⁹Баш сакы фараона йүзленип, она шейле дийди: «Шу гүн мен хата иш әдендигими боюн алярын. ¹⁰Бир гүн фараоның баш нан биширижи билен маңа гахары гелип, бизи жанпеналарың баштутанының ейүндәки зындана салды. ¹¹Бир гиже бизиң икимиз-де дүйш гөрдүк. Дүйшлерин херсинин өзүне лайык ёргуды болмалыды. ¹²Бизиң янымызда жанпеналарың баштутанының хызматқори болан бир еврей йигит хем барды. Биз өз дүйшүмизи шоңа гүррүң бердик ве ол бизиң гөрен дүйшлеримизи оларың мазмұнына гөр ёруп берди. ¹³Юсубың ёргуды дөгры болуп чыкды. Мен өңки везипәме доланып гелдим, баш нан биширижи болса дардан асылды». ¹⁴Фараон Юсубы чагыртды. Оны дессине зынданан чыкардылар. Юсуп өзүне серенжам берди, гейимлерини чалшырды ве фараоның хузурына гелди. ¹⁵Фараон Юсуба: «Мен бир дүйш гөрдүм, йөне оны ёруп билійән ёк. Мен сен дүйш ёруп билійәрмишиң дийип эшитдим» дийди. ¹⁶Юсуп фараона: «Оны ёрян мен дәлдириң; дине Худай фараона бәхбитли дүшүндериш берер» дийди. ¹⁷Фараон Юсуба дүйшүни гүррүң берди: «Мен дүйшүмде Нил дерясының кенарында дурмушым. ¹⁸Бирденкә дерядан еди саны бакылан, семиз сыйыр чыкып, гамышлығың ичинде

отlap башлаярмыш. ¹⁹Оларың ызындан болса дерядан ене-де еди саны сүнклери чыкышып дуран хор сыйыр чықармыш. Мен шейле хор сыйырлары бүтин Мұсүрде хич хачан гөрмәндим. ²⁰Соңра шол хор сүнклери чыкышып дуран сыйырлар өңки еди семиз сыйры иййәрмишлер. ²¹Эмма оларың семиз сыйырлары иендигини хич ким билип билжек дәлди, чүнки оларың энтегем өңкүлери ялы сүнклери чыкышып дурмушын. Шол вагт хем мен ояндым. ²²Соңра ене башга бир дүйш гөрдүм. Бир балдақда еди саны док ве дықызы сүммүл гөгерийәрмиш. ²³Олардан соң болса еди саны гүндогар елине гуран пуч сүммүл өсүп чықармыш. ²⁴Шол пуч сүммүллөр хем өңки еди док сүммүли иййәрмишлер. Мен мұны жадыгейлере гүррүң бердим, эмма мұны маңа дүшүндирип билен тапылмады».

²⁵Юсуп фараона шейле дийди: «Жәнабың ики дүйшүниң хем манысы бирдир. Худай фараона Өз этжек задыны аян әдиппидир. ²⁶Еди семиз сыйыр билен еди док сүммүл бу еди йылдыр. Бу икиси бир дүйшдүр. ²⁷Соңкы чыкан еди хор сыйыр билен гүндогар елине гуран еди пуч сүммүл, еди йыллап довам этжек ачлығы аңладяр. ²⁸Мениң айдышым ялы, Худай фараона Өз этжек задыны гөркезиппидир. ²⁹Бүтин Мұсүр топрагында еди йыл болелинлик болар. ³⁰Соңра еди йыл ачлық гелер. Мұсүриң өңки болчулығы унудылар, чүнки ачлық Мұсүри эжизледер. ³¹Соңкы гелен ачлық болчулығы унұттырапар, чүнки ол жуда ағыр гелер. ³²Фараоның шол бир дүйши ики гезек гөрмеги ишиң Худай тарапындан кесгитленендинини ве Худайың оны тизара амала

ашыржакдыгыны аңладяр. ³³Шоңа گөрө-де, фараоның дүшбі, пәхим-пайхаслы адамы тапып, оны Мұсүре баштутан эдип беллемеги зерурдыр. ³⁴Фараон бүтін Мұсүрде хәкимлер беллемелидер ве олар еди йыллык болчулықда Мұсүр юрдуның хасылының баштден бирини алмалыдырлар. ³⁵Гой, олар өндеріндәки гелжек болчулық йылларында галла топлап, оны галаларда фараоның ыгтыярлығында сакласынлар. ³⁶Бу галла Мұсүр ачлықдан хеләк болмаз ялы, оңа еди йыл азық болар».

Юсуп Мұсүре хөкүмдарлыға белленійәр

³⁷Фараона ве онун әхли әмелдарларына бу теклип ярады. ³⁸Фараон өз әмелдарларына: «Биз Юсупдан башта Худайың Рұхы болан адамы тапып билмерис» дийди. ³⁹Сонра ол Юсуба: «Худай шу затларың әхлисini саңа аян этди, сениң ялы дүшбі, пәхим-пайхаслы адам ёкдур. ⁴⁰Сен мениң юрдумда хөкүмдарлық әдересин; халк саңа боюн әгер. Мен дине ша тағтында сенден бейик боларын». ⁴¹Сонра фараон Юсуба: «Ине, мен сени тутуш Мұсүр топрагына хөкүмдар эдип беллейәрин» дийди. ⁴²Фараон бармагындақы патышалық мәхүрини чыкарып, оны Юсубың бармагына дақды; оңа гымматбаха лыбаслар гейдирди ве бойнуна алтын зынжыр дақды. ⁴³Сонра фараон Юсубы өзүнин визириниң ат арабасына мұндурутти; Юсубың өнүнден: «Тагзым әдин!» дийип жар чекидрилдер. Шейдип, патыша Юсубы тутуш Мұсүр юрдуна

хөкүмдар эдип белледи. ⁴⁴Фараон Юсуба: «Фараон мен болсам-да, Мұсүриң хич бир еринде сенден ругсатсыз чөп башы гымылдамаз» дийди. ⁴⁵Фараон Юсуба Сопнат-Пагның дийип, мұсүрче ат дақды; оны Хелиәпольс галасының руханысы Потыпериң гызы Асенада өөрди. Шейдип, Юсуп тутуш Мұсүр юрдуны доландырып башлады. ⁴⁶(Мұсүр патышасы фараона хызмат эдип башланда, Юсуп отуз яшындағы.) Юсуп фараоның янындан гайдып, бүтін Мұсүре айланды. ⁴⁷Еди йыллык болчулықда топрак бол галла берди. ⁴⁸Юсуп Мұсүр топрагындан еди йылың дова-мында өнен әхли галланы йығнап, галаларда ерлешдирди. Ол хер галаның төверегиinden йығналан галланы шол галаның өзүнде саклады. ⁴⁹Шейдип, Юсуп деңиз өзгелери дей көп галла хасылыны топлады, хатда ол соңабака олары өлчемесини-де гойды. ⁵⁰Ачлық йыллары башламазындан өң, Хелиәпольс галасының руханысы Потыпериң гызы Асенада Юсуба ики огул докругу берди. ⁵¹Юсуп: «Худай маңа әхли мушакгатлықтарымы хем-де атамың өйүни унұтмага ярдам этди» дийип, новбахар оғлуның адына Манаша ^a дақды. ⁵²Ол икинжи оғлы боланда: «Жебир чекен топрагымда Худай мени өрнәтди» дийип, онун адына Эфрайым ^b дақды.

⁵³Мұсүриң еди йыллык болчулық дөври тамамланды. ⁵⁴Юсубың айдыышы ялы, еди йыллык ачлық башланды. Әхли юртларда ачлық болды. Эмма бүтін Мұсүрде иймит барды. ⁵⁵Ахыры ачлық Мұсүр топрагына

^a 41:51 Еврейче Манаша ве унұтмага сөзлериниң айдылышы мензешdir.

^b 41:52 Еврейче Эфрайым ве өрнәтди сөзлериниң айдылышы мензешdir.

хем аралашып уграды. Халк налыш билен фараондан азық сорап башлады. Фараон әхли мұсүрлилерे: «Юсубың янына барын-да, шонун әдіни билен болун» дийди.⁵⁶ Ачлык Мұсүриң әхли ерине яйрап, гитдигисайы гүйжейәрди. Юсуп аммарлары ачып, Мұсүр халқына галла сатып башлады.⁵⁷ Юсупдан галла сатын алмак үчин, Мұсүре дүйнәнің әхли күнжеклерinden адамлар гелдилер, чүнки бүтин дүйнәде ачлық барха гүйжейәрди.

42-нжи бап

Юсубың доганлары Мұсүре гелійәрлер

¹Якуп Мұсүрде галла бардығыны билип, өз огулларына: «Нәмә бири-бириңизин йүзүнізе середіп отырыңыз? ²Мен Мұсүрде галла бар дийип эшилдім. Ач өлесиңиз гелмейән болса гидиң-де, галла сатын алып гелиң» дийди.³Шунлукда, Юсубың доганларындан онусы Мұсүре галла сатын алмага гитди.⁴Юсубың сүйтдеш иниси Бенямини болса Якуп «бир бетбагтчылыға учраймасын» дийип, доганлары билен ибермеди.⁵Мұсүре галла сатын алмага геленлериң арасында Ісраїлың огуллары-да барды, чүнки Кенгандан-да ачлықды.

⁶Юсуп Мұсүрде хәким болансон, ол бүтин юрдуң халкларына галла сатырды. Юсубың доганлары гелип, оңа иki бүкүлип тағым этдилер.⁷Юсуп доганларыны ғөренден таңады, йөне танамадыксыран болды. Ол: «Ниреден гелдиңиз?» дийип, олар билен хайбатлы геплешди. Олар: «Биз Кенгандан азық сатын алмага гелдик» дийдилер.⁸Юсуп

доганларыны танаса-да, олар оны танамадылар.⁹Юсуп олар билен багланышыклы ғөрен дүйшлерини ятлады ве олара: «Сиз юрдуң горагсыз ерини аңтамага гелен ичалыларсыңыз» дийди.¹⁰Олар Юсуба: «Ёк, женабым, биз гулларыңыз азық сатын алмага гелдик.¹¹Бизиң әхлимиз бир адамың чагаларыдырыс. Биз гулларыңыз ак йүрекли адамлардырыс, ичалы дәлдірис» дийдилер.¹²Юсуп олара ене: «Ёк, сиз юрдуң горагсыз ерини аңтамага гелипсіңиз» дийди.¹³Олар Юсуба: «Биз гулларыңыз жеми он ики догандырыс ве Кенганда яшаян бир адамың огулларыдырыс. Көрпәмиз какамызың янында галды, бир доганымыз йиттди» дийип жоғап бердилер.¹⁴Юсуп олара шейле дийди: «Ёк, айдышым ялы, сиз ичалысыңыз.¹⁵Сиз, ине, шейле сыналарсыңыз. Мен фараоның адындан ант ичіәрин. Сизиң көрпе инициз шу ере гелмесе, сиз бу ерден гитмерсіңиз.¹⁶Сизиң бириңиз гидиң-де, доганыңызы гетириң, бейлекилериниз болса зынданда гөзегчилик астында саклансыңыз. Шонда сизиң дөгры я-да ялан сөзлейәндигиңиз белли болар. Эгер ялан сөзлейән болсаңыз, фараоның адындан ант ичіәрин, онда сизиң ичалы болдуғыңыздыр».¹⁷Шейдип, Юсуп олары үч гүnlәп зынданда тус-саглықда саклады.

¹⁸Үчүленжи гүн Юсуп олара шейле дийди: «Эгер мениң дисеними этсеңиз, онда дири галарсыңыз, чүнки мен Худайдан горкярын.¹⁹Эгер сиз, хакыкатдан-да, ак йүрекли адамлар болсаңыз, онда сизиң бириңиз шу ерде, зынданда галың, бейлекилериниз болса ач отуран хожалыкларыңыза галла әкидин.²⁰Онсоң көрпе

доганыңызы мениң яныма гетирин. Эгер шейле этсөнзі, бу сизин ялан сөзлемейәндигицизи субут эдер ве сиз өлүмден гутуларсыңыз». Доганлар онуң билен разылашдылар.²¹ Олар бири-бирилерине шейле дийишдилер: «Биз өз доганымызың гаршысына эден ғұнәмиз үчин жәза чекійәрис. Ол бизе нәхилилер ялбарыпды, әмма биз онуң чекійән хасратына писинт этмәндик. Шол себәпли-де инди биз хасрат чекійәрис».²² Рубен олара шейле дийди: «Мен сизе „оглана сүтем этмән“ дийдим, әмма сиз маңа гулак асмадыңыз. Ине, инди бизден онуң өлүми үчин ар алыньяр».²³ Олар айдылян затлара Юсубың дүшүнгәндигини билмейәрдилер, чүнки ол олар билен дилмажың үсти билен геплешірді.²⁴ Юсуп доганларының янындан айрылып агады. Ол соң доланып гелип, олар билен геплещі. Ол соңра Шимғоны туттурды ве Шимғон доганларының ғөзүңіц алнында даңылды.

Юсубың доганлары Кенгана доланярлар

²⁵ Юсуп оларың хоржунларының галладан долдурылмагыны, оларың гетириен күмүш пулларының енеде ызына, оларыңчувалларына салынмагыны ве олара ёл үчин азық берилмегини буюрды. Бу шейле хем әдилди.²⁶ Доганлар галланы эшеклерине йүккәп, ёла рована болдулар.²⁷ Гижәни гечирмек үчин дүшлән ерлеринде оларың бири эшегине ийм бермек үчинчувалың ағзыны ачанда, онуң ағзында өз күмүш пулұның ятандығыны ғөрди.²⁸ Ол доганларына: «Пулум ызына гайтарылыпдыр, ол, ине,чувалың ичинде ятыр» дийип сесленди. Оларың муңа йүреклері

ярылды. Олар горкудан яңа титрещип, бири-бирилерине: «Худайың бизе бу нәмә этдиги-кә?!» дийишдилер.

²⁹ Олар Кенгана, өз какалары Якубың янына гелип, болан ишлериң әхлисіни оңа ғұрруң бердилер.³⁰ «Ол еринин ҳәкими биз билен хырсыз геплещі, ол бизи ичалы хасап этди.³¹ Биз оңа: „Биз ак йүрекли адамлардырыс, ичалы дәлдірис.³² Биз бир атадан болан он ики догандырыс; бир доганымыз үйтди, көрпәмиз болса Кенганда какамызың янында галды“ дийдик.³³ Шонда ол бизе шейле дийди: „Сизин ак йүрекли адамлардығызы гөз етирмек үчин мен, ине, шейле этжек. Сизин бириңиз мениң янында галарсыңыз, бейлекилериңиз болса ач отуран хожалықларыңыза галла алып гидерсінiz.³⁴ Көрпе иницизи мениң яныма гетириң. Шонда мен сизин ичалы дәл-де, ак йүрекли адамлардығызы ынанарын. Шондан соң сизин доганыңызы ызына берерин ве сиз бу юртда сөвда-сатык әдип билерсінiz“ дийип, какала-рына хеммесини болшы ялы ғұрруң бердилер.

³⁵ Чувалларыны бошаданларында, олар ве оларың какасы Якуп пуллы дүвүнчеклериниң чуваллардадығыны ғөруп горкдулар.³⁶ Якуп олара шейле дийди: «Бу затлар мениң башыма гелди: сиз мени ҹагаларымдан маҳрум этдиниз. Юсубы-да, Шимғоны-да ёкладыңыз, индем Бенямини әкитжек болярсыңыз».³⁷ Рубен какасына: «Эгер оны гайтарып гетирмесем, онда мениң ики оғлумы-да өлдүрэй. Бенямини мениң ыгтыярыма бер, мен оны сениң яныңа гайтарып гетирерин» дийди.³⁸ Якуп: «Оғлумы сизин билен ибержек дәл, чүнки

онуң агасы өлүп, еке өзи галды. Эгер ёлда Бенямин бир бетбагчылыға учрайса, сиз мени гаррылық чагымда өлүлөр дүнйәсіне хасрат билен ибересиңиз» дийди.

43-нжи бап

Юсубың доганлары Мұсуре иkinәңи гезек гелійәрлер

¹Кенганды ачлық эрбетди. ²Мұсурден гетирилен галла гутаранда, Якуп огулларына: «Ене гидиң-де, бираз азық сатын алып гелиң» дийди. ³Яхуда она шейле дийди: «Ол адам бизе берк дүйдүрүш берип: „Доганыңыз билен гелмесеніз, сиз мени ғөрмерсисиңиз“ дийди. ⁴⁻⁵Бенямини би-зин билен иберсен, биз гидерис хем саңа азық сатын алып гелерис, оны ибермесен, гитмерис. Чүнки ол адам: „Доганыңыз билен гелмесеніз, сиз мени ғөрмерсисиңиз“ дийди». ⁶Ысрайыл: «Она ене бир доганыңызың бардыгыны айдып, маңа бейле яманлық этмели дәл экениңиз-дә!» дийди. ⁷Олар: «Ол бизден „Какаңыз диrimi? Башга-да доганыңыз бармы?“ дийип, биз ве би-зин машгаламыз хакында сораг барыны яғдырды. Биз хем онуң сорагларына жоғап бермeli болдук. Онун: „Доганыңызы гетириң“ дийжегини биз ниреден билели ахырын?» дийдилер. ⁸Яхуда какасы Ысрайыла шейле дийди: «Сен-де, биз-де, чагаларымызды ачлықдан өлмән яшарымыз ялы, оғланы мениң билен ибер, биз гидели. ⁹Мен Бенямине өз жаным билен жоғап бержекдигиме кепил гечійәрин. Оны менден талап эт. Эгер мен оғланы саңа ызына гетирип, өңүндө гоймасам, онда, гой, мен өмүрбакы сениң өңүндө гүнәкәр болайын. ¹⁰Эгер биз хаял-ягаллыға

салмадық болсак, биз ол ере эййәм ики гезек гидип-гелердик».

¹¹Какалары Ысрайыл олара шейле дийди: «Боляр, гидиң, йөне яныңыз билен хәким үчин совгат хөкмүнде, шу юрдун ин онат нәз-ныгматларындан: бираз мелхем, бираз бал, ладан, атыр, писсе хем бадам әқидиң. ¹²Ики эссе көп пул алың,чувалыңызың ағзында ызына гайтарылан өңки пулларынызы болса ызына әқидиң. Белки, бир ялңышлық боландыр. ¹³Доганыңызы хем алың-да, ене ол адамың янына доланың. ¹⁴Гудратыгүйчили Худайың Өзи сизе ол адамың өңүнде рехим этсін; белки, ол бейлеки доганыңызыда, Бенямини-де гойберәеди-дә. Чагаңызың галмалы болсам, гой, галайын».

¹⁵Шейдип, олар совгатлары, ики эссе пул хем Бенямини алып, Мұсуре гидип, ене Юсубың хузурына бардылар.

¹⁶Юсуп оларың арасында Бенямини ғөрүп, хожалығының баш хызматкәріне: «Бу адамлары өе әкит; бир мал сойда, нахар тайярла. Олар мениң билен билем гүнортанлық әдінерлер» дийди.

¹⁷Ол хызматкәр табшырылыши ялы, доганлары Юсубың өйүнен алып барды. ¹⁸Доганлар горкдулар, чүнки олар Юсубың өйүнен гетирилдилер. Олар: «Мұны гечен гезекки чувалларымызыда ызына гайтарылан пул себәпли, дарап, бизи тутуп гул эдип, элимизден әшеклеримизи алмак үчин эдійәндір» дийдилер.

¹⁹Шейдип, олар Юсубың хызматкәриниң янына барып, өйүң ишигинде дуран ерлерinden онуң билен геплешдилер. ²⁰Олар шейле дийдилер: «Женабым, бизе гулак ас. Биз бу ере азық сатын алмак үчин өң хем гелипдик. ²¹Эмма шейле бир яғдай болды. Гидишин, дүшлән еримизде

чувалларымызың агзыны ачдық, гөрсек, гетирип пулларымыз шол дуршуна чувалларың агзында гой-лупдыр. Олары биз ене-де гайтарып гетирдик.²²Бу гезекки сатын алжак азыгымыз үчин болса биз гошмача пул гетирдик. Пуллары чувалларымыза киминң саландыгындан бизин хабарымыз ёк». ²³Хызматкәр олара: «Аркайын болун, горкман. Пуллары чувалларыңыза сизиң ве атаңызың Худайы сизиң үчин саландыр. Пулларыңызы мен алдым» дийди. Соңра хызматкәр Шимгоны оларың янына гетирди.²⁴Хызматкәр олары Юсубың өйүнен салып, олара аякларыны ювар ялы сув гетирип ве оларың эшеклерине ийм беришидирди.²⁵Доганлар болса гүнортана, Юсубың гелер вагтына ченли өз гетирип совгатларыны тайярладылар, чүнки олара Юсуп билен биле нахарланмалыдыклары айдылыпды.

²⁶Юсуп өө геленде, доганлары Юсуба өз совгатларыны берип, она тағымыз этдилир. ²⁷Юсуп оларың хал-ахвалларыны сорашибиди. Соңра ол: «Гарры атаңыз саг-гургунмы? Ол аятда дирими?» дийди. ²⁸Олар: «Гулун какамыз саг-гургун гезип йөр» дийип, она дыза чөкүп тағымыз этдилир. ²⁹Соңра Юсуп олара гөз айлады ве өз сүйтдеш доганы Бенямини гөрүп: «Көрпәмиз диенинциз шумы? Худай сана мерхемет этсин, оглум!» дийди. ³⁰Соңра Юсуп ховлукмачлык билен ол ерден чыкды, чүнки доганының дидарыны гөрүп, онун дамагы долды. Ол өз ички отагына гечип аглады. ³¹Йүз-гөзүни ювуп, өзүни дүрсәндөн соң болса: «Нахар гетириң» дийип буюрды.

³²Нахары Юсуба өзбашына, доганлары өзбашына ве онун билен

нахарланын мұсұрлилere өзбашына бердилер, чүнки мұсұрлилere еврейлер билен биле нахарланмак-лыгы йигренч хасаплаярдылар.³³Доганлар яш тертиби боюнча улудан-кичә, Юсубың гаршысында отурдылды. Олар муна ген галып, бири-бирлерине середишилдер.³⁴Олара нахар Юсубың саңағындан берилди. Беняминин пайы бейлекилиеринкіден бәш эссе артықды. Шейдип, олар Юсуп билен биле ийип-ичип кейип чекдилер.

44-нжи бап

Юсубың кәсеси

¹Юсуп баш хызматкәрине шейле буйрук берди: «Бу доганларың чувалларыны оларың гөтерип билжек азықларындан долдурарсың; гетирип пулларыны-да оларың чувалларының агзында гоярсың. ²Көрпелеринин чувалына болса онун галла төлемек үчин гетирип пулы билен мениң күмүш кәсәми саларсың». Баш хызматкәр Юсубың буйругыны ерине етириди. ³Булар даңдан эшеклери билен ол ерден уградылды. ⁴Олар хениз галадан узаклашманкалар, Юсуп баш хызматкәрине: «Бар, ызларындан етде, олара: „Ягшылыға яманлық билен жоғап бермәңиз нәмә? ⁵Бу мениң женабымың ичйән, середип, гелжеги биلىән кәсеси ахырын. Сиз пис иш этдиңиз“ дий» дийип буюрды. ⁶Баш хызматкәр доганларың ызындан етип, олара Юсубың сөзлерини гайталады.

⁷Олар шейле дийдилер: «Нәмә себәпден бизиң женабымыз бейле дий-йәркә? Бейле иш этмәндигимизе биз ант ичйәрис. ⁸Биз өз чувалларымыздан чыкан пуллары-да Кенгандан ызына гетирдик. Онсоң биз сениң

женабыңың өйүнден алтын-күмши нәме үчин огурлалы?! ⁹Эгер кәсе гулларының бириңден чыкайса, гой, шол адам өлдүрилсін. Галанларымыз болса женаба гул боларыс». ¹⁰Баш хызматқер: «Гой, сизин дийшиңиз ялы болсун, йөне кәсе кимден чыкса, дине шол маңа гул болар, бейлекилериңиз болса бошадыларсыңыз» дийди. ¹¹Олар дессине чувалларыны ере дүшүрип, оларын ағзыны ачдылар. ¹²Баш хызматқер яштертиби бояңча улудан-кичә хеммесиниң чувалыны барлады. Кәсе Беняминин чувалындан чыкды. ¹³Мұңа олар дады-перят этдилер. Соңра оларың херсі гошларыны эшеклерине йүкләп, ыzlарына гала доландылар.

¹⁴Юсуп хениз өйдеди. Яхуда хем онуң доганлары Юсубың янына гелип, онуң өңүнде ере йүзин дүшүп тағзым этдилер. ¹⁵Юсуп олара: «Бу нәме этдигиңiz болды?! Мениң ялы адамың гелжеги билип, кимин гүнәкәрдигини билжекдиги хакында пикир этмедицизми?» дийди. ¹⁶Яхуда она шейле жоғап берди: «Нәме дийип, нәме айттағымызы, өзүмизи нәдип акларажымызы биләйән дәлдирис, женабым! Гулларыңың гүнәкәрдигини Худай аян этди. Инди би-зиң барымыз өзүнден кәсе чыкан-да, бейлекилеримиз-де сизин гулуныздырыс». ¹⁷Эмма Юсуп олара шейле дийди: «Ёк, бейле иш этмекден Худайың Өзи сакласын. Кәсе кимден чыкан болса дине шол маңа гул болар, галанларыңыз болса саг-саламат кақаңызың янына доланарсыңыз».

Яхуда Бенямин үчин ялбаряр

¹⁸Шу сөзлерден соң Яхуда Юсубың голайына барып: «Женабым, өз

гулуңа ики ағыз сөз айтмага ругсат эт. Маңа гахарланмаң; сиз фараон киминсиңиз. ¹⁹Женабым гулларыңыздан: „Какаңыз я-да доганыңыз бармы?“ дийип сорадыңыз. ²⁰Биз саңа гарры какамызың бардығыны, онуң гаррандан соң болан бир көрпе оглұның бардығыны, ол оғланың болса сүйтдеш доганыңың өлүп, энесиниң чагаларындан дине еке өзүнің галандығыны, оны какасының жуда сөйәндигини айдаңыптык. ²¹Сиз болса өз гулларыңыза: „Оны гетириң, мен бир гөрейин“ дийдиниз. ²²Биз: „Оғлан какасындан айрылып билмез, егер ол айралайса, онуң какасы жан берер“ дийдик. ²³Йөне сиз: „Көрпе доганыңыз билен гелмесеңиз, сиз мени асла ғөрмерсіңиз“ дийдиниз. ²⁴Гулун какамыза сениң диенлерици ғүррүң бердик. ²⁵Онсоң какам бизе: „Енеде гидин-де, бираз азық сатын алып гелиң“ дийди. ²⁶Биз она: „Көрпәмизи бизин билен иберсөң, биз гидерис, ёғса гитмерис, чүнки биз көрпәмиз билен биле бармасақ, хәкими ғерүп билмерис“ дийдик. ²⁷Шонда гулун какамыз бизе: „Аялымың маңа ики огул доктруп берендигиндөн сизин хабарының бардыр. ²⁸Бириңден айра дүшдүм. ‘Ол парчаланыптыр’ дийдим. Шондан соң мен оны асла ғөрмедин. ²⁹Инди муны-да алып гитсөңиз, олам ёлда бир бетбагтчылыға учрайса, сиз мени гаррылық чагымда өлүлөр дүниәсінене хасрат билен ибересиңиз“ дийди. ³⁰Шу сөзлерден соң оғланы ғоюп, гулун какамызың янына биз нәдип баралы?! Онуң жаны оғлунда ахырын. ³¹Оғлұның янымызда ёқдуғыны ғөрсө, ол жан берер. Шейдип, биз гарры атамызы өлүлөр дүниәсінене хасрат билен иберерис. ³²Үстесине-де,

мен гулун: „Эгер мен огланы саңа гайтарып гетирмесем, онда, гой, мен өмүрбакы сениң өнүнде гүнәкәр болайын“ дийип, оглана өз жаным билен жогап бережекдигиме кепил гечдим. ³³Шоңа ғөрө, оглана дерек жәнаба мен гул болайын, ол болса, гой, дөгандары билен биле ызына долансын. ³⁴Чүнки мен огланы бу ерде ташлап барып, какамың йүзүне нәхили середейин. Мен какамың чекжек хасратыны ғөрмекден горкярын».

45-нжи бап

Юсуп өз дөгандарына сырны ачыр

¹Юсуп хызматкәрлериниң өнүнде мундан артық сакланып билмән: «Хеммелери шу ерден чыкар» дийип гыгырды. Юсуп өз дөгандарына сырны ачанда, онуң янында дөгандарындан башга адам ёкды. ²Юсуп сес эдип аглады. Онуң сеси мұсурлилере ве фараоның көшгүндәкилere эшидилди. ³Юсуп дөгандарына: «Мен Юсуп, какам дирими?» дийди. Эмма онуң дөгандары муны эшиденде, оларың Юсупдан горкуларындан яңа диллери тутулды. ⁴Юсуп олара: «Голайрагыма гелсөніzlәң» дийди. Олар Юсубың голайына гелдилер. Ол сөзүни довам эдип, шейле дийди: «Мен сизин Мұсуре сатан дөгандыңыз Юсупдырын. ⁵Сиз мени бу ере сатандығыңыз үчин гам чекип, пушман этмәң, чүнки Худай адамларың жаңыны горап сакламак үчин мени сизин өнүнizден Мұсуре иберди. ⁶Чүнки ер йүзүнде ики йылдан бәри ачлық довам эдійәр. Ене-де бәш йыллап әкин-тикин-де, хасыл-да болмаз. ⁷Ер йүзүнде сизин несиллериңизи аман

галдырмак ве сизи бейик гутулыш билен халас этмек үчин Худай мени сизин өнүнizден иберди. ⁸Шоңа ғөрә-де, мени бу ере сиз дәл-де, Худай иберди. Худай мени фараона ата хөкмүнде гоюп, онуң бүтин көшгүнин зеси этди. Мен тутуш Мұсурин ҳөкүмдарыдырын. ⁹Хаял этмән гидин-де, какамың янына барып, оңа шейле дийин: „Оглун Юсуп шейле диййәр: ‘Худай мени тутуш Мұсурин ҳөкүмдары этди, сен әгленмән мениң яныма гел. ¹⁰Сен Гошен велаятында месген тутарсың; сен ве сениң чагаларындыр агтыкларың, овнуклы-ирили малларың, маҳласы, өзүнде бар болан әхли затларың билен мениң голайымда боларсың. ¹¹Бу ачлык ене бәш йыла чекжек. Сизин хич бириңиз мәтәчлик чекmez ялы, мен ол ерде сени ве сениң хожалығыны хем әхли малларың зерур затлар билен үпжүн эдерин”[“]. ¹²Мениң хакыкатдан-да Юсупдығымы сизин ҳеммәңиз ве иним Бенямин-де өз гөзүңиз билен ғөрүп дурсуңыз. ¹³Сиз какама мениң Мұсурдәки шан-шөхратым, бу ерде ғөрөн затларыңызың әхлиси хакында гүррүң берин ве оны тизрәк шу ере алып гелин». ¹⁴Сонра ол өз иниси Бенямини гүжаклап аглады. Бенямин хем оны гүжаклап аглады. ¹⁵Юсуп аглап, әхли дөгандарыны гүжаклап оғшады. Дине шондан соң дөгандары онуң билен геплешмәгө башладылар.

¹⁶Юсубың дөгандарының гелендиги хакындақы хабар фараоның көшгүне барып етди. Мұңа патыша-да, онуң эмелдарлары-да бегендилер. ¹⁷Фараон Юсуба шейле дийди: «Дөгандарыңа шейле дий: „Әшеклеринизи йүкләнде, Кенгана доланың. ¹⁸Какаңызы

хем, машгалаларыңызы хем алып, мениң яныма гелин. Мен Мұсүриң ин сыйлантты ерини сизе берерин. Сиз мес топраклы юрдуң хасылындан ийип доярысыңыз¹⁹. Олара енеде шейле дий: „Чагаларыңыз хем аялларыңыз үчин Мұсурден арабалар алып, олары какаңыз билен биле шу ере гетириң.²⁰ Ізыңызда галжак гош-голамларыңызың аладасыны этмән, чүнки бүтін Мұсүриң сыйлантты нәэз-нығматлары сициңки болар“.

²¹ Ісрайылын огуллары айдылышы ялы-да этдилер. Фараоның табшырығы боюнча Юсуп олара арабалар хем ёл азығыны берди. ²² Юсуп буларың Беняминден башгасының херсине бир лай, Бенямине болса үч йүз күмүш теңде билен бәш лай гейим-гәжим берди. ²³ Какасына он эркек эшеги Мұсүриң ин сыйлама нәэз-нығматларындан, он уркачы эшеги болса какасына Мұсуре гайдышын ёл азығы болар ялы галладан, чөрекден ве азықдан йүккәп иберди. ²⁴ Онсоң Юсуп доганларыны уградып, олара: «Ёлда давалашайман» дийди.

²⁵ Шейдип, олар Мұсурден гайдып, Кенгана какалары Якубың янына доланып гелдилер. ²⁶ Олар какаларына: «Юсуп дири, ол тутуш Мұсүриң хөкүмдары» дийип хабар бердилер. Якуп донуп галды, чүнки ол эшидің затларына ынанып билмеди. ²⁷ Эмма олар Юсубың айданларының әхлисими Якуба گүррүң беренлерinden соң ве өзүни әкитmek үчин Юсубың иберен арабаларыны гөренден соң, Якубың йүргеги ерине гелди. ²⁸ Ісрайыл: «Юсубым дири, бес! Өлмәнкәм гидип, онун дидарыны бир гөрейин!» дийди.

46-нұжы бап

Якуп ве онун машгаласы Мұсуре өчійер

¹ Ісрайыл әхли затларыны алып, ёла рована болды. Ол Беершеба гелип, какасы Ісхагың Худайына гурбанлыклар берди. ² Шол гиже Худай Ісрайыла ғөрнүп, оңа: «Якуп! Якуп!» дийди. Ісрайыл Оңа: «Лепбей!» дийип жоғап берди. ³ Худай оңа шейле дийди: «Мен Худайдырын, сениң атаңың Худайдырын. Сен Мұсуре гитмекден горкма. Мен ол ерде сенден бир бейик милдет ярадарын. ⁴ Мен сениң билен биле Мұсуре гидерин ве сени соң ене-де өз топрагыңа гетириерин. Сен дүниәден өтенинде, Юсуп сениң яныңда болар». ⁵ Онсоң Якуп Беершебадан гайтды. Ісрайылың огуллары какалары Якубы, өз чагаларыдыр аялларыны, фараоның иберен арабаларына мұндүрдилер. ⁶⁻⁷ Якуп әхли несиллерини: огул-гызыларыны, агтыкларыдыр малларыны ве Кенганда топлан әхли малмүлклерини алып, Мұсуре гелди. ⁸ Ісрайылларың Якуп ве онун билен Мұсуре гелен несиллери шулардыр. Якубың новбахар оғлы Рубен. ⁹ Рубениң огуллары: Ханок, Паллу, Хесрон, Кармы. ¹⁰ Шимгоның огуллары: Емувел, Ямын, Охат, Якин, Сохар хем-де кенган аялындан болан оғлы Шавул. ¹¹ Левиниң огуллары: Гершон, Кохат, Мерары. ¹² Яхуданың огуллары: Эр, Онан, Шела, Перес, Зера. Булардан Эр билен Онан Кенганда өлүпдилер. Пересинң огуллары: Хесрон, Хамул. ¹³ Ісакарың огуллары: Тола, Пува, Ёп, Шимрон. ¹⁴ Зебулуның огуллары: Сарат, Эйлон, Яхлеел. ¹⁵ Бу огуллары

хем-де гызы Динаны Лея Якуба Паданарамда дogrуп берипди. Якубың әхли огул-гызларының жеми отуз үч саныды.¹⁶ Гатың огуллары: Сипён, Хагы, Шуны, Эсбон, Эри, Ароды, Арели.¹⁷ Ашерин огуллары: Йимна, Йишва, Йишви, Берига хем-де гызы Сера. Берагың огуллары: Хебер, Малкыел.¹⁸ (Булар Зилпаның огулларыдыр. Лабан Зилпаны өз гызы Лея гырнак эдип берипди. Якубың Зилпа гырнагындан болан неслиниң саны жеми он алтыдыр.)¹⁹ Якубың Рахелден болан огуллары: Юсуп, Бенямин.²⁰ Мұсурде Хелиёполис галасының руханысы Потыпериң гызы Асенат Юсуба Манашаны ве Эфрайымы дogrуп берди.²¹ Беняминин огуллары: Бала, Бекер, Ашбел, Гера, Нагаман, Эхи, Рош, Мұпым, Хұпым ве Арт.²² (Булар Якубың Рахелден болан неслидир. Олар жеми он дөртдүр.)²³ Даның оглы: Хушым.²⁴ Нафталының огуллары: Яхсеел, Гуны, Езер, Шиллем.²⁵ (Булар Билханың огулларыдыр. Лабан Билханы өз гызы Рахеле гырнак эдип берипди. Билха Якуба жеми еди огул дogrуп берди.)²⁶ Гелинлерinden дашары Якуба дегишли болан ве онуң билен билие Мұсуре гелен несиллери жеми алтмыш алты башды.²⁷ Юсубың Мұсурде дogrлан ики оглы билен бирликde Якубың Мұсурдәki тутуш хожалығы етмиш адамдан ыбаратды.

Якуп машгаласы билен Мұсурде месген тұттар

²⁸ Якуп Гошене барян ёлы Юсуба гөркезер ялы, ол Яхуданы өндөн Юсубың янына иберди.

Ісрайылың машгаласы Гошен велаятына геленде,²⁹ Юсуп арасына мұнұп, какасы Ісрайылы

гаршыламак үчин Гошене гитди; Юсуп какасыны ғөрүп, оны гужаклап, онуң гужагында узак вагтлап аглады.³⁰ Ісрайыл Юсуба: «Дидарыңы ғөрдүм, инди өлсем-де арманым ёк. Сен дири экениң» дийди.³¹ Юсуп дogrланларына хем какасының тутуш хожалығына йүзленип, шейле дийди: «Мен гидип, фараона хабар берейин. Она: „Кенгандакы дogrларым хем-де какам тутуш хожалығы билен мениң яныма гелдилер.³² Олар чопандырлар, چұнқи олар малдарчылық билен мешгүлланырлар. Олар өзлери билен овнуклы-ирили малларыны ве әхли гош-голамларыны-да гетирипдирлер“ диеин.³³ Фараон сизи чагырып, сизден: „Сизиң кәриңиз нәмे?“ дийип сорап.³⁴ Шонда сиз она: „Биз гулларың ата-бабаларымыз ялы яшлығымыздан бері малдарчылық билен мешгүлланып гелійәндирис“ дийип жогап бересиңиз. Шейле дийсөніз, ол сизе Гошен велаятында месген тутмага рұгсат берер, چұнқи мұсурлилер чопандары жуда ийгренійәндирилдер».

47-нжи бап

¹⁻² Шейдип, Юсуп дogrланларындан бәшисини алып, Гошен велаятындан гайды ве фараоның янына гелип, она: «Какам хем дogrланларым өзлериниң машгаласы, овнуклы-ирили маллары ве әхли гош-голамлары билен Кенгандан гелдилер. Олар хәзир Гошенде» дийди. Онсоң Юсуп дogrланларыны фараон билен таныш этди.³ Фараон олардан: «Кәриңиз нәмे?» дийип сорады. Олар фараона: «Биз гулларың ата-бабаларымыз ялы чопандырыс» дийип жогап бердилер.⁴ Олар фараона: «Ёвуз ачлық зерарлы Кенгандан

доварларымыз үчин өри галмансон, биз Мұсұрде гелмишек болуп яшамага гелдик. Шоңа ғөрә-де, сиз өз гулларыңыза Гошен велаятында месген тутмага ыгтыяр эдин» дийдилер.

⁵Фараон Юсуба шейле дийди: «Кақандыр доганларың сениң янына гелиппидирлер. ⁶Мұсұрин چар тарапы сениң үчин ачыкдыр. Олары юрдун ин онат еринде ерлешдир. Гой, олар Гошен велаятында месген тутсунлар. Эгер оларың арасында уқыптылары бар болса, олара мениң малларыма серетдир». ⁷Соңра Юсуп какасыны фараоның хузурына гетирип, онун билен таныш этди. Якуп фараона пата берди. ⁸Фараон Якупдан: «Нәче яшында?» дийип сорады. ⁹Якуп: «Мен гөчүп-гонуп йүз отуз йыл яшадым. Дурмушым гысга хем ағыр болды. Мениң өмрүм гөчүп-гонуп яшан ата-бабаларымыңы ялы узак болмады» дийди. ¹⁰Якуп фараона ене-де пата берип, онун янындан гайды. ¹¹Юсуп какасыдыр доганларыны Мұсұрде ерлешдири. Юсуп фараонын өзүне буйруши ялы эдип, олара Мұсұрин ин говы ери болан Рагмесес этрабындан мүлк берди. ¹²Ол какасыны, доганларыны ве какасының әхли хожалыгыны – ин көрпесине ченли азық билен үпжүн этди.

Ачлық ёвулашып

¹³Ачлық жуда ёвулашып, хич ерде иймит ёқды. Ачлық Мұсұрдир Кенгандың халкларыны халыс ысғындан гачырды. ¹⁴Юсуп галла сатып, Мұсұрин хем Кенгандың әхли пулларыны сырып-сүпүрпір алды. Ол пуллары фараоның көшгүне гетириди. ¹⁵Шунлукда,

Мұсұрин-де, Кенгандың-да пулуның соңуна чыкылансоң, әхли мұсұрлилер Юсубың янына гелип, она: «Бизе азық бер. Инди биз гөзүңизң алнында өләймели боларысмы?! Пулумыздан галан зат ёк» дийдилер. ¹⁶Юсуп олара: «Эгер пулуның болмаса, онда азығы мала чалшаялың» дийди. ¹⁷Шейдип, олар өз малларыны Юсуба гетирип бердилер. Юсуп хем оларың атларыны, овнуклы-ирили малларыны ве эшеклерини азыға чалышды. Шол йыл Юсуп халкың малларыны алып, олары азық билен үпжүн этди. ¹⁸Бир йыл гечди. Индики йыл мұсұрлилер енеде Юсубың янына гелип, она шейле дийдилер: «Биз жәнабымыздан хич заңды яшырмарыс; бар пулларымызы гуттардық, малларымызы болса биз сизе бердик. Сизе берер ялы тенимизден ве мұлклеримизден башга галан зат ёкдур. ¹⁹Инди биз гөзүңизң алнында өләймелими, мұлклеримиз чөле дөнәймелими? Бизи мұлклеримиз билен биле ал-да, бизе азық бер. Мұлклеримиз билен биле фараона гул болалы. Бизиң өлмезимиз ялы, мұлклеримизин-де чөле дөнмези ялы, сиз бизе тохум берин». ²⁰Шейдип, Юсуп Мұсұрин әхли мұлклерини фараон үчин сатып алды. Әхли мұсұрлилер ёзув ачлыға дөз гелип билмән, өз мұлклерини сатдылар. Шейлеликде, тутуш Мұсұр топраты фараоның элине гечди. ²¹Юсуп Мұсұрин тутуш халкыны гула өвүрди ^a. ²²Ол дине руханыларың мүлк ерине дегмеди, чүнки руханыларға фараон тарапындан белленен мөчберде хак төленилійәрди ве олар шол төленен

^a 47:21 Юсуп... гула өвүрди – бу жүмле кәбир голязмаларда Юсуп халкы гала ғөчүрди дийип душ гелійәр.

хак билен гүзеран гөрйәрдилер. Шол себәпден хем олар өз мұлклерини сатмадылар.

²³Юсуп Мұсүр халқына шейле дийди: «Фараон үчин сизи ерлериниз билен билем сатын алдым. Ине, тохум, алың-да, экин. ²⁴Сиз алан хасылыңызың бәшден бир бөлегини фараона бересиңиз, дөртден бир бөлегини болса өзүңизе тохум үчин, хожалықларыңыза ве чагаларыңыза азық үчин аларсыңыз». ²⁵Олар: «Сиз бизи халас этдиниз; женабымыз разы болса, биз фараона гул боларыс» дийдилер. ²⁶Шейдип, Юсуп руханылардан башга хеммелерин хасылының бәшден бир бөлегинин фараона берилмелидиги хакында хөкүм чыкарды. Бу хөкүм шу гүнки гүненченли хем өз гүйжүндедир.

Якубың иң соңғы хайышы

²⁷Ысрайыллар Мұсүриң Гошен велаятында месген тутуп, шол велаятда өзлерине мұлк әдиндилер. Олар өрнәп, жуда көпелдилер.

²⁸Якуп Мұсүрде он еди йыл яшады. Ол йүз кырк еди йыл яшады. ²⁹Өлүм пурсады голайланда, Ысрайыл Юсубы янына zagырып, она шейле дийди: «Эгер мени сөййәниң чын болса, онда элици үйлугымың астында гой-да, мана вепалы болжак-дыхына хем сөзүми тутжакдығына ант ич. Мени Мұсүрде жайламагын. ³⁰Ата-бабаларымың янында ятарым ялы, мени Мұсүрден әқидип, шоларың янында жайла». Юсуп она: «Айдышың ялы здерин» дийди. ³¹Ысрайыл Юсуба: «Ант ич!» дийди. Юсуп

ант ичди. Онсоң Ысрайыл дүшегиниң башында тағзым этди.

48-нжи бап

Якуп Эфрайым билен Манаша пата берійэр

¹Шу вакалардан соң Юсуба «Какаң хассадыр» диең хабар гелди. Юсуп икى оглunu Манаша билен Эфрайымы янына алып ёла дүшди. ²Якуба: «Оглун Юсуп сени ғөрмәге гелди» дийип хабар бердилер. Ысрайыл эжли гүйжүни жемләп, дүшегинде дикелип отурды.

³⁻⁴Якуп Юсуба шейле дийди: «Гудратыгүйчли Худай Кенган топрагында, Лузда ^a маңа ғөрнүп: „Мен сени өрнедип, көпелдип, сенден энчеме халклар дөредерин. Кенган топрагыны саңа ве сениң несиллериңе эбедин мұлк әдип берерин“ дийип пата берипди. ⁵Мен Мұсүре гелмезимден өн, бу ерде доклан ики оглун Эфрайым билен Манаша әдил Рубен билен Шимгон ялы мениң огулларымдыр. ⁶Олардан соңқы докулжак огулларың сениңкі болсун. Олар Эфрайым билен Манашадан мирас аларлар. ⁷Падана-рамдан гайдып гелійәркәм, Кенганда Эфрат^b етмәге сәхел аралық галанда, ёлда Рахел дүниәден өтди. Бу мени зербет гама батырды. Мен оны Эфрат (хәзирик Бейтуллахама) гидилән ёлун гырасында жайладым».

⁸Ысрайыл Юсубың огулларыны ғөрүп, ондан: «Булар ким?» дийип сорады. ⁹Юсуп какасына: «Булар мениң огулларым» дийип жогап берди. Якуп Юсуба: «Олары мениң яныма гетир, мен олара пата берейин»

^a 48:3-4 Луз – бу Бейтелиң өңкі ады.

^b 48:7 Эфрат – бу Бейтуллахамың өңкі ады.

дийди. ¹⁰Гаррылықдан яңа Ысрайылың гөзлери күтелишипди ве ол говығерүп билмейәрди. Онсоң Юсуп огулларыны какасының алкымына гетирди. Якуп олары гүжаклап огшады.

¹¹Ысрайыл Юсуба: «Мен сениң дидарыны ғөрмекден умыздымы үзүпдим, йөне Реб маңа сенин чагаларыңы-да ғөркезди» дийди. ¹²Юсуп огулларыны какасының өңүндөн алып, она ики бүкүлип тағзым этди. ¹³Сонра Юсуп Эфрайымы сагына алып, Ысрайылың чеп тарарапына, Манашаны болса чепине алып, Ысрайылың саг тарарапына голай гетирди. ¹⁴Йөне Ысрайыл эллерини чалшырып, кичи ағтығы Эфрайымың башына саг элини, улы ағтығы Манашаның башына болса чеп элини гойды. ¹⁵Ысрайыл Юсуба пата берип, шейле дийди:

«Ата-бабаларым Ыбрайымың
хем Ысхагың назарында
гезен Худайы,
өмүрбойы тә шу гүне ченли
маңа гарашық эдил гелен
Худай,

¹⁶ мени әхли яманлықдан горан
перишде
бу оғланлары-да ялкасын!
Гой, мениң адым,
ата-бабаларым Ыбрайымың
хем Ысхагың ады
шу оғланларың үсти билен
довам этсин!
Гой, олардан көп несиller
дересин!»

¹⁷⁻¹⁸Какасының саг элини Эфрайымың башына гоймагы, Юсуба ярамады. Юсуп: «Кака, бейле дәл. Новбахар оглум, ине, будур, Манашадыр. Саг элини онуң башына гой» дийип,

какасының элини Эфрайымың башындан айрып, оны Манашаның башына гойжак болды. ¹⁹Йөне какасы бейле этмеди. Ол Юсуба: «Билиән, оглум, билиән. Манаша хем бейик болар ве онуң несиllerinden хем бейик халк дерәр. Эмма онуң ииниси Эфрайым, агасындан хас бейик болар ве онуң несиllerinden жуда көп милдетлер дөрөр» дийди. ²⁰Шол гүн Ысрайыл олара пата берип, шейле дийди:

«Ысрайыл халкы кимдир
бирине пата беренде:
„Худай сизи эдил Эфрайымы
хем Манашаны ялкайшы
ялы ялкасын“ –
дийип, сизин адыңыз билен
пата берер».

Шейдип, Ысрайыл Эфрайымын адыны Манашаның адындан өнө гечирди.

²¹Сонра Ысрайыл Юсуба: «Мениң санаглым долуп баряр. Эмма Худай сизиң билен биле болар ве сизи енеде өз ата-бабаларыңың меканына элтер. ²²Инди мен Шекеми ^a доганларыңа дәл-де, сана берійәрин; мен ол мұлк ери гылышымдыр яйым билен аморлардан басып алдым» дийди.

49-нұжы бап

Якуп огулларына пата берійәр

¹Якуп өз огулларыны өткөрді, олар: «Яныма йығнанышың, мен гелжек гүнлерде сизе нәмелерин гара-шяндығыны айдып берейин» дийди.

² «Эй, Якубың огуллары,
топланың-да, динлән,
гулак асың какаңыз
Ысрайыла!

^a 48:22 Шекем – я-да дағ герши.

³ Эй, Рубен, мениң новбахар оглум,
гүйжүм-куватым, жаһыллық
чагымың илкинжи мивеси,
хемме огулларымдан

ин мертебелиси ве ин
гүйчлүсі сенсін.

⁴ Сув кимин дурнуксызың сен,
индиң бейләк мертебәң
беленде галмаз сениң,
чүнки сен өз атаң дүшегине
гечип,
оны харама чыкардың.

⁵ Шимгон ве Леви догандыр
булар,
гылышларыны залымлык
этмек үчин уланяндыр олар,
⁶ гатнашмайын мен оларың
генешине асла,
гошулмайын мен оларың
топарына,
чүнки гахарларына адамлары
гырдылар олар,
кеипихонлықда өкүзлери
майып-мұж粗р этдилер олар.

⁷ Нәлет болсун оларың гахар-
газапларына, чүнки бу
залымлықдыр,
нәлет болсун, оларың
сүтемкәрлигине, чүнки бу
забунлықдыр,
мен Шимгоның ве Левинин
несиллерини Якубың
арасына дагадарын,
мен олары Ісрайылың
арасына пытрадарын.

⁸ Эй, Яхуда,
элин душманларыңың
якасында болар,
доганларың сени өверлер,
атаңың огуллары сана боюн
әгерлер.

⁹ Эй, оглум Яхуда,
сен ав авлап, авуны ийип,
доланып гелен шир баласы
киминсин,

сен шир дек, эне шир дек
чөкйәң-де ятяң.

Шири еринден гозгамага
милт эдйән ёқдур.

¹⁰ Шалык хасасы Яхуданың
элинден дүшmez,
онуң несиллери шалык сүреп
элмыдам,
Ол Шило гелер,
миллетлер она боюн боларлар.

¹¹ Эшегини үзүм ағажына,
күрресини үзүм ағажының ин
говусына даңяндыр ол,
шераба ювяндыр эгинбашыны,
үзүм ширесине ювяндыр
донуны ол.

¹² Гөзлери шерапдан гоюдыр онуң,
дишлери сүйтден ақдыр.

¹³ Дениз кенарында месген тутар
Зебулун,
гәмилер үчин дуралга болар
онуң кенары,
Сидона етер еринин чәклери.

¹⁴ Хоржунларының арасында
язылып ятан,
куватлы эшек кысмыдыр
Ісакар.

¹⁵ Ісакар дың алынян ерин
аматлыдығыны,
ерин гөвнө ярамлыдығыны
гөрди,
шейдип, ол йүк чекмек үчин
гершини эгип,
межбуры зәхмет чекмели
болды.

¹⁶ Ісрайыл тирелериниң бири
хөкмүнде,

- Дан өз халкына хөкүмдарлық
эдер.
- ¹⁷ Дан атың үстүндәки атлының
быза серпилери ялы,
атың топугындан чакян
ёл угрундакы йылан дей,
ёданың боюндакы мар дей
болар.
- ¹⁸ Халас этмегине гарашядырын
мен, я Реб!
- ¹⁹ Галтаманлар Гатың үстүне
хұжұм эдерлер,
Эмма Гат оларың ызларындан
етип,
оларың үстлерине хұжұм эдер.
- ²⁰ Топрагындан бол хасыл алар
Ашер,
мынасып нәз-ныгматлар
билен үпжұн эдер шалары.
- ²¹ Нафтала гөрмегей чагалы
эркин сугуна чалым эдійер.
- ²² Юсуп бир мивели ағачдыр,
булак башындақы мивели
дарагтдыр,
шахалары диваардан ашяр.
- ²³ Яйчылар газап билен хұжұм
этдилер Юсуба,
оны атып, ызындан ковдулар
онуң.
- ²⁴ Эмма Якубың Гудратлы Худайы,
Ысрайылың Чопаны, Гаясы
тарапындан
онуң яйы берк,
голлары гүжүрлұ әдилди.
- ²⁵ Атаңың Худайыдыр сана медет
бержек,
ёкардақы асманың
берекетлери билен,
ер астындақы чунлукларың
берекетлери билен,

энे гөвси хем эне ятгысының
берекеди билен
Гудратыгүйчили Худай
ялқажақдыр сени.

²⁶ Атаңың берен паталары
бакы дагларың
берекетлеринден,
әбеди байырларың
байлығындан артықдыр,
шу паталар Юсубың
башына инсин,
доганларының арасындан
сайлананың үстүнде болсун.

²⁷ Бенямин хырсыз мәжекдир,
ол ирден авуны тутуп ийип,
ағшам галан авуны
пайлашдырындыр».

²⁸ Ине, шулар Ысрайылың он ики
тиресидир. Атасы олара пата берип,
шулары айтды. Якуп огулларының
херсине оларың өзлерине лайық па-
та берди.

Якубың олуми

²⁹⁻³⁰ Соңра Якуп огулларына шейле
табшырық берди: «Инди мениң өлүп,
ата-бабаларыма.govушмалы пурса-
дым голайлап гелійәр. Мени Кенган
юрдунда ерлешійән, Мамрәниң гүндо-
гарындақы Макпела мүлкүндәки го-
вакда жайлан. Ыбрайым бу говагы ве
мүлки гонамчылық этмек үчин Эпрон
хетден сатын алыпды. ³¹ Ыбрайым ве
онуң аялы Сара, Ысахак ве онуң аялы
Ребека хем шол говакда жайланды-
лар. Мен Леяны хем шол ерде жайлайдым. ³² Ол мүлк ери ве ондақы говак
хетлерден сатын алнандыр».

³³ Якуп огулларына табшырық берип
боландан соң, аяғыны дүшегине йыг-
нап, дүниәден өтди ве ата-бабаларына
говушды.

50-нжи бап

¹Юсуп өзүни какасының үстүнен оқлап, аглап, оны огшады.

²Ол өз хызматындақы лукманлара какасының жеседини мұмыяламагы буюрды. Лукманлар Ысрайылың жеседини мұмыяладылар. ³Бу иш кырк гүне чекди, чұнки мұмыяламак шонча вагты талап әдійәрди. Мұсұрлилер етмиш гүнләп Ысрайылың ясны туздулар.

⁴⁻⁵Яс гүнлери геченден соң, Юсуп фараоның көшгүндәкілере шейле диди: «Эгер мен сизин ғөвнүңизден туран болсам, онда фараона шейле дийин: „Какам өлмезинден өң: 'Мениң санаглым долуп баряр. Мени Кенгандың өзүм үчин газан габрымда жайлана' дийип ант ичирди. Инди, гой, ол маңа гидип, какамы жайламага рұгсат берсін; онсоң мен ызыма доланарын“». «Фараон: «Гит-де, какаңы ант ичишиң ялы жайлай» диди.

Шейдип, Юсуп какасының жеседини алып ёла дүшди. Фараоның әхли эмелдарлары, көшгүң ве тутуш Мұсурин белент мертебели адамлары, ⁸Юсубың тутуш хожалығы, онун доганларыдыр какасының хожалығындақыларың ҳеммеси-де онун янындастылар. Гошен велаятында диңе чагалар, овнуклы-ирили маллар галды. ⁹Сөвеш арабалары ве оларың үстүндәки эсгерлер-де Юсуп билен гитди. Бу әгирт улы мәхелледи. ¹⁰Иордан дерясының гүндогарындақы Атат харманы диен ере етеплеринде, олар сес зәдип аглашдылар. Юсуп какасы үчин еди гүнләп яс тутуды. ¹¹Атат харманы диен ердәки

ясы гөрүп, Кенганың ерли илаты: «Мұсұрлилерин яс тутушы, гөр, нәхили ағыр!» дийишдилер. Шоңа гөрәде, Иордан дерясының гүндогар тарапындақы бу ере Абелмисрайым^a диен ат берилди. ¹²Шейдип, Ысрайылың огуллары какаларының берен табшырығыны айдашы ялы бержай этдилер. ¹³Олар Ысрайылы Кенган топрагына гетирип, Мамрәнің гүндогарындақы Макпела мұлқұндәкі говакда жайладылар. Ыбрайым бу говагығынамчылық этмек үчин ери билен биле Эпрон хетден сатын алыпды. ¹⁴Какасыны жайландан соң, Юсуп доганлары хем-де олар билен какасыны жайламага геленлериң ҳеммеси билен билеликде Мұсұре гайдып гелди.

Юсуп доганларына ғөвүнлик берійәр

¹⁵Какалары өленден соң, Юсубың доганлары «Эден яманлығымыз үчин Юсуп кине саклап, бизден ар алса нәмә?» дийип гүман этдилер.

¹⁶⁻¹⁷Шунлукда, олар Юсуба: «Какамыз бизе өлмезиниң өң янында Юсуба шейле дийин: „Доганларыңың женаят ишини ве зән гүнәлерини бағышла, чұнки олар саңа яманлық этдилер“ дийип табшырды. Инди өз атаңын Худайының гуллары болан бизиң гүнәмизи өт!» диен хабар ёлладылар. Бу хабары эшидип, Юсуп аглады. ¹⁸Доганларының өзлери-де гелип, Юсубың өнүнде йузин дүшүп: «Биз сениң гулларындырыс» дийидилер. ¹⁹Юсуп олара: «Горкман, мен Худаймы нәмә?! ²⁰Сиз маңа яманлық этмек исследиңиз, әмма ғөршүңиз ялы, биртопар адамлары дири галдырмак үчин Худай ол яманлығы ягшылыға өвүрди. ²¹Сиз

^a 50:11 Абелмисрайым – бу сөз мұсұрлилерин ясы диймеги аңладајар.

горкмаң. Мен сизин-де, сизин чагаларынызың-да аладасыны эдерин» дийип, Юсуп олара мәхирли сөзлер билен гөвүнлик берди.

Юсубың өлүми

²²Шейдип, Юсуп какасының хожалыгы билен биле Мұсүрде орнашды. Ол йүз он йыл яшады. ²³Юсуп Эфраймың үсті билен човлуклар гөрди. Манашаның оғлы Макырың чагалары Юсубың чагалары хасапланды. ²⁴Юсуп дөганларына: «Мениң

санаглым долуп баряр, йөне Худай хөкман сизин дадыңыза етишер. Худай сизи Мұсүрден чыкарып, Ыбрайима, Ысхага ве Якуба вада эден топрагына элтер» дийди. ²⁵Соңра Юсуп Ысрайылың огулларына ант ичирип, шайле дийди: «Худай сизе назар саланда, сиз мениң сұңклерими-де өз яныңыз билен алып гидин». ²⁶Шейдип, Юсуп йүз он яшында дүнийәден өтди. Онуң жеседи Мұсүрде мұмыйяланып, табыда салнып гоюлды.

